

Dálný východ

roč. 2
číslo 2

Univerzita Palackého v Olomouci
Olomouc 2012

Redakce

Vedoucí redaktor: Mgr. David Uher, Ph.D.

Členové redakční rady:

Prof. Zdeňka Švarcová, Dr., Doc. Lucie Olivová, Ph.D., DSc., Doc. Ing. Ludmila
Mládková, Ph.D., Doc. Mgr. Roman Jašek, Ph.D.,
Doc. Ing. Miloslava Chovancová, Ph.D.,
Doc. Ing. Jan Sýkora, M.A., Ph.D., Doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.,
Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.,

Výkonný redaktor: Mgr. Pavla Slavičková, Ph.D.

Adresa redakce:

Dálný východ
Katedra asijských studií, Katedra aplikované ekonomie
Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Křížkovského 10
771 80 Olomouc
www.kas.upol.cz
email: pavla.slavickova@upol.cz

Vydala a vytiskla: Univerzita Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.upol.cz/vup
email: vup@upol.cz

Design a sazba: Bc. Vojtěch Duda

Časopis vychází 2x ročně.

Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky finanční podpoře udělené roku 2012 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR v rámci Institucionálního rozvojového plánu, programu V. Excellence, Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci:
Zlepšení publikačních možností akademických pedagogů ve filologických a humanitních oborech FF UP.

ISSN: 1805-1049
MK ČR E 20430

Olomouc 2012

OBSAH

Články

z konference Jazyk a společnost v současném Japonsku, Koreji, Číně a Vietnamu, která se uskutečnila v pátek 30. listopadu 2012.

Poezie haiku v současné japonské společnosti
Sylva Martinásková.....4

Snaha o jedinečnost – vliv společenských změn na volbu osobního jména v současném Japonsku
Tereza Nakaya.....18

K popularitě prostředků oslabujících ilokační sílu výpovědi v konverzačních interakcích mladých Japonců
Halina Zawiszová.....31

On Qing Grammatology -- Biography of Duan Yucai
段玉裁 (1735-1815)
David Uher.....48

Číslovky v sinitických jazycích
Václav Blažek & Michal Schwarz.....69

Vietnamština v době „otevřených dveří“
Binh Slavická.....117

Vizuálna artikulácia kultúrnej identity krajín sinosféry: Nový jazyk globalizujúcich sa spoločností
Viera Langerová.....129

Články jiné

The Innovatiove Development of China: Science and Technology Parks Features
Anna Maltseva.....140

Recenze

Číňan Konfucius v novém českém překladu
Radek Pělucha.....154

POEZIE *HAIKU* V SOUČASNÉ JAPONSKÉ SPOLEČNOSTI

Sylva Martinásková

Abstrakt: Článek se snaží přiblížit momentální situaci poezie *haiku* v současné japonské společnosti a pojednává o tom, v jaké pozici se dnes poezie *haiku* nachází ve vztahu k obyčejným lidem, pro něž je především koníčkem a rozptýlením. Básnickou formou *haiku* se totiž nezabývají pouze zkušení a uznávaní autoři, ale rovněž amatéři z řad široké veřejnosti. Vedle sbírek jednotlivých publikujících básníků a antologií profesionálů je možné narazit i na básně laiků publikované v pravidelných básnických rubrikách v novinách nebo uveřejňované například v různých soutěžích básnických asociací či firem.

Klíčová slova: *haiku*, básnická soutěž, Itóen, JAL Foundation

Ve srovnání s mnoha západními kulturami je z našeho úhlu pohledu až zarážející, jaké oblibě se ještě i v současné době v Japonsku těší tradiční poezie. Nejpřekvapivější je přitom pravděpodobně vysoký počet Japonců (napříč všemi věkovými kategoriemi, ty nejmladší nevyjímaje), kteří svůj volný čas věnují nejen četbě poezie, ale rovněž vlastní aktivní tvorbě. Třebaže i jednotlivé formy tradiční japonské poezie prošly ve svém vývoji řadou zvrátů a krizí, přinejmenším kratším básnickým útvarům se dodnes daří udržet se v popředí zájmu a přitahovat další a další generace čtenářů i autorů, ať profesionálních či amatérských.

Tradice poezie v Japonsku značně přesahuje tisíciletí. Od svých prvopočátků až zhruba do přelomu 17. a 18. století prošla japonská poezie řadou pozoruhodných proměn. Od jednodušších lidových písní přes rozličné básně kratších i delších forem dospěl její vývoj posléze až k poměrně obsáhlým poetickým řetězcům zatíženým řadou komplikovaných pravidel a nařízení kompozice. Následně se však vývoj obrátil opačným směrem a do popředí a oblasti zájmu pozdějších básníků se znovu dostaly výrazně kratší formy.

Za hranicemi Japonska je nepochybně nejznámější japonskou básnickou formou poezie *haiku*. Nezřídka bývá označována jako tradiční, avšak v kontextu japonské literatury se ve skutečnosti jedná o formu relativně mladou – kupříkladu ve srovnání s pětiverším *tanka*, jež se hojně vyskytuje již v antologii *Man'jóšú* pocházející z 8. století. Forma *haiku* vznikla osamostatněním úvodní sloky tzv. lehkovážné řazené básně *haikai no renga* až v 16. století, svého vrcholu pak dosáhla o něco později – na

konci 17. století v osobě významného japonského básníka Macua Bašóa (1644–1694). Bašó zásadním způsobem ovlivnil další vývoj básnictví v Japonsku. Coby učitel poezie *haikai no renga* se nezabýval pouze tímto delším poetickým útvarem, ale zaměřil se právě na úvodní trojverší této formy označované jako *hokku*. Nebyl pochopitelně jediným básníkem, který se v této době věnoval skládání *hokku*. Byl však tím, kdo nezpochybnitelně přispěl k jejímu osamostatnění a ve své době tuto kratičkou formu přivedl k dokonalosti. Z původního trojverší *hokku* se tak stala samostatná forma tehdy zvaná *haikai*. Dnes ji známe pod označením *haiku*, jež na konci 19. století zavedl básník a reformátor poezie Masaoka Šiki (1867–1902).

V období následujícím po Mistru Bašóovi (18. a část 19. století) se poezie *haiku* těšila značné oblibě a vznikalo množství rozličných básnických škol vedených žáky a následovníky velkých básníků. Skládání této formy poezie se postupně stávalo předmětem zájmu stále většího počtu lepších či horších básníků i amatérů. Není proto divu, že teorie určitých básnických škol a směrů bývaly mnohdy upravovány, neřkuli přímo překrucovány. Nicméně z obrovského množství lidí, kteří se v uvedeném období skládání poezie věnovali, lze ve skutečnosti jenom zlomek považovat za význačné a dodnes uznávané básníky – k nejvýznamnějším básníkům poezie *haiku* uvedeného období se nepochybně řadili Josa Buson (1716–1783) a Kobajaši Issa (1763–1827).

Nutno podotknout, že poezie si v Japonsku – kupříkladu ve srovnání s prózou – odpradáвна udržovala status poměrně vysoce hodnoceného umění. Básníci se obvykle těšili přízni nejvyšších společenských kruhů, skládání básní představovalo oblíbenou kratochvíli šlechty a v neposlední řadě básně plnily mezi urozenými lidmi i roli komunikační, neboť (především ve starších dobách) sloužily jako určitá forma korespondence. Ani prostý lid však nebylo možné z okruhu potenciálních autorů poezie vyloučit. Obzvláště v období Edo (1603–1868) se i vzhledem k jistému technologickému pokroku a rozvoji ve společnosti zvyšovalo množství gramotných Japonců (jednalo se hlavně o obchodníky a měšťany). Vedle pozvolna rostoucí čtenářské obce (jež se však mnohdy zaměřovala spíše na prózu nenáročnějšího a oddechovějšího charakteru) tak rovněž přibývali lidé, kteří taktéž (z různých pohnutek) usilovali o vlastní literární tvorbu. Snad právě pro svou zdánlivou jednoduchost a pro možnost téměř bezprostředně reagovat na podněty (obvykle přírodní) se proto také poezie *haiku* záhy dočkala opravdu obrovské popularity.

Ve skutečnosti se však jedná o jednoduchost pouze zdánlivou – nestačí prostě vytvořit „sedmnáctislabičné trojverší“, jak bývá v zahraničí *haiku* mnohdy označována. To je samozřejmě značně zjednodušující a zkreslující definice a rozhodně ne všechny básně jí odpovídající lze za *haiku* skutečně považovat. Existuje totiž celá řada dalších pravidel a omezení,

na něž by básník při skládání měl pamatovat. Vedle základního vymezení rozsahu *haiku* sedmnácti mórami (často nepřesně nazývanými „slabiky“) je jedním z požadavků kupříkladu použití sezónního slova (*kigo*) nebo tzv. koncových slov (*kiredži*). Jimi však výčet pravidel kompozice *haiku* nekončí. Avšak pakliže básník tvoří poezii *haiku* pouze pro vlastní potěchu a nemá přehnaně vysoké ambice, lze se snad spokojit také s poněkud menšími nároky na výslednou podobu básně a pominout i skutečnost, že nejsou zcela striktně dodržena všechna pravidla kompozice. Patrně i z tohoto důvodu se z *haiku* zanedlouho od jejího vzniku stal nadmíru oblíbený básnický útvar, jenž si našel cestu k nejširší japonské (a v současné době již i zahraniční) veřejnosti. Rostoucí počet průměrných (avšak taktéž podprůměrných) autorů, kteří ovšem měli snahu se svou tvorbou prosadit, přispěl k postupnému úpadku této formy.

Právě kvůli tomuto pozvolnému úpadku se *haiku* v druhé polovině 19. století již nacházela v poměrně žalostném stavu a vše nasvědčovalo tomu, že forma v této podobě zřejmě spěje k zániku. Nicméně přelom 19. a 20. století se v Japonsku nesl v duchu všeobecné modernizace země, která se samozřejmě nevyhnula ani literární oblasti. Modernizace se týkala také některých tradičních japonských kulturních odvětví, poezii nevyjímaje. Z předních reformátorů tradičních japonských básnických forem (*haiku*, ale i *tanka*) uveďme alespoň již zmíněného básníka Masaoku Šikiho, který má na jejich záchraně a vytržení z krize nezpochybnitelnou zásluhu. Po poněkud problematickém období na přelomu století se tradiční básnické formy podařilo uzpůsobit potřebám nové doby a upevnit jejich pozici na nové literární scéně.

Modernizace Japonska v období Meidži (1868–1912) postihla v podstatě všechny oblasti života. Japonci byli náhle konfrontováni s řadou jim do té doby neznámých vědomostí, technologií a postupů, ale i pro ně neobvyklých předmětů dotýkajících se běžného každodenního života. K jejich poměrně rychlému šíření a současně k postupné osvětě japonské společnosti přispěla také skutečnost, že právě na konci 19. století zde začaly být vydávány první noviny a časopisy. Mezi časopiseckými tituly se velmi záhy začala objevovat i periodika speciálně zaměřená a přirozeně nechyběla ani ta literární. Obzvláště na samém počátku 20. století byl patrný rozmach specializovaných časopisů vydávaných jednotlivými básnickými skupinami či školami (např. časopisy *Hototogisu* – Kukačka, *Mjódzó* – Jitřenka, *Subaru* – Plejády aj.). Jedním z hlavních cílů, jež si tyto časopisy kladly, byla snaha obeznámit japonské čtenáře se zahraničními literárními útvary, formami a směry, které jim přibližovaly převážně pomocí překladů vybraných děl. Především však tato periodika skýtala prostor pro publikování básníkův řadícím se k příslušné poetické skupině nebo škole, kteří tak mohli jednodušeji prezentovat svou vlastní tvorbu.

Nicméně navzdory jisté počáteční otevřenosti se z těchto specializovaných časopisů pozvolna stávala periodika uzavřených skupin (zvaných *kešša*), v nichž měla (a stále má) laická veřejnost čím dál menší možnost své básně otisknout nebo se k těmto časopisům vůbec dostat.

Alternativou pro širší veřejnost se zájmem o poezii se však staly noviny, které v Japonsku začaly vycházet zhruba v 80. letech 19. století. V podstatě i všechny dnešní hlavní celostátní deníky v Japonsku (*Asahi šinbun*, *Mainiči šinbun*, *Jomiuri šinbun*, *Sankei šinbun*, *Nihon keizai šinbun*) a rovněž některé regionální noviny (např. *Tókjó šinbun*) obsahují rubriku věnovanou poezii. Rada novinových titulů měla podobný oddíl již kolem roku 1920, noviny *Nippon* dokonce v 90. letech 19. století – snad i z toho důvodu, že v redakci tohoto periodika funkci literárního editora zastával již zmíněný Masaoka Šiki¹. Zde se tedy otevírá jedna – nikoli však jediná – z možností, jak může i amatérský básník veřejně prezentovat vlastní tvorbu.

V případě dnešních deníků se obvykle jedná o rubriku zaměřenou na poezii *haiku*, některé tituly se však zabývají také formou *tanka* či *senryú*. Básnický oddíl se zpravidla objevuje třikrát až čtyřikrát do měsíce. Čtenáři z řad veřejnosti, kteří se o poezii aktivně zajímají, mohou své básně do příslušného periodika poslat a uznávaní básníci, kteří s danými novinami spolupracují, poté z množství zaslaných básní vybírají ty nejzdařilejší, jež jsou následně publikovány. Ty vůbec nejlepší básně bývají mnohdy opatřeny také komentářem hodnotícího básníka.

Každé periodikum má svůj vlastní soubor pravidel stanovujících například počet básní, jež může jedna osoba zaslat. Někdy bývá předem stanoveno či doporučeno téma básní, velmi často však tito amatérští básníci tvoří v souladu s aktuální roční dobou, což je tradiční, standardní postup. U básní běžně bývá vedle jména autora – přičemž vyloučeno není ani používání pseudonymů (ty japonští básníci používají hojně) – uvedena rovněž prefektura či město původu, někdy i věk dotyčné osoby. V některých novinách bývají vedle básní čtenářů a několika jejich komentářů otištěny také články o poezii, které – podobně jako komentáře k básním – mohou čtenáře svým způsobem vést, učit a inspirovat k dalším básnickým pokusům.

Vedle publikování vlastní poetické tvorby v konkrétním periodiku je jedním z velmi oblíbených způsobů prezentace poezie možnost zúčastnit se některé z básnických soutěží, jichž v Japonsku existuje celá řada. Vedle populárních soutěží pro dospělé básníky jsou pravidelně vypisovány také rozličné soutěže pro děti a studenty, některé firmy vyhláší vlastní soutěže otevřené nejen zaměstnancům příslušného podniku. Slavné jsou jednak soutěže organizované jednotlivými básnickými asociacemi a taktéž soutěže pořádané některými městy – např. městem Macujama v prefektuře Ehime. To se může pyšnit bohatou básnickou historií, neboť odsud pocházel nejen

Masaoka Šiki, ale i další významný básník Takahama Kjoši (1874–1959).

Při zběžném pohledu na básně, které se v těchto soutěžích umisťují na předních pozicích, je až zarážející, jak živý je stále v myslích Japonců obraz druhé světové války. Třebaže u autorů těchto básní nebývá vždy uveden věk básníka, lze usuzovat, že autoři následujících ukázek se budou pravděpodobně řadit ke střední, ale patrně spíše ke starší generaci, která události válečného konfliktu (prostřednictvím osobní zkušenosti či zážitků příbuzných a blízkých) vnímá mnohem citlivěji než mladší Japonci – viz následující ukázky:

Rinpú Kunisawa

八月は	Srpen je těžký
重し昭和を	pro toho,
生きし身に ²	kdo zažil éru Šówa

Emiko Torikai

山河青し	Hory a řeky modré –
六十年目の	šedesáté výročí
終戦日 ³	konce války

Šizuko Watanabe

人形の	Češu panence černé vlasy
黒髪を梳き	v den výročí
原爆忌 ⁴	atomové bomby

Na druhou stranu zde však nalézáme také řadu básní inspirovaných každodenním životem, v nichž se vyskytují pozoruhodné svěží motivy a překvapivé pointy veršů. Snad právě skutečnost, že forma *haiku* umožňuje bezprostředně reagovat na podněty z okolí básníka – bez ohledu na to, o jak závažná či naopak triviální a odlehčená témata se jedná, činí tuto poezii přitažlivou i pro současné Japonce, kteří tak v básni zdánlivě všední výjevy zachycují mnohdy vskutku nevšední optikou.

Hóbu Umezawa

夏深し	Uprostřed léta
洗うと小さく	zmenšil se pes
なりし犬 ⁵	po koupeli

Mičiko Watanabe

草かって	Posekaná tráva -
地球が軽く	a Země
なりにけり ⁶	je lehčí

Za zmínku rozhodně stojí i pozoruhodný projekt, který roku 1989 spustila japonská firma Itóen produkující nápoje. Firma vytvořila vlastní básnickou soutěž, která je dle tvrzení firmy⁷ největší literární soutěží pro veřejnost v Japonsku. Soutěž se nazývá Itóen Ói Oča Šinhaiku Taišó (anglicky Ōi Ocha New Haiku Contest), kde „Ói Oča“ označuje název nápoje. Soutěž je rozdělena do několika kategorií. Mezi nejmladšími účastníky jsou dokonce děti předškolního věku a žáci nejnižších ročníků základní školy. Přes starší žáky a studenty středních škol se dostáváme až ke kategorii dospělých, která je dále rozdělena na dvě podkategorie, mezi nimiž předěl činí hranice 40 let věku autora. Vyhlašováno bývá vícero cen (hlavní cena, cena ministra kultury a školství atd.) a soutěž dokonce obsahuje i kategorii básní psaných anglicky, čímž se otevírá taktéž zahraničním zájemcům. Nejpozoruhodnější na této soutěži je pak skutečnost, že nejlepší básně jsou posléze otištěny na obalech nápojů této firmy.

Snad částečně i pod vlivem úspěchu básnické soutěže firmy Itóen svou vlastní soutěž zřídila také JAL Foundation, nadace založená a sponzorovaná přední japonskou leteckou společností JAL (Japan Airlines). Letecká společnost JAL ostatně už roku 1964 - v souvislosti s pořádáním Letních olympijských her v Tokiu - vyhlásila prostřednictvím jisté americké rozhlasové stanice soutěž ve skládání básní *haiku*, do níž tehdy bylo údajně přihlášeno na 41 000 (amerických) básní⁸. Tímto krokem se jednak podařilo zviditelnit sportovní akci i Japonsko samotné a dále díky tomu v zahraničí také poměrně vzrostlo povědomí o této formě japonské poezie. Básnickou soutěž na japonském území však JAL Foundation poté vyhlásila až v roce 1990, kdy s podporou UNICEFu uspořádala první mezinárodní básnickou soutěž pro děti⁹. Ta se od té doby těší značné oblibě - nejen proto, že nejzdařilejší básně dětí bývají poté vydávány v antologii.

Pro dětské básníky se často pořádají rovněž soutěže mezi školami, v nichž děti nesoutěží samy za sebe, nýbrž v týmu reprezentujícím příslušnou školu. Podobné soutěže nezřídka zaštiťuje nebo přímo pořádá právě již zmíněné město Macujama, které se tak snaží tradiční japonskou poezii neustále držet při životě a nenásilným způsobem ji přibližovat čtenářům již od nejtěplejšího věku.

Děti navštěvující nižší ročníky základní školy prostřednictvím své poezie dospělému čtenáři skýtají novou, nezřídka neobvyklou perspektivu nazírání reality každodenních radostí i strastí v životě dítěte. Zdánlivě

nepatrné drobnosti a z pohledu dospělého člověka nepodstatné události se tak v dětských básních stávají ústředním motivem. Je pozoruhodné, co hraje v životě dětí důležitou roli, co poutá jejich pozornost a jaké mnohdy překvapivé souvislosti je napadají. Zde je několik příkladů:

Konacu Nagano (1. ročník základní školy)

いんさつき	Jeden za druhým
いっぱいテストを	tiskárna vydala
つくったよ ¹⁰	hromadu testů

Rjó Kidači (10 let)

夏休み	Letní prázdniny -
後一日だけ	prosím
えん長を ¹¹	ještě jeden den

Nonoka Sató (2. ročník základní školy)

まつたけが	Čirůvky <i>macutake</i> -
七つとれたら	mít jich sedm,
こびとさん ¹²	byly by jak trpaslíci

Nanako Abo¹³ (3. ročník základní školy)

じいちゃんと	Dědeček a zelenina
畑の野さい	schůzují
会ぎ中 ¹⁴	na poli

Tamio Ouči (věk neuveden)

遠足や	Školní výlet -
玉子とウインナー	vyměním
交換し ¹⁴	vejce za párek

Madoka Hajaši (10 let)

秋の風	Podzimní vítr
とこやになって	nabízí služby
出張です ¹⁵	kadeřníka

Moe Nagamine (9 let)

タイフーは	Tajfun je
世界をこわす	příšera
かいじゅうだ ¹⁶	ničící svět

Činacu Macui (9 let)

ぶらんこを	Zhoupnu se
いっぱいこいで	výš
雲の上 ¹⁷	až nad mraky

Hiroataka Sugawara (12 let)

夏合宿	Letní soustředění
くつ下脱げば	sundám ponožky a -
黒と白 ¹⁸	černobílé nohy

O něco starší děti navštěvující nižší a vyšší stupeň střední školy se ve svých básních již častěji zabývají abstraktnějšími tématy a jejich poezie částečně odhaluje jejich pozvolna se měnící a dospívající osobnost. V těchto básních se už nutně nemusí jednat o pouhé postřehy založené na pozorování určité situace, ale je zde rovněž patrná snaha vyjádřit jisté niterné pocity, touhy a přání či obavy.

Narihiro Tomita (14 let)

運動会	Sportovní den -
思いをのせた	svírám štafetový kolík
バトン持つ ¹⁹	obtěžkaný touhou vyhrát

Ren'jú²¹ Kanó (12 let)

みんなには	Nechci,
知られたくない	aby všichni věděli,
変声期 ²⁰	že mutuju

S přibývajícím věkem žáků a studentů a nepochybně taktéž vlivem jejich rostoucího povědomí o formálních náležitostech a tradičních tématech poezie *haiku* narážíme hojněji na básně obsahující hlubší myšlenky dotýkající se dokonce i otázek lidského bytí – jako například v následující ukázce:

Čikako Kubo (16 let)

走る人生	Běžící lidský život,
どこで信号	kdepak ho asi
待つのかな ²¹	zastaví červená

Pokud bychom se na tyto básně dětských autorů podívali z formálního hlediska, zcela určitě by v nejednom případě bylo možné básním vytknout řadu nedostatků. Děti sice většinou respektují základní požadavek týkající se rozsahu *haiku*, další pravidla však nebývají tak důsledně dodržována, přičemž jednou z příčin je v tomto útlém věku nepochybně omezená znalost formálních náležitostí poezie *haiku*. Nicméně to se na druhou stranu jeví i jako svým způsobem výhoda, neboť děti tak v básni – zbytečně nesvazovány pravidly a omezeními – o to upřímněji zachytí to podstatné, co mají na srdci a co chtějí prostřednictvím básně sdělit. Až s přibývajícím věkem a vzrůstajícím povědomím o hlavních principech kompozice *haiku* tito mladí básníci více dbají i formální stránky. A je velmi pravděpodobné, že o několik let později – v dospělosti, coby poněkud zkušenější amatérští básníci – budou vedle sezónních a koncových slov ve svých básních uplatňovat i prvky klasické japonštiny, jak lze pozorovat v mnoha básních publikovaných v novinách.

Ne všichni Japonci s vášní pro tradiční poezii ovšem mají ambice účastnit se soutěží a prezentovat svou tvorbu veřejně. V zařízeních označovaných jako „kulturní střediska“ (japonsky *karučá sentá*) vedle rozličných kroužků věnovaných ručním pracím, vaření, keramice, jazykovým kurzům apod. bývají občas nabízeny i kurzy zaměřené na tvůrčí psaní nebo skládání poezie. Jestliže amatérský básník ve svém okolí podobný kurz nenalezne, má možnost se v této oblasti vzdělávat například i prostřednictvím televize. Celostátní veřejnoprávní televize NHK už téměř dvě desetiletí vysílá speciální výukové pořady věnované formám *haiku* a *tanka* (v letech 1994–2005 to byl pořad NHK *haidan* – „Svět *haiku* na NHK“, 1997–2005 NHK *tandan* – „Svět *tanka* na NHK“; oba pořady byly roku 2005 přejmenovány na NHK *haiku*, resp. NHK *tanka*). Tyto programy bývají rovněž doplněny o výukové materiály (učebnice). NHK však nezůstává stranou, ani pokud jde o soutěže, neboť pro své diváky-básníky každoročně v lednu vyhlašuje vlastní soutěž na předem stanovené téma.

Objeví-li se báseň amatérského básníka v novinách, na obalu nápoje nebo na internetových stránkách některé básnické asociace, jistě to lze vnímat jako obrovský úspěch. V případě, že se však člověk zaměří na starší básnickou formu *tanka*, dá se za téměř nepřekonatelný úspěch považovat to, pokud je jeho báseň vybrána a předčítána básníkem na společenské události zvané *Utakai hadžime*. Jedná se o tzv. „Císařský

novoroční přednes poezie“. Počátky této tradice nejsou zcela jasné, nicméně již v 13. století u císařského dvora k podobné básnické události docházelo. Dnešní podoba *Utakai hadžime* pochází z období po skončení druhé světové války a je mnohem otevřenější „obyčejným“ lidem. Při této sváteční příležitosti – přenášené živě televizí – jsou pečlivě zvolenými recitátory předčítány básně vybrané z příspěvků amatérských zájemců, básně profesionálních básníků i členů císařské rodiny²². Těm, jejichž básně byly vybrány k přednesu, je umožněno se akce osobně zúčastnit, a mohou se tak dokonce setkat i s císařem. Amatérské zapálení pro tradiční japonskou poezii tak nabývá nových nečekaných rozměrů a původně nenápadný koníček může dospět až k zážitku, který se dotyčnému zapíše hluboce do paměti i do srdce.

Bez ohledu na to, zda se obyčejnému člověku s vášní pro poezii podaří uspět v básnické soutěži či zda je jeho tvorba veřejně publikována, se počet Japonců, jimž se nejen *haiku* stala oblíbeným koníčkem, drží velmi vysoko a nic nenasvědčuje tomu, že by se tento trend měl v brzké době nějak razantněji změnit. Jak je patrné, Japonci mají ke své tradiční poezii poměrně blízký a vřelý vztah a nemalá část japonské populace využívá řady možností, jak se své vášni pro poezii věnovat a jak se ve skládání nadále zdokonalovat. Vysvětlovat si to můžeme i tím, že Japonci jsou už od školních let se svou tradiční poezií seznamováni pravděpodobně hlouběji (a nenásilněji), než se děje kupříkladu s českou poezií na českých školách. Japonští školáci jsou kromě čtení básní vedeni také k jejich skládání – ve výuce se seznamují s hlavními principy a pravidly kompozice, ve vyšších ročnících si osvojují i základy klasické japonštiny (starší podoby japonského jazyka, která byla až do přelomu 19. a 20. století dominantním literárním jazykem, který se však již tedy velmi lišil od japonštiny používané v běžném hovoru). A jak je zřejmé, mnozí si zájem o *haiku* i další tradiční básnické formy udrží do dospělosti či až do vyššího věku. Nadšení, s jakým se Japonci pouští do básnických soutěží, množství kurzů, které lze ve všech možných podobách navštěvovat či sledovat, i pocit jakési osobní hrdosti, který se nepochybně dostaví, pakliže je báseň amatérského básníka někde uveřejněna, vypovídají o tom, že poezie *haiku* (a nejen ta) je v Japonsku stále živým útvarem, který se možná průběžně mění a vyvíjí, avšak rozhodně hned tak nezanikne.

Poznámky

1 BEICHMAN, Janine: *Masaoka Shiki*. Boston 1982, p. 43.

2 Haiku International Association, the 9th Haiku Contest (2007), The Japan Times Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en09.html.

- 3 Haiku International Association, the 7th Haiku Contest (2005), The Japan Times Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en07.html.
- 4 Haiku International Association, the 13th Haiku Contest (2011), The HIA Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_jp13.html.
- 5 Haiku International Association, the 7th Haiku Contest (2005), The HIA Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en07.html.
- 6 Haiku International Association, the 4th Haiku Contest (2002), Grand Prize of HIA. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en04.html.
- 7 Cit. 28.11.2012 z <http://www.itoen.co.jp/eng/csr/haiku/index.html>.
- 8 Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/new/haiku/overview/index.html>.
- 9 Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/new/haiku/overview/index.html>.
- 10 2008 JAL Foundation Award. Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/003zenko/004zenkoei/003zenko004zenkoei08.html>.
- 11 JAL Foundation Daidžúikkai sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/11th_japan.html.
- 12 2008 JAL Foundation Award. Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/003zenko/004zenkoei/003zenko004zenkoei08.html>.
- 13 Čtení příjmení (安保) není zcela jisté. Další možné varianty jsou Anpo či Jasuho.
- 14 2008 JAL Foundation Award. Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/003zenko/004zenkoei/003zenko004zenkoei08.html>.
- 15 JAL Foundation, April 2010. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/005haikupage/002keisai/2010/005haikupage002keisai2010en_4.html.
- 16 JAL Foundation, 2007nen sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/10th_japan.html.
- 17 JAL Foundation, 2007nen sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/10th_japan.html.
- 18 JAL Foundation Daidžúikkai sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/11th_japan.html.
- 19 JAL Foundation Daidžúikkai sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/11th_japan.html.
- 20 JAL Foundation Daidžúikkai sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/11th_japan.html.

21 Čtení osobního jména (蓮佑) není zcela jisté.

22 Dainidžúsankai ói oča šinhaiku taišó, Šókagusei no bu – Júšúšó. Cit. 28.11.2012 z <http://www.itoen.co.jp/new-haiku/23/shou-yuu.php>.

23 Dainidžúsankai ói oča šinhaiku taišó, Kókósei no bu – Taišó. Cit. 28.11.2012 z <http://www.itoen.co.jp/new-haiku/23/taishou.php>.

24 Cit. 28.11.2012 z <http://www.kunaicho.go.jp/e-culture/utakai.html>.

Literatura:

Primární internetové zdroje:

2008 JAL Foundation Award. Cit. 28.11.2012 z <http://www.jal-foundation.or.jp/003zenko/004zenkoei/003zenko004zenkoei08.html>.

Dainidžúsankai ói oča šinhaiku taišó, Kókósei no bu – Taišó. Cit. 28.11.2012 z <http://www.itoen.co.jp/new-haiku/23/taishou.php>.

Dainidžúsankai ói oča šinhaiku taišó, Šókagusei no bu – Júšúšó. Cit. 28.11.2012 z <http://www.itoen.co.jp/new-haiku/23/shou-yuu.php>.

Haiku International Association, the 13th Haiku Contest (2011), The HIA Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_jp13.html.

Haiku International Association, the 4th Haiku Contest (2002), Grand Prize of HIA. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en04.html.

Haiku International Association, the 7th Haiku Contest (2005), The HIA Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en07.html.

Haiku International Association, the 9th Haiku Contest (2007), The Japan Times Award. Cit. 28.11.2012 z http://www.haiku-hia.com/nyusen_en09.html.

JAL Foundation Daidžúikkai sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/11th_japan.html.

JAL Foundation, 2007nen sekai kodomo haiku kontesto. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/003sekaisa/10th_japan.html.

JAL Foundation, April 2010. Cit. 28.11.2012 z http://www.jal-foundation.or.jp/005haikupage/002keisai/2010/005haikupage002keisai2010en_4.html.

Sekundární zdroje:

BEICHMAN, Janine: *Masaoka Shiki*. Boston 1982.

Sekundární internetové zdroje:

<http://www.itoen.co.jp/eng/csr/haiku/index.html>. Cit. 28. 11. 2012.

<http://www.jal-foundation.or.jp/new/haiku/overview/index.html>. Cit. 28. 11. 2012.

<http://www.jal-foundation.or.jp/new/haiku/overview/index.html>. Cit. 28. 11. 2012.

<http://www.kunaicho.go.jp/e-culture/utakai.html>. Cit. 28. 11. 2012.

HAIKU POETRY IN CONTEMPORARY JAPANESE SOCIETY

Annotation: *The aim of this article is to show the present situation of haiku poetry in contemporary Japanese society. The poetic form of haiku is composed not only by experienced and acclaimed poets, but also by amateurs, for whom haiku is a hobby. Their poems are published in regular poetic sections of newspapers or, for example, in various poetic contests organised by poetic associations or companies.*

Key words: *haiku, poetic contest, Itōen, JAL Foundation*

SNAHA O JEDINEČNOST - VLIV SPOLEČENSKÝCH ZMĚN NA VOLBU OSOBNÍHO JMÉNA V SOUČASNÉM JAPONSKU

Tereza Nakaya

Abstrakt: Situace kolem výběru/volby osobního jména v Japonsku se koncem 80. let 20. století začala ubírat dalším, novým směrem, který zesílil na přelomu tisíciletí a trvá dodnes. Ve společnosti se tehdy vedle „běžných“ jmen začala objevovat jména „nového typu“. Nové trendy, jež taková jména přinesly, byly podle japonského antropologa Jasumasy Kobajašiho nastartovány nástupem konzumní společnosti v 80. letech, masivním rozšířením marketingových a reklamních nástrojů a rozšířením informačních technologií, později také internetu. Koncem 80. let se začaly objevovat také první příručky a mateřské časopisy psané novým stylem a z nich zejména časopis Tamago kurabu (příručky Tamahijo) začal díky svému dominantnímu postavení na trhu jednoznačně určovat trendy. Za hlavní cíl při výběru osobního jména pro dítě stanovil dosažení „unikátnosti/originality“ (kosei). V duchu tohoto hesla následně japonští rodiče ve snaze dostat trendu začali vymýšlet „unikátní“ jména.

Klíčová slova: japonská osobní jména, nečitelná jména, unikátnost/originalita, kosei, DQN nému (DQN name), kirakira nému (kirakira name), čínské znaky, znaky běžného užití (džójó kandži), dodatečné znaky pro jména (džinmeijó kandži), Tamago kurabu, Tamahijo

„Posedlost tím, aby mé jméno bylo pouze a jen mým, takovým, které nikdo jiný nebude mít, je dnes v Japonsku velmi silná.“ (Honda, 2005, s. 62)

Situace kolem osobních jmen v dnešní japonské společnosti je poměrně komplikovaná, neboť dosavadní způsoby výběru jména jsou nahrazeny postupy novými, nestandardními a v mnoha směrech inovujícími. Nejedná se však o změny náhlé, ale postupné. K přetváření principů, na jejichž základě jsou (mohou být) osobní jména v Japonsku vytvářena/vybírána, a změnám v rodičovských preferencích těchto jednotlivých principů dochází průběžně od poloviny 20. století. Od 80. let 20. století vykazovaly tyto změny postupný nárůst a kolem r. 2000 začaly gradovat. V této době se i mnoho lingvistů, sociologů, psychologů a antropologů začalo věnovat analýzám aktuálního stavu a otázkám spojeným s rolí osobního jména ve vztahu ke společnosti. Neustále se vyvíjející situace budila zájem i u sa-

motné japonské veřejnosti, která začala mít přirozenou potřebu se k situaci vyjadřovat. O „problému“ se začalo diskutovat v médiích a na internetu, začaly vycházet odborné studie mapující osobní jména v japonské společnosti (např. *Jména a společnost (Namae to šakai¹)*, 2006; Sató, 2007: *Proč vzrostl počet nečitelných jmen? (Jominikui namae wa naze fueta ka)*; Kobajaši, 2009: *Historie společenských podmínek osobitých jmen (Nazuke no sesóši)*; Makino, 2012: *Dětská jména jsou v ohrožení (Kodomo no namae ga abunai)*; Honda, 2004: *Pojmenovávání miminek (Akačan no nazuke)*), což stále více podněcuje zájem mnoha odborníků i laiků o tuto problematiku. Nicméně je nutné poznamenat, že nové tendence ty staré, tradiční postupy nevytlačily, ale koexistují s nimi. Stále se dávají jména, která by mohla v porovnání s novými jmény vyznít fádně.

Obecně vzato je od přelomu tisíciletí situace osobních jmen v Japonsku taková, že mnohonásobně narostl počet jmen, která

- 1) jsou obtížně čitelná a zvláštní (dosud nevídaná)
- 2) vizuálně (z hlediska sémantiky zvoleného znaku/zvolených znaků) i z hlediska své strukturní a zvukové podoby zneumožňují jednoznačnou možnost identifikace pohlaví jejich nositele
- 3) jsou vybírána s ohledem na konkrétního jedince v rámci blízkého okruhu jeho rodiny, nikoliv z hlediska jeho fungování ve společnosti
- 4) existenci ve společnosti svému nositeli značně komplikují, poskytují mu oslabenou (někdy dokonce nulovou) možnost být osloven
- 5) usilují o internacionální vyznění, tj. svojí zvukovou podobou mnohdy výrazně připomínají jména západní (evropská či americká)

Z dotazníkového šetření o osobních jménech a důvodech jejich výběru (2012) v několika odpovědích vyplynulo, že současná situace v japonské společnosti podněcuje i tendence opačné, a to sice, že rodiče/prarodiče záměrně pro novorozence v rodině volí jméno, které svým charakterem směřuje proti současným trendům – vyznívá například jako jméno z konce 19. století nebo jako jméno, které bylo běžné například v 70. letech 20. století (např. Taró, Hanako), tedy jméno, které se v zrcadle dnešního stavu odráží spíše jako fádňácké či zaostalé.

Osobní jména, která začala poutat největší pozornost japonské veřejnosti, médií i odborníků, a tedy vzbuzovat bouřlivé diskuze, jsou velmi neotřelá. Jedná se většinou o jména, která „popírají zdravý rozum“, a proto bývají poněkud pejorativně označována jako *dokjun nému* (DQNネーム²). Tato jména bývají převzata od postav z anime, počítačových her, mangy

atp. Jako příklad takového jména bývá nejčastěji uváděno např. Pikačú (光宙) nebo Aira (愛羅). Mezi tzv. „ujetá jména“ lze zařadit též jména, která rodiče vytvořili přiřazením znaku k primárně vybranému zvuku na základě korespondence významu. Nejčastější kombinací zde bývá spojení znění, které připomíná osobní jména, případně slova, západního typu, s významově příbuzným čínským znakem. Například jedno novodobé originální dívčí jméno – Eko – zní jako „echo“, a proto byl pro jeho zápis zvolen čínský znak 響 s významem „zvuk, znění, zvonění“. Další ukázkou takto utvořeného jména může být Runa (Luna) zapsané znakem pro měsíc 月, případně Tomu (Tom) zapsané dvěma znaky 叶夢 („splnit sen“).

Tento způsob vytváření jmen nápadně připomíná dobu Meidži³, kdy některé vzdělané osoby, například literáti, po svých cestách do Evropy či Ameriky zatoužili pojmenovat své potomky západními jmény, což je následně vedlo k vymyšlení mnohdy i násilných kombinací čínských znaků se západními zvuky (bez významové souvislosti). Nejčastěji zde bývá uváděn spisovatel Mori Ógai⁴, který vycestoval do Německa. Svě děti údajně proto, aby jejich jména byla pro cizince dobře vyslovitelná, pojmenoval následovně: 於菟 (Oto → Otto), 茉莉 (Mari → Marie), 杏奴 (Annu → Anne), 不律 (Furicu → Fritz), 類 (Rui → Louis). I jeho vnoučata dostala západně znějící jména: 真章 (Makusu → Max), 富 (Tomu → Tom), 礼於 (Reo → Leo), 樊須 (Hansu → Hans), 常治 (Džódži → George), 爵 (Džaku → Jacques), 亨 (Tóru → Thor), 五百 (Io → Io)⁵. Chování některých současných rodičů tak koresponduje s chováním některých rodičů v době Meidži, kdy po otevření země došlo v této oblasti vlivem přijetí různých zákonů a ustanovení prvních oficiálních pravidel pro výběr jmen k velkým změnám. Kulturní antropolog Jasumasa Kobajaši považuje „revoluční“ změny probíhající v současné japonské společnosti na poli volby osobního jména za převratné a stávající období Heisei⁶ považuje za další velký přelom v této oblasti od období Meidži. (Kobajaši, 2009, s. 4)

Obtížně čitelná anebo nekonvenční jména však přinášejí svým nositelům v průběhu jejich života a existence ve společnosti mnohé komplikace. Nejčastěji bývá poukazováno na to, že se dostávají do potíží při jednání na veřejnosti – v interakci s okolím, a to zejména kvůli tomu, že ostatní jejich jméno nečtou správně, komolí jej, případně ho nepřečtou vůbec. Dále se jedná – zejména, ale nejen v dětském věku – o výsměch/šikanu ze strany okolí, což následně mnohdy vede ke zhoršení rodinných vztahů (rodiče – dítě), protože dítě začne rodiče z volby svého jména obviňovat. Vcelku častou praxí je tedy po takovýchto neblahých zkušenostech i to, že nositel po dosažení plnoletosti zažádá o změnu svého osobního jména.

Na probíhající změny ve výběru osobních jmen v Japonsku je však potřeba nahlížet prizmatem změn odehrávajících se ve společnosti. Kobajaši uvádí, že první úvahy o novodobých nekonvenčních jménech v Japonsku z počátku 21. století vyznívaly jednoznačně kriticky a postrá-

daly hlubší zamyšlení a interpretaci na základě společenských změn. (tamtéž, s. 9) Už Lévi-Strauss uvažoval o společenské roli jména a určil dva jeho typy: 1) jméno, které slouží k identifikaci příslušnosti jedince (k určité třídě, skupině); 2) jméno jakožto svobodomyšlný výtvar pojmenovatele vyjadřující jeho momentální subjektivní postoj k pojmenovávanému. Na tyto jeho úvahy navázali další antropologové – v Japonsku například Ken Degučí. (Ueno, 1996, s. 9-10) Jména prvního jmenovaného typu jsou zpravidla vybírána z určitého depozitáře jmen dané společnosti/skupiny a po smrti daného jedince je jméno dále použitelné a může být opakovaně dáváno dalším nově narozeným dětem. Často se proto i děje, že více osob má stejné jméno. Naopak jméno druhého uvedeného typu je často vytvořeno s ohledem na konkrétního jednotlivce, je do něj vkládán osobní postoj té osoby, která pojmenovává.

Degučí poukázal na to, že na základě preferencí ve společnosti k jednomu z těchto dvou druhů jmen lze pojmenovat trendy v dané společnosti – inklinace k diferenciaci (ve společnosti existuje mnoho jmen a jednotlivá jména specifikují konkrétního jednotlivce) anebo inklinace k opakování (počet jmen je omezený, opakovaně se používají stejná jména). (tamtéž, s. 10, srov. Kobajaši, 2009) Na základě druhu a počtu jmen lze následně charakterizovat danou společnost jako systém otevřený (*kaihóteki taikei*) nebo uzavřený (*heisateki taikei*). V uzavřené společnosti je počet a druh jmen omezen, existuje nějaký jejich depozitář/seznam, ze kterého je jméno (často i opakovaně) vybíráno. V otevřené společnosti takový seznam jmen neexistuje, počet i druh jmen je obrovský a změny v preferencích či módnosti jsou zde velmi časté. (tamtéž s. 10-11) Za uzavřenou společnost lze považovat Okinawu, kde jsou například opakovaně dávána tradiční dětská jména stejného typu, nebo některé společnosti ve východní Africe. Za příklad uzavřené společnosti lze považovat například Českou republiku. Japonsko je z výše uvedeného hlediska jednoznačně společností otevřenou. Nebylo tomu tak však vždy. Do konce období Edo⁷ by se Japonsko dalo charakterizovat jako společnost uzavřená – jména se často opakovala, vyjadřovala příslušnost k dané skupině/třídě. Po otevření země, v období Meidži, se japonská společnost začala přetvářet ve společnost otevřenou. Nová vláda totiž zavedla povinnost mít jméno/příjmení a být registrován na matrice a „Jeden ze základních principů politiky nové vlády ohledně jmen spočíval ve zvýšení jejich funkce specifikovat jednotlivce...“ (tamtéž, s.11) Osoby, které měly stejné jméno i příjmení, si své jméno mohly změnit. Tím se nastartoval trend jmen vybíraných pro každého jednotlivce individuálně.

Stav kolem pojmenovávání, který se začal výrazně měnit v 80. letech minulého století, tedy po zhruba sto dvaceti letech od restaurace Meidži, je tedy výsledkem vývoje již tehdy nastartovaných změn. Japonský antropolog Kobajaši se domnívá, že nad aktuální situací je potřeba uvažovat na základě analýzy:

- 1) změn ve způsobu výběru jména (jaké aspekty rodiče upřednostňují, jak je kombinují a s kým se radí, z čeho vychází)
- 2) změn v pohledu rodičů na jejich potomka (zaměření se na individuální hodnoty, prosazování unikátnosti)
- 3) změn vnějšího prostředí (poznatků, ze kterých vychází výběr jmen, v čem nachází rodiče vzor/ideál)
- 4) změn ohledně osob, které jsou do výběru jména zapojeny, a dalších vlivů (vliv mediálního průmyslu – časopisy, internet)
- 5) změn nástrojů pro výběr jména (slovník, počítač, internet, příručky, databáze jmen)
- 6) změn společenského prostředí (změny ve vztahu soukromého a veřejného prostoru a změny z hlediska celé společnosti – nástup konzumní společnosti)

(Kobajaši, 2009, s.7-8)

Výše uvedené změny probíhají již od poloviny 20. století a nejspíš největším důvodem nárůstu nezvyklých jmen od konce 90. let je touha rodičů po unikátnosti, originalitě (*kosei*). Společenská nálada zdůrazňující osobitost začala v Japonsku dominovat koncem 20. století. Rodiče tak při výběru jména začali usilovat o originální jméno, které by bylo podle jejich vlastního názoru šité na míru osobnosti jejich potomka. Ve snaze o maximální originalitu tak mnohdy začali kombinovat nekombinovatelné, což nejčastěji vedlo k nečitelnému jménu. Je patrné, že si rodiče museli být při výběru nečitelného jména vědomi, že se nejedná o běžné jméno, a proto lze usuzovat na nerozvážnost mnohých z nich z hlediska ignorace možných rizik a potenciálních nepříjemností, které takové jméno jejich potomkovi v budoucnu přinese. V opačném případě je možné se domnívat, že si taková rizika rodiče ve snaze dostat co nejoriginálnějšímu jménu záměrně odmítali připustit.

Podle Kobajašiho je takové jednání rodičů zapříčiněno jejich ignorací faktu, že jméno je prostředníkem mezi společností a daným jedincem, tedy jakýmsi jeho klíčem do veřejného prostoru (*kókjó kúkan*). (tamtéž, s.18) Domnívá se, že pro takové rodiče je jméno výhradně záležitostí soukromého/intimního prostoru (*šinmicu kúkan*), protože primárně je pro ně důležité, že jimi vybrané jméno bude nabývat obrysů a hodnot právě v tomto soukromém prostoru rodinných vazeb. Je logické, že pokud je dítě malé, s veřejným prostorem je konfrontováno minimálně, nicméně až povyroste, začne být do něj vtahováno čím dál více, a jméno se pro něj tedy i v této interakci stane důležité. Kobajaši se domnívá, že v dnešní době je v Japonsku veřejný prostor z velké části nahrazován světem komercialismu (*komášarizumu no sekai*) a všude platí logika kapitalismu. Soukromý prostor je obkloповán světem komerce, která na nastávající rodiče působí.

Kobajaši o původu originálních jmen uvažuje v souvislosti s nástupem konzumní společnosti. Jak již bylo řečeno výše, zaběhnutý styl pojmenovávání se začal výrazně měnit kolem 80. let 20. stol., kdy nastartoval boom originálních jmen, který trvá dodnes. Kobajaši změny v pojmenovávání nevnímá jako módní vlny, ale jako zásadní strukturální změny (tamtéž, s. 25). Upozorňuje na to, že podstata tohoto jevu nespočívá ve vzácnosti jednotlivých jmen, ale podstatu vidí spíše v tom, že se frekvencovaná jména divergují (lidé dávají různá jména). Od 80. let začal mít na výběr jmen a udávání trendů čím dál větší vliv mediální průmysl, zejména reklamní agentury (např. Dencú), které začaly vydávat nejrůznější příručky a návody, jak vybrat to „nej“ jméno. Tyto návody byly od těch dosavadních v mnoha směrech inovativní a mnohdy zacházely až tak daleko, že dítě přirovnávaly ke zboží, a proto prosazovaly originalitu a atraktivitu jména, jež jsou platné v reklamních a marketingových strategiích. Tím se preference rodičů začaly přesunovat na ty aspekty zvažované při výběru jména, kterými jsou dojem (image) a zvuk vhodné pro globalizovaný svět. Zásadními byly také instrukce, aby rodiče vybírali jméno pro svého potomka sami. Jednalo se vlastně o snahu odlišit se od ostatních originálním jménem.

Po první vlně marketingově zacílených příruček a návodů pro výběr neoriginálnějšího jména se začaly objevovat další, z nichž největší vliv na nastávající rodiče má dodnes časopis pro těhotné ženy a maminky Tamago kurabu⁸. Jeho postavení na trhu je významné⁹, díky čemuž ovlivňuje velkou část ženské populace při výběru jména. Nastávající matky pátrající pod tlakem společnosti po originálním jménu potřebovaly inspiraci, kterou jim poskytoval právě Tamago kurabu, neboť uveřejňoval informace o jménech a jejich výběru. Takovou originalitu by však šlo dle mého názoru označit za do jisté míry povrchní, jelikož se dá očekávat, že nakonec vše – založeno na jednotných návodech – směřuje k podobnému obsahu. Takto tedy bylo do informačního průmyslu v 80. letech uvedeno nové zboží zvané „jméno“ a klíčovým slovem se stala „unikátnost/originalita“ (個性, *kosei*).

V japonské společnosti, kde klesá porodnost a rodiče už mají zpravidla jen jedno nebo dvě děti, nutně došlo – i vlivem změn v systému životních hodnot – k přehodnocení role dětí a jejich vztahu s matkou, čímž začal být důraz kladen na pojmenování každého jednotlivce. Kobajaši v této souvislosti hovoří o tom, že dítě sestoupilo z veřejného prostoru do soukromého prostoru, který je totožný se samotnou matkou. Uvádí též, že takto vzniklá tendence uzavřít dítě do intimního prostoru rodinného prostředí podporuje skutečnost, že větší důraz je kladen na vlastnost jména oslovovat a zároveň podceňovat jeho platnost ve veřejném prostoru, což zapříčiňuje nečitelnost jmen (tamtéž, s. 41, 45, srov. Honda, 2005). V at-

mosféře této doby se do popředí dostal měsíčník Tamago kurabu¹⁰ a také příručky a publikace Tamahijo, obojí od vydavatelské společnosti Benesse Corporation. V internetové i tištěné verzi tohoto časopisu jsou zveřejňovány žebříčky oblíbených jmen, návody jejich výběru, doporučení pro rodiče, hodnocení konkrétních jmen a doporučení dalšího vývoje. Společnost vydávající časopis buduje databáze jmen a trendů. Portfolio jejich služeb zacílených zejména na rodiče se postupně rozšiřovalo, takže dnes zahrnuje také služby, jako je poradenství při výběru jména atp. Vliv časopisu na nastávající japonské maminky je obrovský a dá se říci, že hlavní trendy v pojmenovávání vycházejí i dnes právě od něj. Kobajaši (2009, s.53) uvádí následující základní koncept pojmenovávání v příručkách Tamahijo. Za základ pro výběr co nejlepšího jména je v nich uváděno:

- 1) výběr jména, které se bude líbit oběma rodičům
- 2) posouzení, zda jméno v budoucnu dítěti přinese laskavé zacházení
- 3) posouzení vhodnosti znění, významu znaku/ů a počtu jejich tahů

Obecně vzato má v dnešní době význam slov/znaků při pojmenovávání menší důležitost než image, zvuk a počet tahů. Tato tendence logicky souvisí se zvyšováním počtu nečitelných jmen – rodiče nejvíce zdůrazňují vyznění jména, kterému mnohdy násilně přiřadí nějaké znaky a výsledkem je nepřirozená kombinace. Na úrovni zvuku musí rodiče zůstat v rámci určitých společenských norem – aby zvukem jméno neevokovalo vulgární slova, slova s nevhodným významem atp. Zvuk daného jména se jim navíc může prostě jen líbit. Ve snaze o originalitu však nechtějí užít znaky, které se pro zápis takového znění běžně nabízí, a tak hledají jiné. Originality, odlišení – vytvoření rozdílu tak dosahují na úrovni znaků. K tomu Sató (2007) kriticky uvádí, že je třeba prosazovat správné používání čínských znaků a Kobajaši (2009) upozorňuje na skutečnost, že nečitelnosti se lze vyvarovat, aniž by byla originalita jména jakkoliv ochuzena.

Z výše uvedeného vyplývá, že rodiče – tlačeni touhou dostat stávajícím trendům, tedy vybrat to nejlepší možné a nejoriginálnější jméno, které by co nejlépe ukotvovalo osobnost jejich potomka v soukromém prostoru – pátrají po prostředcích/formách, ze kterých by takové jméno utvořili. To logicky přináší potřebu odlišit se a konkrétně použít takové znaky pro vybraný zvuk, které nebudou běžné. Proto vzniká potřeba užívat ve jménech i takových čínských znaků, které nefigurují na japonském seznamu schválených znaků použitelných v osobních jménech. Říká se, že v 80. letech s nástupem počítačů a IT průmyslu začali být i negramotní rodiče gramotní, protože počítačový software jim po napsání vybraného znění nabízí několik znakových variant, a tím nastal jeden proud nečitelných jmen (srov. např. Kobajaši, 2009). S nástupem internetu se pak tyto možnosti ještě dále rozšířily.

Japonská osobní jména se mohou zapisovat nejen čínskými znaky, ale také slabičnými abecedami hiraganou a katakanou. Jak již bylo naznačeno, možnosti japonských rodičů při výběru jména pro jejich potomka nejsou skoro nijak omezeny. (srov. např. Sató, 2007; Ienaga, 2006; Kobajaši, 2009; Enmandži, 2005; Honda, 2005) Jediné omezení spočívá ve stanoveném seznamu čínských znaků, které lze ve jménech používat (celkem 2997 znaků). Do tohoto seznamu se řadí 2136 „znaků běžného použití“ (*džójó kandži*, 常用漢字) a dodatečných 861 znaků, které lze nad rámec znaků běžného užití v osobních jménech použít (*džinmeijó kandži*, 人名用漢字).

Ve snaze sjednotit a kodifikovat v době po druhé světové válce nejednotný a nepřehledný zápis japonštiny byl v r. 1946 ustanoven seznam tzv. *tójó kandži* (当用漢字), tj. „znaků náležitého užití“. Tím se počet oficiálně používaných znaků zredukoval na 1850¹¹. Tento krok byl součástí snahy o demokratizaci společnosti, snahy vytvořit společnost, ve které by se všichni dorozuměli, měli rovný přístup k informacím a ke vzdělání. V r. 1947 bylo rozhodnuto, že i ve jménech bude možné používat pouze „znaky náležitého užití“. V r. 1951 Ministerstvo spravedlnosti vybralo dalších 92 znaků¹², které mohou být společně s *tójó kandži*, které stanovilo Ministerstvo školství, používány ve jménech. Některé znaky, které se do té doby ve jménech běžně používaly, se totiž mezi *tójó kandži* nevyskytovaly (např. 弘, 奈, 昌). Tento počín započal sérii rozšiřování tohoto seznamu v reakci na žádosti rodičů.

V roce 1976 byl seznam znaků, které se mohly používat ve jménech, rozšířen o dalších 28¹² na celkových 120. V roce 1981 byly namísto *tójó kandži* zavedeny *džójó kandži*¹⁴ a i seznam znaků, které lze nad rámec znaků běžného užití (*džójó kandži*) použít ve jménech, se výrazně zvětšil¹⁵. Nadále přetrvávalo pravidlo, že jména lze tvořit ze znaků stanovených Ministerstvem školství a dodatečných znaků stanovených Ministerstvem spravedlnosti. Kromě tohoto omezení je v 50. článku Zákona o matrikách (*Kosekihó*, 戸籍法) stanoveno, že se ve jménech dětí musejí používat běžně používané jednoduché znaky¹⁶. To, jaké znaky z uvedených seznamů jsou považovány za jednoduché, běžně používané a vhodné pro užití v osobních jménech, však již nikde stanoveno není.

V r. 1990 byl na nátlak veřejnosti a po předchozím průzkumu seznam znaků, které lze používat ve jménech, navýšen o dalších 118. To bylo doposud nejvyšší navýšení. Acudži (2005) tento zájem o složité a neobvyklé znaky dává do souvislosti mimo jiné s rozvojem počítačů, který psaní znaků velmi usnadnil (viz výše). Od zavedení *tójó kandži* tak přibýlo velké množství dodatečných znaků, ze kterých bylo možné jména vytvářet. V roce 1997 seznam narostl o jeden jediný znak (琉), a sice na žádost rodičů z Okinawy. Této individuální žádosti bylo vyhověno zřejmě i kvůli v té době vyhrocené situaci s americkou základnou.

V roce 2004 došlo k největšímu navýšení seznamu dodatečných znaků od 2. světové války. Toto navýšení bylo poměrně kontroverzní, protože, zřejmě ve snaze o to uspokojit širokou veřejnost a omezit další žádosti jednotlivců a pokračující soudní rozepře, se na předložený návrh dostala i řada znaků, které sice byly běžné a jednoduché, ale pro jména zcela nevhodné¹⁷. Vedle rodiči požadovaných znaků, jako např. 莓 (*ičigo*, „jahoda“) či 牙 (*kiba*, „tesák“), se na seznam dostaly znaky jako 糞 (*kuso*, „exkrement“), 呪 (*noroi*, „kletba“), 屍 (*šikabane*, „mrtvola“) či 癌 (*gan*, „rakovina“). Kritériem pro výběr evidentně nebyla vhodnost použití ve jménech, ale spíše jednoduchost a běžnost volených znaků. Některé nejvíce kritizované znaky byly následně z návrhu vyřazeny a nakonec bylo schváleno 488 znaků (v řadě případů se jednalo o znovuzavedení staré formy zápisu již používaných znaků, např. 竜→龍). Počet dodatečných znaků pro použití ve jménech tak vzrostl na 983. Podle Makina (2012) je však i tak většina z nich pro jména nevhodná, ačkoli při rozšiřování seznamu mělo jít především o toto. V roce 2009 byly do seznamu znaků pro jména přidány další dva znaky a celkový jejich počet vzrostl na 985.

V dalším roce (2010) došlo k revizi *džójó kandži* a jejich navýšení na 2136 znaků.¹⁸ Ze znaků, které přibyly mezi *džójó kandži*, pocházelo 124 ze seznamu dodatečných znaků, který v té době čítal 985 znaků, takže byl tímto krokem zredukován na současných 861.

Tento nový trend zvyšování počtu znaků pro použití ve jménech jde proti tendenci snižování počtu znaků v písemném projevu obecně, který je zjevný zejména u mladé generace, včetně generace současných rodičů. Téměř 3000 znaků, které lze ve jménech používat, pokrývá většinu znaků, které průměrný Japonec zná¹⁹. Z odpovědi jedné respondentky v rámci provedeného dotazníkové šetření vyšlo najevo, že před narozením svého syna očekávala rozšíření tabulky povolených znaků. Přála si ho pojmenovat Sóta (颯太), ale v době, kdy byla těhotná, znak 颯 v seznamu povolených znaků nefiguroval. Na seznam byl přidán před jeho narozením a respondentka ve své odpovědi vyjádřila velkou radost z toho, že tak svého syna nakonec pojmenovat mohla. Pokud by se zrušilo omezení počtu znaků, které lze ve jménech používat, znamenalo by to, že by Japonci přestali být schopni číst jména v mnohem větší míře, než je tomu dosud. A pokud bude znát správné znění svého jména pouze jeho nositel, přestanou mít jména smysl.

Velkým problémem seznamu znaků, které se mohou užívat v osobních jménech, je však také skutečnost, že v nich není nikterak stanoveno ani omezeno jejich možné čtení při využití ve jménu. Toto tak japonským rodičům otevírá neomezené možnosti pátrat po originálním jménu, utvářet kombinace znaků a zvuků, které budou znát jen oni a jejich blízké okolí. Na nebezpečí a zneužívání tohoto faktu upozorňuje Sató (2007),

který apeluje na japonskou vládu, aby čtení znaků regulovala a stanovila nějaké limity. Jedním z jeho argumentů je také to, že stávající praxe kazí jazykovou kulturu. Problémy z hlediska právní úpravy existují i ve vztahu k matrikám, které jsou místem, kde rodiče jméno nahlašují, a tedy je na posouzení matričního úředníka schválit, zda se jedná o jméno vhodné a přípustné. (srov. Ueno, 2006, s.20) Na matrikách se také podávají žádosti o změnu jména, která je možná jen ve výjimečných případech²⁰.

Neomezené možnosti, které seznamy znaků a nedokonalá právní úprava jejich užívání japonským rodičům při výběru jména poskytují, přinášejí i soudní spory. Nejznámějším takovým je nejspíš případ Akuma z roku 1993. Tehdy na matrice požádal otec novorozeného syna o jeho zaregistrování pod jménem Akuma (悪魔, „d'ábel/satan“). Vyhověno mu nebylo z ohledu na význam, přestože zvolené znaky patří mezi znaky běžného užití. Motivací otce pro výběr tohoto jména evidentně nebyl zájem dítěte, ale spíš potřeba se projevit. Mnozí rodiče na svém konkrétním jméně trvají do té míry, že jsou ochotni jít až k soudu, aby svého záměru a práva pojmenovat dosáhli. Jiný, tragický, případ se stal v roce 2000, kdy syn zavraždil svého otce za to, že ho pojmenoval Kanae (鼎). Kanae je označení pro starodávnou čínskou rituální nádobu, ale to syn nevěděl. Vzhledem k tomu, že byl ostatními dětmi kvůli svému jménu šikanován, si své jméno po dosažení plnoletosti nechal změnit. Během dospívání si však kvůli tomuto nezvyklému jménu (navíc znějícímu jako jméno dívčí) vůči svému otci vypěstoval silnou nenávist, která vyústila v tragický konec. Teprve po zavraždění otce syn u soudu poprvé pochopil význam svého jména, ale to již bylo pozdě. (srov. Acudži, 2005; Ueno, 2006; Ienaga, 2006)

Závěr

Na závěr je nutné připomenout, že popsaný trend je jen jedním z proudů. Momentálně poutá největší pozornost, a tak se dostává do popředí. Nicméně není praxí jedinou, stále a pořád se v Japonsku dávají i jména, která by snad – pod vlivem komentovaných změn – mohla působit fádně, nemódně. Taková „obyčejná“ jména se objevila i v odpovědích některých respondentů našeho výzkumu. Změny odehrávající se od konce 20. století ve výběru a tvorbě osobních jmen v Japonsku, které byly tématem tohoto příspěvku, jsou jednoznačně důsledkem společenského vývoje. Jsou podněcovány stále se globalizujícím světem, zmenšováním veřejného prostoru a vlivem jeho komercializace, nástupu konzumní společnosti a všudypřítomných reklamních a marketingových strategií. Rodiče, zejména matky, jsou vlivem médií a všudypřítomných příruček, které chrlí všemožné návody, žebříčky a hodnocení, pod tlakem vyrovnat se s udávanými trendy, nezůstat pozadu a dát svému potomkovi do života jméno, které bude jiné než jména ostatní – bude jen jeho. Nutno podotknout, že takto

„vyhnaná“ snaha po originalitě může vzbuzovat spíše jakousi pseudooriginalitu a nepochopení, tj. že výsledkem takového úporného snažení je mnohdy spíše přizpůsobení se trendu být za každou cenu nejlepší a mnohdy přináší více problémů než radosti.

Poznámky

- 1 V celém článku je pro přepis japonských slov a jmen užívána česká transkripce.
- 2 DQN (*dokjun*) = slangový výraz pro označení někoho, kdo postrádá zdravý rozum. Hovorově se užívá pro označení v zásadě čehokoliv, co působí nepromyšleně, povrchně. Lze přeložit jako „stupidní/ujetý/nenormální“. Synonymem k DQN *nému* je *kirakira nému* (キラキラネーム, „blýskavé jméno“).
- 3 1868-1912.
- 4 1862-1922.
- 5 Např. Kuniwaki (2005).
- 6 Od 1989.
- 7 1603-1868.
- 8 Cit. z <http://women.benesse.ne.jp/tamahiyo/magazine/tamago.htm>.
- 9 V r. 2009 činil 70% z všech mateřských časopisů (Kobajaši, 2009, s.51).
- 10 Začal vycházet v říjnu 1993.
- 11 V r. 1949 byla vydána tabulka podoby znaků náležitého užití (*tójó kandži džitai hjó*, 当用漢字字体表), která upravovala konkrétní podobu znaků. Cca 600 znaků bylo zjednodušeno.
- 12 Seznam těchto 92 znaků viz. Acudži (2005, s.82).
- 13 Zřejmě nepříbyly kvůli významu, ale kvůli výslovnosti (Acudži, 2005, s.87).
- 14 Zatímco *tójó kandži* představovaly „omezení, limit“, *džójó kandži* představovaly „cíl, standard“ (Acudži, 2005, s.50), tzn. že v některých případech bylo možné použít i znaky, které přesahovaly tento rámeček.
- 15 Konkrétně z něj ubylo 8 znaků, které byly přesunuty mezi *džójó kandži*, ale zároveň do něj bylo přidáno nových 54, čímž celkový počet znaků pro jména stoupl na 166. K výběru jmen bylo tedy možné používat 1945 znaků běžného použití a 166 znaků povolených ve jménech (Acudži, 2005, s.90).
- 16 Cit. z <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S22/S22HO224.html>.
- 17 O tom píše poměrně detailně Acudži, který byl členem komise, která se výběrem dodatečných znaků zabývala. Sám uvádí, že mu spousta znaků, které povolili, přišla

jako nepříliš vhodná pro jména, ale že se snažili uspokojit co možná největší počet zájemců.

18 Od letošního roku (2012) jsou znaky nově přiřazené k *džójo kandži* vyučovány na školách a od roku 2015 budou součástí přijímacích zkoušek.

19 Japonština disponuje víc jak 50 tisíci znaky, což je pochopitelně mnohonásobně víc, než průměrný Japonec zná.

20 Změna jména bývá matrikou povolena jen ve výjimečných případech, a proto je velmi častým jevem, že si dotyčná osoba své jméno (často zejména jeho zápis) změní „neoficiálně“. Ve styku s okolím používá změněnou variantu svého jména, ale na matrice jí zůstává registrována varianta původní.

Literatura:

ACUDŽI, Tecudži: „*Namae*“ no *kandžigaku* [Věda o znacích ve „jménech“]. Tokio: Seišun šuppanša, 2005.

ENMANDŽI, Džiró: *Džinmeijó kandži no sengoši*. [Poválečná historie znaků běžného užití]. Tokio: Iwanami šoten, 2005.

HONDA, Akiko: *Akačan no nazuke*. [Pojmenovávání miminek]. In: *Nihongo-gaku* [Japonská studia] r. 24, č. 12 (říjen), Tokio 2005, s. 54-62.

IENAGA, Noboru: *Gendai no namae ni cuite no hóricu mondai*. [Právní problematika současných jmen]. In: *Namae to šakai*. [Jména a společnost], eds. UENO, Kazuo, MORI, Kendži. Tokio: Waseda daigaku šuppan, 2006, s. 100-125.

KOBAJAŠI, Jasumasa: *Nazuke no sesóši*. „*Koseiteki na namae*“ wo *fírudo wáku*. [Historie společenských podmínek osobitých jmen. Terénní výzkum „osobitých jmen“]. Tokio: Fúkjóša, 2009.

KUNIWAKI, Taišú: *Otoko no ko onna no ko namae džiten* [Slovník chlapeckých a dívčích jmen]. Tokio: Seitóša, 2005.

MAKINO, Kunio: *Kodomo no namae ga abunai*. [Dětská jména jsou v ohrožení]. Besuto serázu 2012.

SATÓ, Minoru: *Jominikui namae wa naze fueta ka*. [Proč narostl počet nečitelných jmen?]. Tokio: Jošikawa kó bunkan, 2007.

UENO, Kazuo: *Namae to šakai wo meguru kihonteki šomondai*. [Základní problémy týkající se jmen a společnosti]. In: *Namae to šakai*. [Jména a společnost], eds. UENO, Kazuo, MORI, Kendži. Tokio: Waseda daigaku šuppan, 2006, s. 3-27.

THE STRIVE FOR ORIGINALITY - THE INFLUENCE OF SOCIAL CHANGES ON THE CHOICE OF FIRST NAME IN CONTEMPORARY JAPAN

***Annotation:** The choice of first name in Japan started to change at the end of the 1980's. These changes culminated at the turn of the millennium. At that time - apart from common names - new types of first names appeared in Japanese society. New trends which brought these new types of names were according to Japanese anthropologist Kobayashi Yasumasa caused by the beginning of consumer society in the 1980's, expansion of marketing and advertising tools and also by expansion of information technologies and internet as well. At the end of the 1980's first manuals (handbooks) and maternity magazines written in the new style also appeared. With its heavy market domination, the magazine Tamago Kurabu (and related Tamahiyo handbooks) started creating new trends, the most revolutionary being emphasis on "originality, individuality" (kosei). In the spirit of this motto and in their endeavour to be trendy Japanese parents have started inventing "unique, original" first names for their children.*

***Key words:** Japanese given names, DQN name, kirakira name, kosei, individuality, originality, Tamago kurabu, Tamahiyo, Chinese characters (kanji), jinmeiyōkanji, jōyōkanji*

K POPULARITĚ PROSTŘEDKŮ OSLABUJÍCÍCH ILOKUČNÍ SÍLU VÝPOVĚDI V KONVERZAČNÍCH INTERAKCÍCH MLADÝCH JAPONCŮ

Halina Zawiszová

Abstrakt: *Za jeden z nejvýraznějších rysů současné hovorové řeči mladých Japonců je možné považovat tendenci používat široké spektrum výrazů a gramatických nebo prozodických struktur, jež výpovědi dodávají pocit vágnosti, nepřímosti, neurčitosti či nedefinitivnosti. Přestože jsou tyto kvality obecně označovány jako typické pro japonskou komunikaci vůbec, bývá tato obliba mladých japonských mluvčích frekventovaně uplatňovat prostředky oslabující ilokuční sílu výpovědi staršími generacemi poměrně silně kritizována. Na druhou stranu např. řada tzv. „vágních výrazů“ (曖昧表現, aimai hjógen), jež byla v jazyce mladých Japonců zaznamenána již v první polovině 90. let, je mladými mluvčími používána dodnes. Lze proto usuzovat, že funkcím, jež tyto a další obdobně využívané jazykové prostředky v konverzačních interakcích mladých Japonců plní, je přikládána značná důležitost. Příspěvek se zasazením řešené problematiky jak do kontextu tradičních japonských sociokulturních hodnot a norem týkajících se společenských vztahů a komunikace, tak i do kontextu současné kultury mladých Japonců – jejich přístupu k přátelským vztahům a komunikaci – pokouší zmapovat základní funkce těchto prostředků a objasnit příčiny jejich popularity.*

Klíčová slova: *mladí Japonci, jazyk mladých Japonců, přátelské vztahy mladých Japonců, konverzační interakce, oslabování ilokuční síly výpovědi, nová zdvořilost, japonský jazyk a společnost, interakční lingvistika, pragmatika interakce*

Úvod

Řadu jazykových prostředků, jež jsou pro konverzační interakce mladých Japonců typické, je možné souborně označit jako prostředky oslabující ilokuční sílu výpovědi. Zatímco z hlediska tzv. standardní japonštiny se jedná o jevy příznakové, ba často i negramatické, a z pohledu maximálně racionální a efektivní komunikace (Grice, 1975) je zpravidla lze označit za formy irelevantní, jejich systematické používání mladými japonskými mluvčími pro vytváření komunikačních strategií za účelem sdělení určitých obsahů a dosažení určitých cílů v určitých interakčních kontextech svědčí o tom, že diskursivně-pragmatickým funkcím, jež zastávají, je přikládána relativně velká důležitost. Analýzou komunikačních strategií, tj. usilováním o odhalení principů používání jazyka v interpersonální komunikaci v daném řečovém společenství, můžeme získat náhled nejen na to, jak funguje daný jazyk, ale i na to, na

jakých principech jsou v daném řečovém společenství stavěny a udržovány společenské vztahy (srov. Brown a Levinson, 1987, s. 55). Jednou z možností, jak ke komunikačním strategiím, jež využívají modifikace ilokuční síly výpovědi, přistupovat, je proto zkoumat, jaký mají vliv na vztah komunikačních partnerů (srov. Holmes, 1984, s. 349).

Tento příspěvek se zabývá používáním vybraných prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi mladými Japonci v situacích, kdy sdělují svá přesvědčení, postoje, emoce, pocity či faktické informace o sobě samých.¹ Pokouší se o zmapování základních opakujících se funkcí, které v tomto kontextu vybrané prostředky plní, a o zodpovězení otázky, co jejich popularita vypovídá o přístupu současných mladých Japonců k přátelským vztahům a komunikaci. Prostředky k analýze byly vybrány na základě předchozího zkoumání spontánních konverzačních interakcí mladých Japonců jak během komunikace tváří v tvář, tak i textové komunikace prostřednictvím počítačové sítě (Barešová a Zawiszová, 2012; Zawiszová, 2012). Kromě produktivity jednotlivých prostředků byla při výběru zohledňována také jejich typologická různorodost a specifická pro konverzační interakce mladých. Za účelem zjistit, jak mladí lidé vybrané prostředky vnímají, jak často je používají a jaký je jejich přístup k přátelským vztahům a komunikaci, bylo provedeno dotazníkové šetření.

Dotazník se skládal ze dvou částí. V první části bylo vždy na dvou příkladech zasazených do kontextu ilustrováno použití jednotlivých vybraných prostředků.² Úkolem respondentů bylo (1) zhodnotit, jak často („často“, „občas“, „moc ne“, „vůbec ne“) oni sami nebo mladí lidé v jejich okolí daný prostředek v obdobném kontextu používají, (2) pokusit se objasnit, proč je daný prostředek používán a (3) jak ho vnímají, když ho v obdobném kontextu použije jejich komunikační partner. Druhá část obsahovala dvě otázky zaměřené na téma přátelských vztahů a komunikace. Za účelem srovnání s průzkumy z let 1984 a 1994 (Hakuhódó seikacu sógó kenkjúdžo, 1994) byli respondenti v první otázce požádáni o to, aby zvolili, zda jejich preferenci v přátelských vztazích lépe vystihuje tvrzení: (a) „Je lepší mít málo kamarádů, se kterými si však velmi dobře rozumím“, anebo (b) „Čím víc kamarádů, tím líp“. V druhé otázce pak byli respondenti vyzváni k tomu, aby popsali hodnoty, které během konverzace s kamarády zdůrazňují. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 mladých Japonců, z toho 36 žen a 34 mužů.³

Vybrané prostředky oslabující ilokuční sílu výpovědi

Jedním z nejpobulárnějších prostředků, který podle mého dotazníkového šetření za účelem zjemnění či oslabení důraznosti výpovědi v současnosti často nebo občas používá až 93% mladých Japonců, je výraz *bimjó* (微妙, ビミヨ一), jenž označuje kvalitu, již se nedá slovy jednoduše

vyjádřit (např. *Daidžisen*). Mladí lidé tohoto „pohodlně vágního“ výrazu s oblibou využívají v situacích, kdy se jim zdá otravné o dané věci déle přemýšlet a/nebo hledat vhodná slova, kterými by mohli vyjádřit, co si o ní myslí a proč zaujímají dané stanovisko. Všichni dotazovaní se však shodli na tom, že výrazu *bimjó* používají ve snaze nepřímého vyjádření negativního (resp. nepozitivního) obsahu. Když jim proto partner – jako v příkladě (1) – na jejich dotaz na jeho názor odpoví výrazem *bimjó*, obecně oceňují jeho snahu být k nim upřímný a sdělit jim svůj „skutečný názor“ (本音, *honne*), avšak takovým způsobem, aby nezranil jejich city. Výraz *bimjó* tak přispívá k udržování tempa konverzace i harmonických vztahů komunikačních partnerů, neboť mluvčímu umožňuje jasně – avšak formálně nepřímo – sdělit svůj nepozitivní postoj k dané skutečnosti, nechat partnerovi prostor pro zaujetí vlastního postoje a případně i naznačit nezájem či neochotu se danému tématu dále věnovat.

(1) 「ねえ、このセーターどう？」 「微妙。」

„Né, kono sétá dó?“ „Bimjó.“

„Hele, co říkáš na tenhle svetr?“ „BIMJÓ.“

Dalším z oblíbených prostředků, jež mladým mluvčím umožňují vyhnout se přímému, asertivnímu či definitivnímu vyznění, je tvar *tte kandži* (って感じ), jenž představuje kontrahovanou formu spojení *to iu kandži* (という感じ, „takový pocit, že ...“). Podle mého dotazníkového šetření tvar *tte kandži* ve zkoumaném kontextu v současnosti často nebo občas používá 83% mladých Japonců. Kromě toho, že výpovědi modifikované pomocí *tte kandži* mluvčímu dodávají mladistvý image a znějí jemněji, získávají také poměrně nízký stupeň jistoty, a mluvčí tak není tím, co říká, příliš svazován. Pomocí výpovědí s *tte kandži* jen naznačuje, jak se asi věci mají, jaké zdání či pocit vyvolávají, nebo např. jakému stavu jsou podobné. Mluvčí proto může partnerovi sdělit svůj momentální postoj či přesvědčení, avšak ponechává také prostor pro možné přehodnocení či jiný vývoj situace. Pokud, jak ilustruje příklad (2), mluvčí použije *tte kandži* ve spojení s jakoby přímou řečí, navozuje pocit externího pohledu na danou skutečnost, čímž snižuje vlastní zodpovědnost za obsah propozice a zároveň podporuje vytváření pocitu solidarity a blízkosti, neboť vyžaduje, aby se partner vžil do dané situace a vyhodnotil si ji sám pro sebe. Obdobně jako i výše zmiňovaný výraz *bimjó* však může tvar *tte kandži* v určitých kontextech také sloužit i jako prostředek pro naznačení vůle mluvčího uzavřít téma, neboť jím modifikované výpovědi další rozvíjení tématu příliš nepodporují.

(2) 「あの映画どう思う？」 「あまり面白くないなって感じ。」

„Ano eiga dó omou?“ „Amari omoširokunai na tte kandži.“

„Co si myslíš o tom filmu?“ „Není moc zajímavý TTE KANDŽI.“

Velmi podobným způsobem, jak ilustruje příklad (3), jedna pětina dotazovaných často nebo občas používá také tvar *mitai-na* (みたいな). *Mitai-na* je prenominální formou spojení *mitai da* (みたいだ, „něco jako“), které je standardně využíváno pro vyjádření připodobnění, příkladu a – jakožto prostředek epistemické modality – nejistého tvrzení (např. *Daidžisen*). Pro jeho pohodlnost se s tímto spojením v konverzačních interakcích mladých Japonců setkáváme velmi často. V 90. letech mladí mluvčí začali tvar *mitai-na* používat i na konci výpovědi (srov. Satake, 1995) a především během narativních částí konverzací ho s oblibou začali využívat i jako citačního markeru pro uvádění přímých řečí a verbalizovaných postojů, které připisují sobě nebo jiné osobě (srov. Fujii, 2006). *Mitai-na* ve funkci citačního markeru napomáhá dramatizaci vyprávění a mluvčímu umožňuje přímé vyjádření emotivně nabitých obsahů a následné (v podstatě okamžité) zmírnění jejich vyznění jejich znejistěním a distancováním se od nich (srov. Maynard, 2005; Satake, 1997, s. 59; Zawiszová, 2012, s. 47–56). Mluvčí tímto způsobem komunikačnímu partnerovi sděluje zprávu typu: „Nedokážu to přesně popsat, ale je to něco jako stav, který si jeden představí, když se řekne: ‚X‘.“. *Mitai-na* tak představuje další z prostředků, jež oslabují ilokuční sílu výpovědi tak, že znejišťují platnost propozice a snižují zodpovědnost mluvčího za adekvátnost výroku.

(3) 「プレゼンうまく行った？」 「うん、結構よかったかな、みたいな。」

„Purezen umaku itta?“ „Un, kekkó jokatta kana, mitai na.“

„Dopadl ti ten referát dobře?“ „Jo, dopadlo to asi docela dobře MITAI-NA.“

Mitai-na tudíž (teoreticky) představuje užitečný prostředek jak pro komunikaci negativních obsahů týkajících se partnerova světa, tak i pozitivních obsahů týkajících se mluvčího samotného. Pokud by totiž mluvčí tyto obsahy sdělil přímo, jeho chování by mohlo být vnímáno velmi negativně (srov. Macaulay, 1987, s. 28). Jazykové chování mluvčího v příkladě (3) bylo proto respondenty obecně interpretováno jako snaha odpovědět upřímně, ale zároveň zakrýt rozpaky a naznačit skromnost a nedostatek jistoty. Z mého dotazníkového šetření nicméně vyplývá, že používání *mitai-na* (minimálně) pro „citaci“ vlastního pocitu či sebehodnocení již mladým Japoncům připadá velmi zastaralé, a *mitai-na* (minimálně v tomto kontextu) tak patří mezi tzv. *šigo* (死語, „mrtvá slova“), tj. výrazy, které byly jistou dobu populární, avšak již jsou pociťovány jako staré.⁴ Pokud proto mluvčí takovéto výpovědi nepoužívá cíleně za účelem vtipného vyjádření, může působit směšně. Minimálně pro sdělení sebehodnocení či pocitu, který v mluvčím určitá skutečnost vyvolala, je proto mezi mladými mluvčími znát jasná preference spíše než *mitai-na*

využívat jiných prostředků.

Jedním z nich je např. výraz *kamo* (かも). *Kamo* je zkrácenou formou *kamoširenai* (かもしれない), což je výraz používaný k vyjádření epistemické modalidy s významem „možná“. Velmi rozšířené používání tohoto výrazu mezi mladými lidmi v řadě kontextů vypovídá o jejich výrazné neochotě znět příliš důrazně či rozhodně a také jejich potřebě nechávat otevřená „úniková vrátka“ pro případ, že by s nimi partner nesouhlasil. Podle mého průzkumu až 68% mladých Japonců výrazu *kamo* často nebo občas používá nejen v situacích, kdy vyjadřují např. své domněnky či předpoklady, ale i v případech, kdy, jak ukazuje příklad (4), hovoří o svých emocích a pocitech. Použití výrazu *kamo* v takových kontextech mluvčímu umožňuje velmi nedůrazné a ohleduplné sdělení vlastního stanoviska nebo vyhýbavou odpověď za účelem zachování hladkého průběhu konverzace a harmonických vztahů. Mluvčí svůj postoj sice vyjádří, avšak hned vzápětí ho znejistí, aby tak vyčkal na reakci partnera a vyhnul se možnému konfliktu. Tento způsob používání *kamo* je proto občas považován za jazykový zlozvyk některých mladých lidí, kteří buď trpí nedostatkem sebevědomí, nebo si zvykli na to, že vždy musí zaujímat stejný postoj jako jejich okolí.

(4) 「あっ、これ好きかも。」

„A, kore suki kamo.“

„Jé, to se mi **MOŽNÁ [KAMO]** líbí.“

Podle mého dotazníkového šetření asi polovina mladých Japonců často nebo občas v podobných situacích, tj. když – jak ilustruje příklad (5) – mluvčí vyjadřuje svůj postoj, používá pro oslabení ilokuční síly výpovědi také výrazu *čotto* (ちょっと, „trochu“). Pomocí *čotto* mluvčí změkčuje a odlehčuje celkové vyznění výpovědi, neboť oslabuje stupeň svého závazku vůči propozici oslabováním významu adjektivních nebo slovesných frází, jež *čotto* modifikuje. Mluvčí tak naznačuje, že o tom, co říká, není úplně přesvědčen (nebo že na tom netrvá), vyhýbá se zaujetí konečného postoje a nechává prostor pro možné přehodnocení. Jednou z možných motivací je proto opět mluvčího obava z konfliktu, ke kterému by došlo, pokud by s ním komunikační partner nesouhlasil. Častým kontextem pro použití *čotto* jsou proto také situace, kdy mluvčí chce sdělit svůj nepozitivní postoj co nejohleduplněji. Přestože se v takových případech jedná o negativní sdělení, je oceňována mluvčího snaha vyjádřit se upřímně, avšak tak, aby partnerovy city nebyly zraněny.

(5) 「この店の洋服は全体的にちょっといいね。」

„Kono mise no jófuku wa zentaiteki ni čotto ii ne.“

„Oblečení v tomhle obchodě je celkově **TROCHU [ČOTTO]** dobré, že?“

Dalším velmi rozšířeným prostředkem oslabujícím ilokuční sílu výpovědi je **záporná adjektivní forma se specifickou plynule stoupavou intonací**,⁵ jež je používána za účelem vyjádření silných emocí a zároveň požádání komunikačního partnera o potvrzení sdílení daného postoje (srov. Cai, 1996; Zawiszová, 2012, s. 57–65). Tato forma, ilustrována příkladem (6), začala mezi mladými lidmi získávat na oblibě v první polovině 90. let (srov. Tanaka, 1993, cit. Cai, 1996, s. 36) a podle mého průzkumu ji v současnosti často nebo občas používá 84% mladých Japonců. Jisté oslabení důraznosti výpovědí, jež mají tuto formu, pramení z faktu, že využívají záporu a intonace podobné otázce. Na jednu stranu tak (teoreticky) představují velmi ohleduplný způsob sdělení vlastního postoje, na druhou stranu však také důrazný způsob požadování po partnerovi vyjádření shody, empatie či pochopení. Mluvčí totiž silně předpokládá, že s ním bude komunikační partner souhlasit, a tyto výpovědi lze proto interpretovat ne jako: „Já si myslím, že je to X. Co si o tom myslíš ty?“, ale jako: „To je X! Ty si taky myslíš, že je to X, že jo?“. Používání této formy mluvčímu dodává mladistvý image, vytváří pocit sdílené zodpovědnosti za obsah propozice a – pokud je proklamovaný postoj komunikačními partnery skutečně sdílen – oživuje konverzaci a napomáhá vytvářet pocit jednoty, blízkosti a solidarity. Pokud však komunikační partner s mluvčím nesouhlasí, je mu tato forma naopak velmi nepříjemná. Její vhodné a efektivní používání tudíž vyžaduje vysoký stupeň vnímavosti na komunikačního partnera. Jelikož se význam výpovědí majících tuto formu zdá být všem mladým Japoncům naprosto jasný, jejich prostřednictvím mluvčí v podstatě jednoznačně vyjádří svůj postoj, avšak zároveň partnerovi ukazuje, že nechce být příliš asertivní a že si přeje, aby mezi nimi panovala jednota a shoda.⁶

(6) 「これうまくない?!」

„Kore umakunai?!“

„No **není to dobré?!**“

Oslabení důraznosti a/nebo těžkopádnosti výpovědi mladí Japonci dosahují také pomocí adverbialní fráze *ičió* (一応, „není to dostatečné/konečné, ale prozatím“; např. *Daidžisen*). Použitím *ičió* mluvčí výpovědi dodává pocit provizornosti, a ponechává tak prostor pro jistou reinterpetaci či přehodnocení. Podle mého dotazníkového šetření asi dvě třetiny mladých Japonců *ičió* často nebo občas používá i ve výpovědích, které, jak ilustruje příklad (7), obsahují prosté konstatování faktů týkajících se mluvčího samotného. Pomocí *ičió* mluvčí upozorňuje na rozdíl mezi obsahem propozice (a potažmo tím, co by na jejím základě mohlo být očekáváno) a skutečností. Příklad (7) tak lze interpretovat buď tak, že mluvčí chce sdělit, že vysokoškolským studentem sice je, ale studiu a dalším činnostem, které jsou pro studenty typické, se příliš nevěnuje, anebo tak, že mluvčí použitím *ičió* naznačuje skromnost, zdráhavost, pokoru a rozpaky,

čímž komunikačnímu partnerovi ukazuje, že se sice chce vyjádřit upřímně, ale nechce se chlubit nebo působit příliš asertivně. V závislosti na kontextu proto výpovědi modifikované výrazem *ičió* mohou být pociťovány i jako mluvčího přehnaná snaha o zastření pýchy, a tudíž jako vychloubání se nebo sarkasmus.

(7) 「普段は何してるの？」 「一応大学生です。」

„*Fudan wa nani šiteru no?*“ „*Ičió daigakusei desu.*“

„Čím se obvykle zabýváš? [Pracuješ? Studuješ?]“ „**IČÍÓ** jsem vysokoškolák.“

Na zcela odlišném principu je založen další populární prostředek, přípona *-teki* (～的), jež je sice standardně přidávána k podstatným jménům za účelem vytváření adjektivních (a adverbálních) tvarů s významy „mající kvality N“, „mající vztah k N“ a „podobný N“ (např. *Daidžisen*), avšak až 77% mladých Japonců ji v současnosti často nebo občas přidává k osobním zájmenům první osoby jednotného čísla.⁷ Přípona *-teki* ve spojení se zájmenem „já“ ve výpovědích jako je příklad (8) oslabuje ilokuční sílu výpovědi tak, že omezuje platnost dané propozice zdůrazňováním, že se jedná o pouhý osobní názor či postoj mluvčího. Mluvčí tak připouští, že to, co říká, není obecně platné (a pravděpodobně ani ve shodě s názorem či postojem partnera), čímž vytváří prostor pro debatu. Použití standardní přímé výpovědi typu *wataši wa N to omou* (私はNと思う, „já TÉMA/PODMĚT si myslím, že N“) mladým Japoncům obecně připadá příliš důrazné, nesmlouvavé, sebejisté a definitivní. Standardní způsob zdůraznění toho, že se jedná o osobní názor mluvčího, pomocí frází, jako jsou např. *wataši to šite wa* (私としては, „pokud jde o mě“) nebo *wataši kara sureba* (私からすれば, „z mého pohledu“), jim připadá příliš tvrdý a formální a fráze *wataši kodžinteki ni wa* (私個人的には, „podle mě osobně“), ze které byl řešený tvar pravděpodobně odvozen, jim zas připadá příliš dlouhá. Použitím formy zájmena „já“ s příponou *-teki* tak mluvčí ukazuje snahu vyhnout se negativním konotacím, které standardní formy, jež plní obdobné funkce, mají, a sdělit tak svůj postoj poměrně rozhodně, ale nenásilně.

(8) 「僕的には、魅力的だった。」

„*Bokuteki ni wa, mirjokuteki datta.*“

„**Podle mě [„já“ + -TEKI]** to bylo okouzující.“

„Nestandardní“ je také např. používání výrazu *toka* (とか) v situacích, kdy mluvčí míní jen jednu skutečnost, neboť standardně ho lze používat pouze pro uvádění jednotek v parataktickém výčtu nebo udávání příkladu jednoho z několika možných (např. *Daidžisen*). V 90. letech se však mladí Japonci k používání výrazu *toka* začali uchylovat tak často, že začal být vnímán jako sémanticky prázdná forma, jež pouze oslabuje či zjemňuje

vyznění výpovědi (Cudži, 1996, s. 49), a nadužívání *toka* se stalo jedním z typických rysů jazykového chování mladých Japonců (srov. *toka-ben*, とか弁, „dialekt *toka*“; např. Cudži, 1999a). Podle mého průzkumu výraz *toka* v situacích, kdy mluvčí hovoří o sobě a míní jen jednu skutečnost, v současné době často nebo občas používá asi 6 z 10 mladých mluvčích. O mluvčím v příkladě (9) se většina respondentů domnívá, že *toka* použil, neboť se stydí za to, že umí hrát pouze na kytaru, a obává se, že bude komunikačnímu partnerovi připadat nezajímavý. V jiném kontextu může mluvčí pomocí *toka* naznačit také snahu o skromnost, neboť použitím *toka* oslabí důraz na jedinečnost, který by jinak daná skutečnost nesla (srov. Cudži, 1996, 1999a). Výpovědi s *toka* mluvčímu v ještě jiném kontextu umožňují v podstatě jednoznačně vyslovit svůj názor, ale zároveň oslabit jeho přímost či konečnost naznačením, že jistě existují alternativy, o kterých by mohl v případě potřeby uvažovat. Konečně použitím *toka* se mluvčí může vyhnout přemýšlení o skutečném stavu věcí, čímž urychluje průběh komunikace a vytváří prostor pro možné přehodnocení.

(9) 「何か楽器弾けるの？」 「うん、ギターとか。」

„*Nanika gakki hikeru no?*“ „*Un, gitá toka.*“

„Umíš hrát na nějaký hudební nástroj?“ „Jo, na kytaru

A TAK [TOKA].“⁸

Mladí Japonci samozřejmě používají celou řadu dalších prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi a jednotlivé prostředky navíc velmi často kombinují. I z tohoto velmi omezeného výběru je však možné vyčlenit několik opakujících se funkcí, jež tyto prostředky v situacích, kdy mluvčí hovoří o svých přesvědčeních, postojích, pocitech a činnostech, zastávají. Tyto prostředky jsou velmi pohodlné a pohotové, a pomáhají tak udržovat tempo konverzace. Výpovědím zpravidla dodávají pocit přibližnosti, nedefinitivnosti či nezávaznosti, čímž vytvářejí prostor pro možné budoucí přehodnocení i debatu. Mnohé z nich podporují obraznost vyjádření a oslabují mluvčího zodpovědnost za obsah propozice, čímž vyžadují partnerovo aktivnější zapojení do konverzace, a zdůrazňují tak pocity solidarity, jednoty a blízkosti. Zatímco v případě nepozitivních obsahů týkajících se světa partnera řada z nich jakoby znejasňuje význam a zjemňuje dopad výpovědi, v případě pozitivních obsahů týkajících se mluvčího některé z nich mohou být použity za účelem vytvoření efektu objektivity nebo naznačení skromnosti, pokory a rozpaků. Pomocí řady z nich může mluvčí také naznačit nezájem či neochotu pokračovat v daném tématu nebo naopak pobídnout partnera k reakci. Obecně pak tyto prostředky pomáhají oživení, odlehčení a zjemnění konverzační interakce a mluvčímu dodávají mladistvý image.

Sociokulturní kontext

Je zajímavé, že obliba mladých Japonců frekventovaně uplatňovat prostředky oslabující ilokuční sílu výpovědi bývá staršími generacemi poměrně silně kritizována (srov. Barešová a Zawiszová, 2012, s. 28). Nepřímot, vágnost, zdrženlivost, vysoká míra závislosti na kontextu či upřednostňování neverbální komunikace jsou totiž vlastnostmi, jež jsou pro japonskou interpersonální komunikaci považované za typické, a jež proto bývají dávány do souvislosti s tradičními japonskými sociokulturními hodnotami, normami a preferencemi (srov. např. Davies a Ikeno, 2002; Lebra, 1976; Maynard, 1997; Wierzbicka, 1997, s. 235–280). Zdůrazňovány jsou především japonská skupinová orientace (集團主義, *šúdan šugi*) nebo kolektivní vědomí (集團意識, *šúdan išiki*), usilování o harmonii (和, *wa*) v rámci skupiny a vytváření a udržování pocitu jednoty (一体感, *ittaikan*). Jedním z ústředních konceptů, jež je k pochopení japonských mezilidských vztahů potřeba znát, je pak podle mnohých badatelů *amae* (甘え), jež bývá překládán jako závislost na shovívavosti či laskavosti ostatních (Doi, 1973, s. 17). *Amae* tak předpokládá silnou vzájemnou závislost členů společnosti (resp. skupiny), a tudíž i jejich vnímavost na potřeby ostatních a ochotu vzájemně si pomáhat.

Za jednu z hlavních ctností je proto považována *omoiyari* (思い遣り, „empatie“), tj. „schopnost a ochota cítit, co cítí ostatní, nepřímo zažívat slasti nebo bolesti, které ostatní zažívají, a pomoci ostatním uspokojit jejich přání“ (Lebra, 1976, s. 38, vlastní překl.; srov. Travis, 1997). *Omoiari* proto vyžaduje, aby jedinec potlačil vlastní city, názory a touhy, pokud jsou tyto v rozporu s těmi, jež mají ostatní. V průběhu komunikace se tak „Ego nesnaží prosazovat, dokud nezjistí, že s ním Alter souhlasí“ (Lebra, 1976, s. 38, vlastní překl.). Není tudíž nikterak překvapivé, že řada badatelů, zabývajících se japonskou komunikací, zpochybňuje univerzálnost konceptu tváře, jak ho předkládají Brown a Levinson (1987), a tvrdí, že „veškeré výpovědi v japonštině mohou být považované za ohrožující tvář“ (Matsumoto, 1988, s. 419, vlastní překl.). Dalšími stěžejními prvky japonských společenských vztahů a interpersonální komunikace jsou proto také *enryo* (遠慮, „zdrženlivost“, „obezřetnost“), *kenkjo* (謙虚, „skromnost“) a *kenson* (謙遜, „pokora“).

Zásadním organizačním konceptem jak v japonské společnosti, tak i jazyce, kterým se mluvčí řídí při vyhodnocování komunikační situace, je pak rozdělení na *uchi* (内, „vevnitř“, „skupina, do které mluvčí patří“, „vlastní rodina“ apod.) a *soto* (外, „venku“, „skupina, do které mluvčí nepatří“, „cizí rodina“ apod.). Zatímco *uchi* charakterizují vztahy blízkosti a vyzdvihování pocitu jednoty a solidarity, ve vztazích k *soto* jsou zdůrazňovány kvality jako zdrženlivost a odstup (srov. např. Bachnik, 1994). Rozdělení na *uchi* a *soto* je dále úzce spjato např. s koncepty *honne*

(本音) a *tatema* (建前). Zatímco *honne* odkazuje ke skutečnému já a jeho názorům, záměrům, citům a touhám, *tatema* označuje společenskou masku či veřejnou personu daného jednotlivce, a tudíž společensky vhodné, vyžadované nebo očekávané chování (srov. např. Grein, 2008). Přímé sdělování *honne*, zvláště pak pokud zahrnuje negativní obsahy týkající se Alter nebo pozitivní obsahy týkající se Ego, je v kontaktu se *soto* obecně považované za nevhodné a ani v kontaktu se širším *uchi* není příliš obvyklé (srov. např. Davies a Ikeno, 2002, s. 115–118).

Přístup mladých Japonců k přátelským vztahům a komunikaci

Akihiko Jonekawa (1996, s. 12–15), jazykovědec, který snad nejnvýrazněji usiloval o přesvědčení japonské veřejnosti o tom, že jazyk, který mladí Japonci používají (若者語, *wakamonogo*), není deformovaným standardem (言葉の乱れ, *kotoba no midare*), ale seriózním a zajímavým objektem jazykovědného zkoumání, zdůrazňuje, že hlavní motivací mladých Japonců pro jejich jazykové chování je touha užívat si konverzace samotné (会話のノリを楽しむ, *kaiwa no nori o tanošimu*). Odlehčená, zábavná konverzace má v životě mladých Japonců tak výsadní postavení, že jejich kultura bývá občas nazývána *ošaberu bunka* (おしゃべり文化, „upovídání kultura“; srov. např. Kinda'iči, 2003). Konverzace bývá vedena jakoby čistě pro radost a povídání si se zdá mít význam samo o sobě. V procesu takovýchto konverzačních interakcí jsou vyzdvihovány společenské funkce jazyka a důraz je kladen na vytváření pocitu blízkosti, jednoty, solidarity, sdílení a kooperace. Dochází k oslabování prvku „já“ a naopak zdůrazňování prvku „my“, neboli „spolu“ (srov. např. Satake, 1995).

Cudži (2005) tento fenomén označuje jako přechod od *taiwa* (対話) ke *kjówa* (共話)⁹ a dává ho do souvislosti s tendencí současných mladých Japonců vyhýbat se svazujícím „těžkým“ vztahům (重い関係, *omoi kankei*), jež jsou založené na vzájemné zdrženlivosti, a naopak upřednostňovat méně svazující „lehké“ vztahy (軽い関係, *karui kankei*), jež vzájemnou závislost omezují na minimum (Cudži, 2005, s. 37; srov. Cudži, 1999b). Mladí japonští mluvčí se zdají být velmi citliví na potřeby negativní tváře. Důrazně se vyhýbají vnucování svých postojů a přesvědčení komunikačnímu partnerovi a stejně tak si nepřejí, aby jim své postoje a přesvědčení vnucoval on (srov. Cudži, 2005, s. 36). Příliš svazující vztahy se proto mladým Japoncům zdají jevit jako nebezpečné, neboť je v jejich případě velmi jednoduché partnera zranit a stejně tak i sám být zraněn (srov. Cudži, 1996, s. 47; Satake, 1995).

Požadování blízkosti a zároveň odmítání příliš svazujících vztahů ve snaze vyhnout se možnosti ohrožení vlastní i partnerovy tváře představují hlavní charakteristické rysy trendu v mezilidských vztazích

současných mladých Japonců, jenž byl pojmenován *jasašisa šikó* (優しさ志向, „orientace na ohleduplnost“). Jak zdůrazňuje Óhira (1995, cit. Cudži, 1996, s. 54, vlastní překl.), jedná se o vzájemnou „ochrannou/preventivní ohleduplnost“, která umožňuje bezkonfliktní vztahy a hladký průběh konverzace. Kromě tohoto trendu zaznamenal Okada (1993) ve své studii zaměřené na přátelské vztahy vysokoškolských studentů ještě další dvě tendence, jmenovitě: *mure šikó* (群れ志向, „orientace na skupinu“) a *taidžin taikjaku keikó* (対人退却傾向, „tendence zachování společenského odstupu“). Zatímco *mure šikó* charakterizuje zaměření na zábavu a vyhýbání se hlubokým vztahům, *taidžin taikjaku keikó* odkazuje k tendenci malé části mladých lidí stahovat se do ústraní a vztahy s ostatními omezovat na minimum. V základním postoji mladých lidí k přátelským vztahům je od 80. let možné pozorovat tendenci směrem k upřednostňování menšího počtu blízkých vztahů před početnými spíše povrchními vztahy. Mít málo, ale blízkých přátel v roce 1984 upřednostňovalo asi 57% mladých lidí, v roce 1994 68% (Hakuhódó seikacu sógó kenkjúdžo, 1994, s. 40) a v současnosti jich podle mého dotazníkového šetření je asi 76%.

V první polovině 90. let se pro mladou generaci začalo používat označení *masacu kaihi sedai* (摩擦回避世代, „generace vyhýbající se konfliktům“; srov. Hakuhódó seikacu sógó kenkjúdžo, 1994). Kromě řady jiných jevů se pro mladé Japonce stalo příznačným důrazné vyhýbání se konfliktům v interpersonální komunikaci a vztazích. Mladí lidé se začali vyjadřovat velmi neurčitě a nerozhodně, což představuje jazykové chování, pro něž se záhy ujal název *dantei kaihi* (断定回避, „vyhýbání se asertivním/definitivním tvrzením“; srov. Satake, 1997). V důsledku společenských změn, které v 90. letech otřásly některými základními japonskými společenskými jistotami, se tento způsob vyjadřování mladých lidí začal vysvětlovat i jejich nedostatkem sebevědomí (自信の無さ, *džišín no nasa*). Lze ho však také dávat do souvislosti i s obecně se rozmáhajícím trendem pasivního přístupu k životu (事なかれ主義, *kotonakare šugi*), jenž je motivován touhou po klidném a bezkonfliktním životě (srov. Chung, 1999, cit. Haugh, 2003, s. 160).

Každá subkultura v rámci společnosti má určitý kulturní étos, jenž je určován interakčním chováním a hodnotami, na nichž je ono chování založeno (Brown a Levinson, 1987, s. 243). Jak ženy, tak i muži, kteří se mého dotazníkového šetření zúčastnili, na otázku týkající se hodnot, na které během konverzace s kamarády kladou důraz, odpovídali shodně. Jejich hlavním cílem během konverzace je to, aby byla co nejzábavnější a nejpříjemnější. Usilují proto o lehkost, živost a nekonfliktnost a volí zábavná a zajímavá témata. Snaží se o to, aby ona příjemnost konverzace byla výsledkem spolupráce všech zúčastněných, což vyžaduje, aby se komunikační partneři vzájemně vnímali a respektovali. Spíše než na sebe

se snaží zaměřovat na svůj vztah s komunikačním partnerem, a obecně proto dělají vše pro to, aby ten nebyl v průběhu konverzace nijak narušen. Neustále sledují partnerovy reakce a svá přesvědčení a postoje sdělují co nejohleduplněji, neboť nechtějí, aby se partner cítil nepohodlně nebo byl jejich slovy raněn.

Jelikož partnerova přítomnost během tzv. textové komunikace prostřednictvím počítačové sítě, která zahrnuje i textovou komunikaci prostřednictvím mobilních telefonů, není tak silně pociťována jako v případě komunikace tváří v tvář nebo přes telefon, tento typ komunikace umožňuje vyšší expresivitu a asertivitu a usnadňuje utváření „lehkých“ vztahů. V posledních letech se však také setkáváme např. s fenoménem tzv. únavy z online sociálních sítí (SNS疲れ, *esuenuesu-zukare*).¹⁰ S rostoucím počtem přátel, *maimiku* (マイミク) či odběratelů z různých *uči* si uživatelé začnou uvědomovat nutnost dávat si větší pozor na to, co píšou a jak se prezentují, aby tak jejich příspěvky byly přijatelné pro celé složené *uči* jejich online komunity. Používání sociální sítě začnou pociťovat jako přítěž, přestanou sdílet své postoje a přesvědčení a začnou se vyhýbat otázkám, jež by mohly narušit pocit homogenity (srov. např. Takahashi, 2010). Nicméně strach z izolace (孤独恐怖, *kodoku kjófu*; srov. Nakamura, 2005) a pocit ontologického bezpečí (Giddens, 1991, s. 35–69), který svým uživatelům sociální sítě poskytují, jim brání v tom, aby svůj účet zrušili. S častým využíváním prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi pro komunikaci celé řady obsahů se proto běžně setkáváme i v případě textové komunikace na Internetu.

Popularita prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi

Používání prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi mladými Japonci v situacích, kdy hovoří o svých přesvědčeních, pocitech nebo činnostech, odráží jak japonské tradiční normy, hodnoty a preference, co se interpersonální komunikace a vztahů týče, tak i přístup mladých Japonců k přátelským vztahům a hodnoty, jež během rozhovorů se svými kamarády zdůrazňují. Popularita těchto prostředků proto reflektuje touhu mladých mluvčích po příjemné konverzaci, jejich silnou potřebu sebevyjádření, obavu z konfliktu (tj. ohrožení vlastní nebo partnerovy tváře) i touhu po blízkosti a jednotě. Přestože řada z výše zmiňovaných prostředků bývá označována jako tzv. „vágní výrazy“ (曖昧表現, *aimai hjógen*), jejich funkce, a tudíž i význam výpovědí, které je obsahují, jsou mladým japonským mluvčím jasné, a není proto možné tvrdit, že se jedná o skutečné případy vágnosti. Systematickým používáním těchto prostředků mladými mluvčími došlo (nebo dochází) k rutinizaci a konvencionalizaci jejich použití, jež se tak v určitých kontextech stalo (nebo stává) předvídatelné, očekávané, ba i žádoucí. Takto vytvářené komunikační strategie lze proto

spíše než za příklady vágnosti považovat za příklady konvencionalizované nepřímosti (srov. Brown a Levinson, 1987, s. 70–71).

Mluvčí se tak díky nim vyjádří v podstatě přímo, avšak zároveň partnerovi ukazuje svou snahu vyjádřit se co nejohleduplněji, a vyhnout se tak možnému ohrožení jeho nebo vlastní tváře. Takovéto strategické používání prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi je proto možné považovat za formu *šinteineigo* (新丁寧語, „nový zdvořilý jazyk“), což je pojem, jenž obvykle odkazuje k nestandardnímu používání částí japonského zdvořilostního systému (敬語, *keigo*) zejména mladými brigádníky v levnějších restauracích a obchodech (srov. např. Jonekawa, 1996, s. 96–97). Přestože se z hlediska preskriptivní gramatiky jedná o tvary nesprávné, jsou motivované mluvčího snahou vyjádřit se co nejzdvořileji. Pokud je proto tato mluvčího intence rozpoznána, je možné jeho jazykové chování považovat za zdvořilé. Na stejném principu je možné za *šinteineigo* označit i komunikační strategie, kterým se tento příspěvek věnuje, neboť motivací mluvčích k používání prostředků oslabujících ilokuční sílu výpovědi ve zkoumaných kontextech se zdá být právě snaha o zdvořilost.

Poznámky

1 Mluvní akty typu žádost, odmítnutí, pozvání, omluva, stížnost, slib apod., jež jsou obecně považované za akty ohrožující tvář (Brown a Levinson, 1987, s. 65–68), proto nestanovily předmět zkoumání.

2 Příkladové věty byly založené na příkladech z nahrávek spontánních konverzací mladých Japonců, jejich textové komunikaci na Internetu, anebo (za účelem možného srovnání) na příkladech ze sekundárních zdrojů.

3 Kategorie mladých Japonců je zde míněna ve smyslu společenského věku (Eckert, 1997), avšak při sběru dat jsem se zaměřila na vysokoškolské studenty a čerstvé absolventy.

4 Příklad (3) je založen na příkladu, který byl použit v *Průzkumu veřejného mínění o národním jazyce* (Bunkačó, 2005). Zatímco v roce 1999 tuto formu používalo 17,6% mužů a 19,9% žen ve věku 20–29 let, v roce 2004 ji používalo 28,1% mužů a 34,2% žen v dané věkové kategorii. Podle mého dotazníkového šetření ji v současnosti často nebo občas používá 17,6% mladých mužů a 25,0% mladých žen, což naznačuje snižování její popularity.

5 Specifická intonace této formy je způsobena tzv. zplošťováním přízvuku (アクセントの平板化, *akusento no heibanka*) i-adjektiv (srov. např. Inoue, 1998), které v tomto kontextu postrádají přízvuk minimálně na záporném sufixu *-nai*, avšak ještě častěji i na kořeni slova (srov. Cai, 1996).

6 Dalším poměrně častým kontextem použití *čotto*, *kamo* a negativní adjektivní formy se specifickou plynule stoupavou intonací jsou situace, kdy určitá skutečnost

v mluvčím vyvolala nečekané emoce anebo předčila jeho očekávání, a byla proto „více X, než očekával“.

7 Zatímco v roce 1999 tuto formu používalo 22,2% mužů a 16,1% žen ve věku 20–29 let a v roce 2004 32,6% mužů a 44,1% žen v dané věkové kategorii (Bunkačó, 2005), z mého dotazníkového šetření vyplývá, že ji v současnosti často nebo občas používá až 82,4% mladých mužů a 72,2% mladých žen. Mezi komentáři se však objevil i názor, že tato forma již začíná znít poněkud zastarale, a lze proto předpokládat, že se frekvence jejího používání začne snižovat.

8 V popise kontextu tohoto příkladu bylo v dotazníku uvedeno, že mluvčí umí hrát pouze na kytaru.

9 *Taiwa* (対話) je běžně používaným termínem pro konverzaci či dialog. Znak 話 označuje „rozhovor“ a znak 対 „versus“ nebo „mezi“. Tvar *kjówa* (共話) se skládá ze znaku pro rozhovor a znaku 共, jenž nese význam „spolu“.

10 V současnosti se nejčastěji v internetových debatách a na blozích setkáváme s pojmy ミクシイ疲れ (*mikuši-zukare*, „únava z Mixi“) a フェースブック疲れ (*fěsubukku-zukare*, „únava z Facebooku“), jež jsou odvozeny od názvů populárních sociálních sítí.

Literatura:

BACHNIK, Jane: *Uchi/soto: Challenging our conceptualizations of self, social order, and language*. In: *Situated Meaning: Inside and Outside in Japanese Self, Society, and Language*, Princeton 1994, s. 3–37.

BAREŠOVÁ, Ivona; ZAWISZOVÁ, Halina: *Současná hovorová řeč mladých Japonců*. Olomouc 2012.

BROWN, Penelope; LEVINSON, Steven C.: *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge 1987.

BUNKAČÓ: *Heisei 16 nendo „Kokugo ni kan suru joron čósa“ no kekka ni cuite*. Tókjó 2005.

CAI, Ja-Jun: *Dói jókjúteki gimonbun no akusentokaku hakai ončó*. *Journal of the Department of Japanese, Tohoku University* 6, 1996, s. 35–46.

CUDŽI, Daisuke: „*Taiwa*“ kara „*kjówa*“ he: *Wakamono no komjunikéšon sakuhó no genzaikei*. *Gekkan kókó kjóiku* 38, č. 12, 2005, s. 34–37.

CUDŽI, Daisuke: „*Toka*“ ben no komjunikéšon šinri. In: *Daisankai šakaigengokagakukai kenkjú taikai jokóšú*, 1999 (a), s.19–24.

CUDŽI, Daisuke: *Wakamono ni okeru komjunikéšon jóšiki henka*. *Tókjó daigaku šakai džóhó kenkjúdzó kijó* 51, 1996, s. 42–61.

CUDŽI, Daisuke: *Wakamonogo to taidžin kankei: Daigakusei čósa no kekka kara*. *Tókjó daigaku šakai džóhó kenkjúdzó kijó* 57, 1999 (b), s. 17–42.

- Daidžisen. Tókjó 1998.
- DAVIES, Roger J.; IKENO, Osamu: *The Japanese Mind: Understanding Contemporary Japanese Culture*. North Clarendon 2002.
- DOI, Takeo: *The anatomy of dependence*. Tokyo 1973.
- ECKERT, Penelope: *Age as a Sociolinguistic Variable*. In: *The Handbook of Sociolinguistics*, Oxford 1997, s. 151–167.
- FUJII, Seiko: *Quoted thought and speech using the mitai-na 'be-like' noun-modifying construction*. In: *Emotive Communication in Japanese*, Amsterdam/Philadelphia 2006, s. 53–95.
- GIDDENS, Anthony: *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge 1991.
- GREIN, Marion: *Sociological Concepts and their Impact on Rhetoric Japanese Language Concepts*. In: *Dialogue and Rhetoric*, Amsterdam/Philadelphia 2008, s. 195–208.
- GRICE, Herbert Paul: *Logic and Conversation*. In: *Syntax and Semantics [Vol. 3: Speech Acts]*, New York 1975, s. 41–58.
- HAKUHÓDÓSEIKACUSÓGÓKENKJÚDŽO: *Čósa nenpó 1994 – Wakamono – Masacu kaihi sedai*. Tókjó 1994.
- HAUGH, Michael: *Japanese and Non-Japanese Perceptions of Japanese Communication*. *New Zealand Journal of Asian Studies* 5, č. 1, 2003, s. 156–177.
- HOLMES, Janet: *Modifying Illocutionary Force*. *Journal of Pragmatics* 8, 1984, s. 345–365.
- INOUE, Fumio: *Sociolinguistics of Intonation Change in Progress in Tokyo*. *Area and Culture Studies* 56, 1998, s. 11–24.
- JONEKAWA, Akihiko: *Gendai wakamono kotoba kó*. Tókjó 1996.
- KINDA'ICHI, Hideho: *Atarašii nihongo no jošúhó*. Tókjó 2003.
- LEBRA, Takie Sugiyama: *Japanese Patterns of Behavior*. Honolulu 1976.
- MACAULAY, Ronald K. S.: *Polyphonic monologues: Quoted direct speech in oral narratives*. *IPrA Papers in Pragmatics* 1, č. 2, 1987, s. 1–34.
- MATSUMOTO, Yoshiko: *Reexamination of the universality of face: Politeness phenomena in Japanese*. *Journal of Pragmatics* 12, č. 4, 1988, s. 403–426.
- MAYNARD, Senko K.: *Another Conversation: Expressivity of Mitaina and Inserted Speech in Japanese Discourse*. *Journal of Pragmatics* 37, č. 6, 2005, s. 837–869.
- MAYNARD, Senko K.: *Japanese Communication: Language and Thought in Context*. Honolulu 1997.
- NAKAMURA, Isao: *Keitai méru no komjunikéšon naijó to wakamono no kodoku*

- kjófu*. In: *Kóza šakaigengokagaku daini maki: Media*, Tókjó 2005, s. 70–84.
- OKADA, Cutomu: *Gendai seinen no júdžin kankei ni kan suru kósacu*. *Seinen šinrigaku kenkjú* 5, 1993, s. 43–55.
- SATAKE, Hideo: *Wakamono kotoba to bunpó*. *Nihongogaku* 16, č. 4, 1997, s. 55–64.
- SATAKE, Hideo: *Wakamono kotoba to retorikku*. *Nihongogaku* 14, č. 11, 1995, s. 53–60.
- TAKAHASHI, Toshie: *Audience Studies: A Japanese Perspective*. New York 2010.
- TRAVIS, Catharine: *Omoiyari as a core Japanese value: Japanese-style empathy?* In: *Speaking of Emotions: Conceptualisation and Expression*, Berlin 1997, s. 55–81.
- WIERZBICKA, Anna: *Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York/Oxford 1997.
- ZAWISZOVÁ, Halina: *Emotivity in Japanese Youth's Conversational Interactions*. Olomouc 2012 [nepublikovaná diplomová práce].

SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE POPULARITY OF THE LINGUISTIC MEANS OF WEAKENING THE ILLOCUTIONARY FORCE IN JAPANESE YOUTH'S CONVERSATIONAL INTERACTIONS

Annotation: The article focuses on Japanese youth's use of several selected linguistic means of weakening the illocutionary force in the situations when they communicate their beliefs, attitudes, emotions, feelings or factual information about themselves. It outlines the main functions of the selected means of weakening the illocutionary force in the studied contexts, briefly reviews the traditional Japanese norms and values regarding social interactions, and attempts to delineate Japanese youth's attitudes towards friendly relationships and communication. The analysis suggests that the use of the selected means of weakening the illocutionary force in the studied contexts clearly reflects the traditional Japanese preferences with regard to interpersonal relationships and communication as well as Japanese youth's attitudes towards friendly relationships and the values they seek to pursue in their conversational interactions. It is argued that since the functions of the selected means of weakening the illocutionary force – and, as a result, the meaning of the utterances they modify – seem to be quite clear to the Japanese young speakers, rather than, as often assumed, constituting an example of vagueness, they form communication strategies which might be regarded as conventionalized indirectness. Moreover, it is suggested that with regard to the fact that the young Japanese speakers' primary motivation for the use of the studied forms appears to be their wish to be polite, such linguistic behaviour might be considered an example of the so-called new politeness (新丁寧語, *shinteineigo*).

Key words: Japanese youth, Japanese youth language, Japanese youth's friendly relationships, conversational interactions, weakening of illocutionary force, new politeness, Japanese language and society, interactional linguistics, pragmatics of interaction

ON QING GRAMMATOLOGY -- BIOGRAPHY OF DUAN YUCAI 段玉裁 (1735-1815)¹

David Uher

Abstract: *This paper is a life story of the most famous Qing (1644-1911) grammarologist and phonologist Duan Yucai. He was born in Jintan, Jiangsu Province nowadays in 1735 and being a descendant to a poor local scholar's family he spent a very common childhood and youth in his hometown, studying hard, trying to emancipate himself from this misery. Unsuccessfully: receiving master degree in 1760 he moved to the capital to achieve doctorate, but he has never succeeded. Accepting an official position in 1770 he spent ten years governing very distant regions of Chinese Empire and returned home as a man crushed physically. The dusk of his days was accompanied not only by sickness but also his family bad omen, thus he died in pain and abeyance far away from his home in 1815 eighty years old. But, his masterpiece, a magnificent commentary on the oldest Chinese monograph on grammarology of Han linguist Xu Shen (?54-?125) was not forgotten. It helps us to understand two thousand years old wisdom. It also helps us to understand knowledge of Gu Yanwu (1613-1682), Dai Zhen (1723-1777) and other Qing scholars. Without it, the communication with the celebrities of Chinese Philology would not be possible.*

Key-words: *history of Chinese linguistics, Qing linguistics, Duan Yucai, Shuo Wen Jie Zi Zhu, Duan Yucai memorials in Jintan.*

Motto:

“When I look upward, I see my Way is long, because I dare to go to the Gate of Sages. How big could it be? High like the mountains on the south over there. Even if I wanted to stop, I could not, there is no other way out but to exert all my silly abilities and continue my journey. However, I cling to the taste of the Way. Therefore, when I listen to a question, I record it. Then I first voice what is known already, subsequently I arrange everything and add my worthless words. Those who understand these words of mine are few, but they will probably find within mistakes. My only hope is that they will correct them a rearrange everything”

Xu Shen: the “Postscript” to *Shuo Wen Jie Zi*

Although Duan Yucai (1735-1815) is a world-wide-known linguist, a common knowledge of his life story does not overstep an information included in an unofficial Qing dynasty history, the information that allowed author compile the first segment of this paper: therefore he considers a more concrete description of life of this excellent Qing scholar

would be appropriate and interesting not only for the foreign colleagues, but also for the Chinese specialists. Using a rare opportunity of collecting material in Jiangsu Province and Jintan County himself, the author divided his article into four parts: YOUTH (1735-1771) concentrating on Duan Yucai's origin, his family and his study achievements. The deepest friendship with linguist Dai Zhen is mentioned as well; AN OFFICIAL (1771-1781) warned by friends, Duan Yucai accepted an official post in boundary region to sacrifice linguistics for long ten years and receive a minimal financial support for his family instead; THE COMMENTARY (1794-1815) a crown of his research work he accomplished being sick, poor and homeless before his death shortly. But without this crown we would not be able to understand a complicated structure of Han grammatologist Xu Shen's masterpiece *Shuo Wen Jie Zi* anymore. Those three parts depict main events of Duan Yucai's life. The last one called MEMORIALS describes commemorating movement on Duan Yucai in present.

Duan Yucai, whose second name was Ruoying 若膺, also known as Mao Tang 茂堂 the Exuberant Hall, Yan Bei Jushi 砚北居士, a Candidate from Yan Pool to the north, Chang Tang Hu Jushi 长塘湖居士, a Candidate from Long-Dyke Lake and Qiao Wu Laoren 侨吴老人, an Old Man Living Abroad in Wu, was born in Xi Da Batou 西大坝头 Big Western Dam Village, Jintan 金坛 County, Zhenjiang 镇江 Prefecture, located about 40 km southwest from Changzhou 常州, Jiangsu Province nowadays, in the last year of emperor Yongzheng's rule (1678-1735, ruled 1722-1735) in 1735. Acquiring the degree of master in the imperial examinations in the Qianlong (1711-1799, ruled 1735-1796) era, he was appointed to be a county magistrate in Yubing 玉屏 in Guizhou, Wushan 巫山 in Sichuan, and other counties. Guided by the excellent philologist Dai Zhen 戴震, he studied both the *Classics* and high literature, and became one of the most important scholars of the Qianlong - Jiaqing (1760-1820, ruled 1796-1820) periods, an outstanding phonologist, grammatologist and lexicologist (ZRMDZ 1984: 666.3). He worked hard for more than a half century and compiled thirty-one works consisting of more than seven hundred volumes: *Shuo Wen Jie Zi Zhu* 《说文解字注》 A Commentary on The Meaning Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters (Commentary for short) is his most representative work (DUAN Chaoren: 66).

Duan Yucai's remarkable devotions to historical phonology, lexicography, grammatology and his meticulous scholarship were highly appreciated both during his lifetime and to this day. He had great esteem for other scholars in China, but he himself became known as "the Respectful Teacher of the Deepest Knowledge" and "the Greatest Scholar of His Generation so far" (DYC 1990: i). Duan Yucai's *Commentary* is a textbook of traditional Chinese linguistics for all Sinologists: it was even translated into Japanese more than one hundred years ago. Within these

one hundred years a lot of foreign students from Asia, Europe, America and Africa went to China to research Chinese language: some of them specialised on Duan's *Commentary*.

Youth

Duan Yucai was born in the tenth lunar month 1735, when his father was twenty-six and his mother twenty-three years old. The family originated from the Henan area and moved to Jintan during the Song Dynasty's unsuccessful campaign against "barbarian" dynasties controlling the Northern China at the beginning of the 12th century. Duan's family, although poor, greatly valued education. Duan Yucai's great-grandfather Duan Wu 段武 and grandfather Duan Wen 段文 were scholars, concentrating on both their official careers, and their sons and grandsons' education. Duan Yucai's father Duan Shixu 段世续 (1710-1803; second name Dexin 得莘), also continued this family tradition (DUAN Chaoren: 68).

In 1740, being six years old, Duan Yucai started primary education: his grandfather taught him *Zhu Zi Xiao Xue* 《朱子小学》 *The Elementary Teaching of Zhu Xi*, but a year later Duan Yucai's grandparents both died, and so he continued his studies with his grandfather's younger brother, reading the *Analects* and Zuo Qiuming's *Commentary on the Annals*. Later, in 1745, at the age of eleven, he studied Zuo Qiuming's *Commentary of the Annals* under his farther in Wujin 武进, a town close to Changzhou 常州, where Duan Shixu had a teaching position (DYC 1990: 2).

Duan Yucai was a gifted pupil: when he was still just thirteen years old he had already memorised the *Book of Poetry*, *Book of History*, *Book of Rites*, *Annals* and *Four Books*. In 1747 he participated in the examination of children under the Main Examiner, the Imperial Ambassador for the Study Affairs in Jiangnan 江南 region Yin Huiyi 尹会一, who was so very surprised by his extraordinary memory that he declared to Duan Shixu: this boy is extremely good and must be taught to become a great talent; he has to trust himself, therefore do not guide him to be excessively humble. Then Yin Huiyi awarded Duan Yucai with a copy of the *Elementary Teaching of Zhu Xi* (NING Geng 1985: 35).

Duan Yucai was the oldest son in his family. He had two sisters, one older and one younger, and three younger brothers. Duan Shixu made his living teaching in the Zhenjiang 镇江 and Yangzhou 扬州 regions, but his income was so very low that he could return home just once or twice a year. Duan Yucai's grandparents were already very old and weak, which increased the household duties of Mrs. Shi 史, Duan Yucai's mother. The Duan family was so poor that they had only clothes of coarse cloth; they had barley paste for breakfast and dinner, two days out of three they could only afford rice soup instead of regular rice for lunch. Only the grandparents could afford rice with meagre vegetables every day. When Duan Yucai's

mother died in 1751, she was not buried until her son became a magistrate in Wushan County in 1778 and could pay for her funeral (DUAN Chaoren: 68-69).

When still a child, Duan Yucai felt in love with poetry, and his devotion became even deeper when Cai Yong 蔡泳, a local talent from Jintan, started to teach him in 1755. It is not known much about this new teacher of Duan Yucai today, only that he was a master of prosody and historical phonology and wrote a book *Lü Yun Bian Yin* 《律韵辨音》 *On the Rules of Poetry*. Duan Yucai surely was pleased to be taught by such an excellent tutor, but Duan Shixu obviously had a very different way of looking at the problem: he considered that poetry was worthless for the study of history, and moved Duan Yucai into another school. Thus Duan Yucai and his brother Yucheng 玉成 (1737-? second name Qizhi 器之; master in 1786), were sent to the famous Anding 安定 Academy in Yangzhou. At that time Yangzhou was a place gathering scholars from the whole empire, therefore there were a lot of students searching for their teachers there: e.g. well known calligrapher Liang Guozhi 梁国治 (1723-1786)¹, geographer Hong Liangji 洪亮吉 (1746-1809)², phonologist, grammatologist and lexicographer Wang Niansun 王念孙 (1744-1832)², philologists Ren Dachun 任大椿 (1738-1789)³ and Song Mianchu 宋绵初 (1740-?)⁴, linguist Liu Taigong 刘台拱 (1751-1805)⁵, historian, grammatologist, phonologist and lexicographer Sun Xingyan 孙星衍 (1753-1818)⁶, pedagogue Gu Jiubao 顾九苞, etc. They all were outstanding scholars of the Qianlong – Jiaqing eras and the so-called Two Duans, Duan Yucai and his brother Yucheng, were also remarkable persons indeed (DYC 1990: 5-6).

Duan Yucai studied hard from his childhood, did exceedingly well, and received his first degree at just twenty-six, and passed the provincial level imperial examinations held in Nanjing in 1760 to achieve the degree of master. Duan Yucai went to Beijing to attempt the doctorate in the highest imperial examinations, but he failed in 1761. Consequently he decided to stay in the capital. He accepted a position as a teacher in a government school, located in the Wan Shan Dian 万善殿 Palace of Endless Goodness at Jing Shan 景山 in the Forbidden City. He studied for the next eight years, participating in the examination again and again but never succeeding (DYC 1990: 7-8).

Being twenty-nine years old, in 1763, Duan Yucai and a group of several other scholars met one of the most famous Chinese linguists Dai Zhen (1723-1777)⁸, who was then editing the *Four Storehouses of Books*, to discuss matters of current intellectual interest. Although Dai Zhen was twelve years older, he achieved master degree two years after Duan Yucai did, but Duan Yucai still admired his knowledge, called himself a pupil and addressed Dai Zhen as master. Dai Zhen continued to reject this relationship politely again and again until 1769, when he finally consented. Later, this story became a much-told tale among scholars of the Qianlong

- Jiaqing eras. Dai Zhen's research methods and ideas influenced Duan Yucai deeply: he mentioned his teacher in the *Commentary* many times (HE Gongpu 1985: 27-28). When Dai Zhen died in 1777 at the age of fifty five, the always impoverished Duan Yucai sent money to his teacher's family immediately: this fact also demonstrates how special the relationship between Dai Zhen and his student was (DUAN Chaoren: 69).

Staying in Beijing, Duan Yucai also had an opportunity to visit well known linguists of the period, e.g. historian, master of textual criticism Qian Daxin 钱大昕 (1728-1804)⁹, lexicographer Shao Yinhan 邵晋涵 (1743-1796)¹⁰, book collector Cheng Jinfang 程晋芳¹¹, philologist Yao Nai 姚鼐 (1731-1816)¹², etc. At that time, he was invited into their libraries, where he could discuss not only problems of interest, mainly historical phonology, but he could also consult a lot of precious material. He read for the first time *Yin Xue Wu Shu* 《音学五书》 *Five Books on Phonology* by Gu Yanwu 顾炎武 (1613-1682), which began his interest in the study of phonology¹³. These teachers and friends, those readings and materials mentioned above extended his field of vision rapidly and laid a solid foundation of his own scientific research work (DYC 1990: 8).

Upon relinquishing his teaching post in 1767, he and his brother went home where the two worked together on the *Book of Poetry*. As a result of his years of study, Duan Yucai produced two phonological works entitled *Shi Jing Yun Pu* 《诗经韵谱》 *Table of Rhymes in the Book of Poetry* and *Qun Jing Yun Pu* 《群经韵谱》 *Table of Rhymes in the Classics*, which served as the basis of his later work in ancient phonology known as *Liushu Yunyin Biao* 《六书韵音标》 *The Table of Ancient Rhymes according to the Six Categories of Characters*. Duan Yucai returned to Beijing in the spring of 1769 to compete in the metropolitan examination. Being again unsuccessful, he accompanied Dai Zhen to Shanxi, where he lectured at the Shouyang 寿阳 Academy, 150 km north-east of Fenzhou 汾州, while Dai Zhen was compiling the "gazetteer" (local history) of the Fenzhou area (DYC 1990: 9).

An Official

At thirty-six, Duan Yucai was appointed a county magistrate in Yubing in 1770. Dai Zhen had protested: he was afraid that official business would steal Duan's time for research work and that an official career could harm him. And indeed: two years later Duan Yucai was dismissed for an error in administration. While waiting for the result of the investigation, he was posted to Chengdu as a magistrate on probation in autumn 1772 (DUAN Chaoren: 71).

There he served twice in Sichuan as the acting magistrate of Fushun 富顺 (1772-1774, 1775-1776), Nanxi 南溪 (1774) and Wushan (1778) Counties. In 1775 he completed the above mentioned *Table of Ancient Rhymes according to the Six Categories of Characters*. In the same year he also compiled *Fushun*

Xian Zhi 《富顺县志》, the *Gazetteer of Fushun*, his postscript to the work being dated 1777. It is written in the records of Fushun County that he assumed office in a time of famine after natural disasters: Duan Yucai ordered the storehouses to be opened and grain distributed to the poorest. He improved agriculture in the region by teaching peasants how to cultivate land themselves: thus several years later the situation in this area was normalised and Duan Yucai's reputation as an honest and upright official became well-known (DYC 1990: 10).

Being an official in Guizhou and Sichuan, Duan Yucai seriously shouldered his responsibility without rest during the day and studied historical linguistics deep into the night. One of the local people was asked by a stranger, "What is the light above the western lake", and he answered: "That is the governor studying" (DUAN Chaoren: 71). The next two stories also explain Duan Yucai's attitude to research work: it is said that being magistrate of Wushan he watched an owl eating a mouse in order to validify a sentence in the *Classics*, that the owl spits off the hairs of a mouse after eating it in form of a pallet. Next, being already seventy-four years old, he went to ask peasants about the wheat flowers personally. Holding a lamp in his hand he went to the field during the night to observe them, and wrote later that the wheat flowers open at night and close at dawn – in Chinese it is four characters only (*Zhongguo Minjian Wenxue Jicheng* 1989: 31). It is obvious from these two stories that Duan Yucai was very interested in searching for the facts: he was a positivist, not being afraid of difficulties, scrupulous about every single detail. He was so obsessed by perfection that he believed every fact had to be examined from the beginning till the end to be verified.

Being an official for a long ten years, Duan Yucai was tired of the official work: he wanted to return to his research work and take care of his seventy-one-year-old father. However, his request for retirement was refused so he subsequently resigned from office on the plea of ill health in 1780, and returned home at the end of spring 1781. On his way home he visited an old friend and scholar, Qian Daxin, at Zhongshan Academy in Nanjing. When his boat stopped in Jintan next to Lao Ya Tang 老鸦塘 Old Crow Dyke, crowds there saw seventy-two boxes being unloaded. Two thieves suspected the boxes to be full of valuables, and stole two of them, but opening them, they found inside only books and notes written by hand. Extremely ashamed, they put the two boxes in front of the night watchman door. Finding the books and notes again, Duan Yucai was so very happy that he gave the watchman a present: two pieces of ham that he had prepared for the Spring Festival, saying that the books were more important for him than food (*Zhongguo Minjian Wenxue Jicheng* 1989: 29-30, DUAN Chaoren: 69).

There is another story concerning Duan Yucai's research method and his accuracy: once, consulting a commentary on the *Classics*, he found

and explanation that raised doubts: ridding a donkey he went to a private library in Hangzhou, spending two months on the road there and back. It is hard to believe such devotion, especially having seventy-two boxes of books and manuscripts, but Duan Yucai said that one correct word could bring a fortune to descendants, and that one incorrect word, a disaster to ancestors (*Zhongguo Minjian Wenxue Jicheng* 1989: 30-31).

Returning home from Sichuan, Duan Yucai was made the head of his clan in Jintan. Unfortunately, a geomant calculated that the position of his family's graveyard was a bad omen for the Duan family. Consequently, his family decided to move the graveyard, but the action was not sufficiently discussed with the landlord. This led to an armed incident, during which his father, Duan Shixu, was wounded, and his father's brother killed a member of the other clan in response. Then Duan Yucai's uncle ran away and Duan Yucai himself had to shoulder all the responsibility. To avoid the legal problems, he moved to Zhenjiang in 1787 and to Suzhou in 1792 (DUAN Chaoren: 69-70).

The Commentary

Han grammatologist Xu Shen 许慎 (?54-?125) presented his masterpiece *Shuo Wen Jie Zi* 《说文解字》 the *Meaning and Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters* (Explanation for short) to the emperor in 121 AD, defining the three fundamental concepts of the Chinese grammatology, i.e. liushu 六书 six categories of Chinese characters, bushou 部首 system of determinatives and benyi 本义 characters primary meaning and illustrating them with a list of 9,353 characters of xiao zhuan 小篆 minor script (UHER 2001: i, 7). During the Tang Dynasty the text of the *Explanation* was already not very understandable; therefore the first commentaries and new editions were compiled in the 10th century. But these commentaries had become out-of-date again seven or eight centuries later, and new ones were needed due to the increasing importance of the *Classics* in the official examination system, especially because the *Explanation* was in fact a manual to the *Classics*. Consequently Duan Yucai, Gui Fu 桂馥 (1736-1805)¹⁴, Wang Yun 王筠 (1784-1854)¹⁵, Zhu Junsheng 朱骏声 (1788-1858)¹⁶, etc. wrote their commentaries on the *Explanation*, but Duan Yucai's commentary is the most synthetic, considering historical phonology, lexicology and grammatology aspects together, without committing excessive errors (UHER 2002: 47-49).

Although a complete description of the *Commentary* is not the main purpose of this paper, the important characteristics are here summarized: first of all, Duan Yucai edited a whole text of the *Explanation* and corrected mistakes in previous editions, consulting not only these editions themselves, but also the texts of the *Classics*, quotations from the *Explanation* and the *Classics* in other texts, etc., commenting punctuation problems at

the same time. Then he described the internal system of the *Explanation*: before Duan Yucai, only the six categories of Chinese characters theory was widely recognised, but he paid attention to connections among the explanations of the characters themselves, pointing out the structure of entries, their position within one determinative group, pronunciation markings, extended meanings, synonyms, origin and authenticity of the sentence examples in the *Explanation*, etc. Thus he found a lot of other examples of specific lexicographic and grammatological features of Chinese language, so he was able to explain the original meaning of words in his *Commentary* better than did Xu Shen in his *Explanation*: Xu Shen described them being synonymous only, but Duan Yucai was more concrete, correcting thus some of Xu Shen's mistakes or supplementing an explanation where there was none in Xu Shen's original work. He also commented on the close relationship between the pronunciation and meaning of a word: every single entry of the *Explanation* he complemented with one of the seventeen groups of ancient rhymes, constructing a net of homophony or homeophony, and next using the construct as a basis for discussion on meaning relation in a chain of phonologically similar words. He also mentioned that xingsheng 形声 phonographs are the most frequent group within the six categories of Chinese characters and was very convinced about meaning motivation of solving a concrete grapheme acting as a phonetic compound of a character, recognizing of course that not all the phonographs' origins were created through a relationship to their meanings. Thus he described motivation of characters, which were previously thought to be unmotivated. Duan Yucai also reflected that the phonological similarity of non-monosyllabic words in ancient Chinese is a marker of synonymous morphemes. Next, he started the use of terms such as an archaic word, phonetic loaned, extended meaning, etc., confronting the *Explanation* and the post-*Classics* texts, arguing that only the original meanings are portrayed in the *Explanation*, which obviously did not match reality. A very progressive method used by Duan Yucai was the discussion with his opponents inside the *Commentary*. He also supplemented his *Commentary* with the explanations of other scholars (UHER 2001: 48-49).

During the two centuries since the publication of his *Commentary*, some critics have naturally appeared, pointing out instances where Duan Yucai's quotations from the *Classics* differ from the original; they disagree with his underestimation of characters' graphics; argue against loaning and extending, because firstly, a description of those phenomena was not the original purpose of the *Explanation* and secondary, Duan Yucai was not able to put those meanings into a hierarchy; and that by correcting mistakes Duan Yucai made many mistakes himself (UHER 2001: 49-50). To address these criticisms, it should be noted that editions of books differ a lot, especially if they are published frequently; Duan Yucai was not able to pay more attention to the development of character forms because he did

not see many inscriptions on bronze objects which were restricted, and the inscriptions on bones were not yet “rediscovered”. There are always critics when something progressive is done, and a person who would find a working system within the vocabulary of any language would today be surely awarded a Nobel Prize. At last but not at least: “... if any one of you is without sin, let him be the first to throw the first stone...” (*New Testament* John 8:7).

In 1794, at the age of sixty, Duan Yucai broke his right leg, which caused him to think about the mortality of man, and to set a goal – Zuo Qiuming lost his sight but he was still able to complete the *Words of the States*; Sun Bin lost his both legs but he was still able to write his strategy; I, Duan Yucai, will finish the *Commentary* with my broken leg within three years as well (HE Jiuying 1993: 30).

Imagine his situation. The work was not finished after three years, and thirteen years later it was still unfinished. Sick as well as poor, leading a vagrant life without a single possibility to return home, he must doubt he would ever finish his *Commentary*. A rumour is going around that he is very scared that he would die before completing it. He asked family, “If I die before completing the work, I beg you to finish it instead of me. You must sell the fields and shops and houses and everything to fulfil my will. The only thing you are not allowed to sell are my books. Later, when he died, the relatives found only the simplest furniture in his room full of books (*Zhongguo Minjian Wenxue Jicheng* 1989: 31-32). In the end, Duan Yucai battled enormously against illness, but with matchless stamina accomplished his task in 1807, being seventy-three years old, already a physically broken man: troubled by scabies, both eyes dim-sighted, bad heart and with permanent unbearable pain in his arms and legs. He said to his student Chen Huan 陈奂 (1786-1863)¹⁹: I am like a silkworm – the cocoon is made and I wait to die (HE Jiuying 1993: 30).

When the manuscript of Duan Yucai’s most representative work was finished, many excellent scholars e.g. Yao Nai, lexicographer, experts on the *Classics* Ruan Yuan 阮元 (1764-1849)²⁰ and Gu Guangyin 顾广圻 (1770-1839)²¹, lexicographers Wang Yinzhi 王引之 (1766-1834)²², his father Wang Niansun and another seventeen philologists participated on the collate work. Duan Yucai met famous Qing linguist and Imperial Censor Wang Niansun in Beijing in mid-autumn 1789. They both found each other to be very interested in language science and discussed many problems of historical phonology, regretting they had not known each other earlier. Although later they had not seen each other for many years, they kept up correspondence frequently. Wang Niansun even presented Duan Yucai money several times to solve the publishing problem of the *Commentary* and he also wrote the preface to it. Being seriously ill but with amazing willpower, with the guidance of his friends, with help of his entire family, Duan Yucai at last published the *Commentary* in 1815 (HE Jiuying 1993: 30).

The *Commentary* was not the only work of Duan Yucai of course: in 1767, being thirty-three years old he wrote a detailed commentary on the *Book of Poetry Shi Jing Xiao Xue* 《诗经小学》 *The Elementary Teaching of the Book of Poetry* in thirty volumes with his brother. In 1775, being forty-one, he wrote and published *Liu Shu Yin Yun Biao* 《六书音韵表》 *the Table of Ancient Rhymes according to the Six Categories of Characters (Table for short)* in five volumes to which Dai Zhen wrote a preface. One year later he began compilation of *Shuo Wen Jie Zi Dou* 《说文解字读》 *The Interpunction of the Explanation* in five hundred and forty volumes, but it seemed to be too complicated and therefore he simplified the whole material into the *Commentary* in thirty volumes. A bigger part of his work he wrote in his cabinet called *Jing Yun Lou* 经韵楼 *Mansion of the Classics and Poetry*, that is why he also edited various texts in *Jing Yun Lou Ji* 《经韵楼集》 *the Collection from the Mansion of the Classics and Poetry* in twelve volumes. He compiled *Zhou Li Han Dou Kao* 《周礼汉读考》 *On Han Dynasty Interpunction of the Rites of Zhou* in six volumes, *Yi Li Han Dou Kao* 《仪礼汉读考》 *On Han Dynasty Interpunction of the Book of Rites* in seventeen volumes, *Guwen Shang Shu Xuan Yi* 《古文尚书撰异》 *Differences in Old Texts Editions of the Book of History* in thirty-two volumes, *Mao Shi Gu Xun Zhuan Ding Ben* 《毛诗故训传定本》 *Old Explanations and Commentaries on Mao Heng's Edition of the Book of Poetry – a Definitive Edition* in thirty volumes, *Chun Qiu Zuo Shi Gu Jing* 《春秋左氏古经》 *Old Texts of Zuo Qiuming's Commentary on the Annals* in twelve volumes, *Dai Zhen Nianpu* 《戴震年谱》 *A Chronicle of Dai Zhen's Life* in one volume, etc. He also re-edited and expanded to twelve volumes the literary works of Dai Zhen. But except the *Commentary* and the *Table* attached, the rest of Duan Yucai's works were all lost (DUAN Chaoren: 68).

Duan Yucai studied hard till the end of his days, not just for himself and his readers, but for his students as well: he thought highly of phonologist Jiang Yougao 江有浩(?-1851)²², praised Wang Niansun's son Wang Yinzhi, accepted Chen Huan to be his student, trained Jiang Yuan 江沅(1767-1837)²³, Huang Pilie²⁴ 黄丕烈, Gong Lizheng²⁵ 龚丽正, etc. Duan Yucai had two sons and one daughter Duan Xun 段驯(second name Shuzhai 淑斋) author of a collection of verse, entitled *Lüchuang Yin Xie Shicao* 《绿窗吟榭诗草》 *A Draft of Singing Pavilion with Green Windows on Terrace*, wife of Gong Lizheng. He passed his amazing willpower to his grandson, philosopher and literati Gong Zizhen 龚自珍(1792-1837)²⁶: being twelve years only he already was able to explain the origin of characters according to the *Explanation* like one stone after another down the Yellow River to the Eastern Sea. Duan Yucai trained Zizhen, who later passed the highest level of the imperial examinations and was appointed an office at the Ministry of Rites (HE Jiuying 1993: 31).

Memorials

Being eighty-one years old, with the *Commentary* completed and successfully published, Duan Yucai died in the eighth day of the ninth lunar month 1815, staying still as a guest in Suzhou. His body was buried in Big Western Dam Village on Hua Shan 花山 Flower Hill's side (DYC 1990: 22).

In spring, 1985, the People's Government of Jintan County reconstructed his gravesite, and they even found the old tombstones of Duan Maotang and his wife and another one of Duan Yucai's mother Mrs. Shi, which had supposed to be lost long ago. Both of them were serving as a wharf where the village women beat clothes. They were returned to the graves again so that members of Chinese Society for Historical Lexicography and scholars from China and abroad could visit it in October 1985 during the celebration of the 250th anniversary of Duan Yucai's birth (SHI Nan 1985: 32-34).

To commemorate the anniversary, the people of Jintan also collected 500,000 yuan and built Duan Yucai's Memorial Hall in the architectonic style of a Qing Dynasty residence with beautiful scenery on a peninsula in the "Pond of the Foolish", named by an successful candidate of imperial examinations who, being unsuccessful for the first time, tried to commit a suicide in the pond. The whole memorial is about 5,000 m² and sixty per cent of its area is water area. The peninsula is also connected to the shore by a zigzag bridge of nine sections, and the memorial also consists of a vestibule, memorial hall, two exhibition rooms, hexagonal pavilion, overflow dam and a single-arch bridge. They were designed by garden architects from Suzhou and built by Classical Architecture Company from Jintan within nine months. The local government sponsored a pair of stone lions and People's Bank branch in Jintan, padded oak old-style furniture. The Chinese Society for Historical Lexicography contacted famous painters and calligraphers and gained about three hundred works of art for the memorial even from Hong Kong, Singapore and Japan (NING Geng 1985: 37-38, XIAN Maotan 1996). The buildings located in the southern part of Jintan city about 2.5 km from Long Distance Bus Station, are surrounded by weeping willow and there are the lotus leaves floating on the pond: the walls of the memorial are white and tile blue. One can enter it via the zigzag bridge, passing the hexagonal pavilion. In the main hall there is a more than one-meter high bust of Duan Yucai from Su Liqun 苏立群 and some of those works of art mentioned above are exhibited. The two rooms on the either side of the main hall exhibit the masterpieces of Duan Yucai, materials about his life, works written by Chinese and foreign scholars, etc. The entrance fee is currently one yuan (approximately 12 cents).

A brief chronology of Duan Yucai's (DYC) life²⁷

1735	(01)	was born in Jintan
1740	(06)	started primary education
1745	(11)	studied in Wujin
1747	(13)	won the children examination
1751	(17)	his mother died
1755	(21)	met Cai Yong
1760	(26)	received master degree
1761	(27)	moved to Beijing
1763	(29)	met Dai Zhen
1767	(33)	returned to Jintan
1769	(35)	returned to Beijing
1770	(36)	became magistrate in Yubing
1772	(38)	became magistrate in Fushun
1774	(40)	became magistrate in Nanxi
1775	(41)	became magistrate in Fushun; started to compile the <i>Commentary</i>
1777	(43)	Dai Zhen died
1778	(44)	became magistrate in Wushan
1780	(46)	resigned from the office
1781	(47)	returned to Jintan
1787	(53)	moved to Zhenjiang
1789	(55)	met Wang Niansun
1792	(58)	moved to Suzhou
1807	(73)	finished the <i>Commentary</i>
1815	(81)	published the <i>Commentary</i> ; died in Suzhou

Notes

1 At the very beginning I would like to thank Ministry of Education, People's Republic of China which provided me three and half years PhD. scholarship to Department of Chinese Language, Nanjing University, especially to Mr. Zhang Xuyi 张序义, head of the Education Division of the Embassy of People's Republic of China in Czech Republic in late 90's: during my studies in Jiangsu I had several opportunities to visit Duan Yucai's hometown Jintan personally, as well as his memorial there and thus collect bigger part of the material for this paper. I would

also like to thank my tutor at Nanjing University Prof. Li Kai, PhD. 李开, an author of two excellent monographs on Duan Yucai's teacher Dai Zhen *Dai Zhen Yuwenxue Yanjiu* 《戴震语言学研究》 *Dai Zhen's Philology Research*. Nanjing: Jiangsu Guji Chubanshe 1998, 244 p. and *Dai Zhen Pingzhuan* 《戴震评传》 *A Critical Biography of Dai Zhen*. Nanjing: Nanjing Daxue Chubanshe 1992, 443 p. In the same time I appreciate highly the contribution of Mrs. Zhu Min, PhD. 朱敏, professor of Nanjing Normal University.

2 Native of Zhongtang 中塘, Shangyu 上虞 in Zhejiang Province nowadays; second name Jiaping 阶平; nickname Yao Feng 瑶峰 and Feng Shan 丰山. In 1748 he became a Number One Scholar, top scorer in the highest imperial examination, thus became Grand Secretary of Eastern Cabinet and Minister of Defence. It is said that he held his office honestly and upright all his life, managed agenda carefully, loved science and talents, has never practised favouritism and thus he was loved by common people. He is also well known as writer and his works were collected in *Jing Si Tang Wenji* 《敬思堂文集》 the *Collectanea from the Hall of Respectful Thoughts* (ZRMDZ 1984: 999:2-3).

3 Native of Yanghu 阳湖, a county close to Changzhou 常州 Town in Jiangsu Province nowadays; first name also Lian 莲 and Liji 礼吉; second name Huafeng 华峰, Junzhi 君直 and Zhicun 稚存; nickname Bei Jiang 北江 and Gengsheng 更生; doctorate in 1790. He worked in the Institute of History of Hanlin Academy as historian and geographer, later held a post of Educational Commissioner of Guizhou. He wrote *Gengsheng Zhai Shi Wenji* 《更生斋诗文集》 the *Collectanea of Poetry from the Room of Mr. Revival*, *Bei Jiang Shihua* 《北江诗话》 *Notes on Poems and Poetry from Mr. Northern River*, *Jing Xian Zhi* 《泾县志》 the *Gazetteer of Jing County* and many other (ZRMDZ 1984: 670.3).

4 Native of Gaoyou 高邮, a county close to Yangzhou in Jiangsu Province nowadays; second name Huaizu 怀祖; nickname Shi Qu Xiansheng 石瞿先生; doctorate at the beginning of Qianlong era. Being a pupil he already was able to read one of the most difficult parts of the *Classics* – the *Book of History*. Being young Wang Niansun was taught by Dai Zhen of Xiuning (vide note 10) in historical phonology especially: that became a solid basis of his own linguistic research work. According to the relevant texts in the *Classics* and the *Songs of Chu* he divided the rhymes of ancient Chinese into twenty-one groups. The experts describe his system of ancient rhymes as a systematic one, but it does not reach the quality of Gu Yanwu and Duan Yucai's and is not recognised so widely. Wang Niansun compiled *Guang Ya Shu Zheng* 《广雅疏证》 the *Detailed Commentary and Evidence of Thesaurus Major* in ten volumes. He became well known for his accuracy in collecting relevant even pre-Han materials on grammatology and lexicography, generalising in accordance to evidence, thus his commentaries are prized even nowadays. He also is an author of *Dushu Za Zhi* 《读书杂志》 *Various Records on Reading* in eighty-two volumes that corrects mistakes of Wang Niansun's predecessors in linguistic research. He was one of the first Chinese linguists who analysing primary meaning of words considered phonological relevancy of words next to the appearance of their graphemes. His son, Wang Yinzhi, was also very well known Qing linguist (vide note 22; ZRMDZ 1984: 101.2; ZDBQ 1988: 396).

5 Native of Xinghua 兴化 in Jiangsu Province nowadays; second name Youzhi 幼植 and Zitian 子田; doctorate in 1769. He was Censor of Shaanxi, an expert on the *Book of Rites*, ceremonial dresses especially, thus he also participated in editing work of

relevant parts in the *Four Storehouses of Books*. Ren Dachun's masterpiece is *Xiaoxue gou chen* 《小学钩沉》 *Deep Research on the Elementary Teaching* in nineteen volumes: it is a collection of Chinese characters textbooks for children, their full-text or part-text versions from Qin dynasty and later, thus it is regarded to be a precious material for the historical lexicography. Wang Niansun (vide note 4) wrote a commentary on the first twelve volumes, his son Wang Yinzhi (vide note 22) on the rest of the book (ZRMDZ 1984: 222.2-3; ZDBQ 1988: 424).

6 Native of Gaoyou, like Wang Niansun (vide note 4) and his son Wang Yinzhi (vide note 22) were; second name Shouduan 守端. As a local talent he was invited to the capital to study in the academy as well as teach and thus pass on his deep knowledge of the *Classics*, the *Book of Poetry* especially (ZRMDZ 1984: 356.3).

7 Native of Baoying 宝应, Jiangsu Province nowadays; second name Duanlin 端临; master in 1771. Being unsuccessful in the highest level of imperial examination he lived in the capital and taught the textual criticism. He also was very familiar with the methods of grammatology and historical phonology. According to their correspondence he was very close friend to Wang Niansun (vide note 4), Duan Yucai, Ruan Yuan (vide note 20) and other Qing linguists, often met them to discuss problems of their interest. His bibliography is not plentiful, but it consists of perfect works on language science: his commentaries on the *Analects* and philosophical works of Xun Qing as well as *Zhuanzhu Jiajie Shuo* 《转注假借说》 the *Theory on Variants and Loan characters* are the best evidence of this statement (ZRMDZ 1984: 1437.1; ZDBQ 1988: 260).

8 Native of Yanghu, compatriot of Hong Liangji (vide note 3); second name Yuanru 渊如; doctorate during Qianlong era. He participated in compilation activities of the imperial court. He was very well known by He Shen 和坤 (1750-1799), Minister of War during emperor Qianlong's reign, who held his post for twenty years. Later, Sun Xingyan worked at the Ministry of Punishments and was an inspector of grain production in Shandong, but because of illness he resigned and became a director of Zhongshan 钟山 Academy in Nanjing. He realised an exact research work on the *Classics* as well as on the pre-Qin and the early Han philosophers understanding deeply their meaning. He also studied inscriptions on bronzes and stone steles, mastered Chinese calligraphy in minor and official scripts. He was famous for his accuracy in books editions' textual criticism and was invited to chief the edition of many collectanea, which are recognised to be the best of ever published. Sun Xingyan could imitate the style of late Han language perfectly. His bibliography is numerous: he edited the *Book of History*, *Book of Changes*, *Records of Historian* and many librarian catalogues. Linguists really appreciate his devotion to the text of the oldest Chinese characters textbook for children *Cang Jie Pian* 《仓颉篇》 *Book "Cang Jie created the writing..."* (ZRMDZ 1984: 757.4; ZDBQ 1988: 424).

9 Native of Xinghua 兴化, a town north-east to Yangzhou in Jiangsu Province nowadays, compatriot to Ren Dachun (vide note 5): Gu Jingbao's mother family name was also Ren and she was a sister of Ren Dachun's grandfather; second name Wenzhi 文子; doctorate during Qianlong era. He was well known for his excellent records on the *Book of Poetry* and the *Book of Rites*. He also created a school of teaching concerning the *Classics* and texts on history known as Jiubao xue 九芭学 School of Gu Jiubao (ZRMDZ 1984: 1787.3).

10 Native of Xiuning 休宁 in Anhui Province nowadays that differs him from

Confucian philosopher of the same name, native of Maping 马平 in Guangxi Zhuang Autonomous Region nowadays, who lived during Ming dynasty; second name Dongyuan 东原; master during Qianlong era. His interests were very wide: the *Classics*, astronomy, geography, historical phonology, historical lexicography, thus he is regarded to be one of the masters of textual research of Qianlong and Jiaqing eras. His bibliography is crowned by *Mao, Zheng Shi Kaozheng* 《毛郑诗考正》 *Textual Criticism on Mao Heng and Zheng Xuan editions of the Book of Poetry*, *Sheng Yun Kao* 《声韵考》 *Studies on Consonants and Rhymes*, *Sheng Lei Biao* 《声类表》 *List of Consonant Categories*, his comparison of commentaries on *Shui Jing* 《水经》 the *Book of Rivers* etc. He studied texts and their commentaries from Han dynasty with a flexible attitude to them carefully, not relying on one point of the view only, because he was very interested in original meaning of words. He based his research of lexicography on a perfect knowledge of phonological system of ancient Chinese and on appearance of Chinese characters, thus he was able to make such contribution to etymology of words. Reading was his sole hobby. If he did not understand something he was not ashamed to ask personally. He worked so hard that he died in his office. His biggest contribution based on Gu Yanwu's research is in dividing rhymes of ancient Chinese into nine groups and twenty-five categories: the base of those nine groups were points of articulation, thus he created a solid foundation to later rhyme class theory: his best students Duan Yucai and Wang Niansun (vide note 4) both accepted its main thoughts and developed it (ZRMDZ 1984: 1717.1-2; ZDBQ 1988: 48).

11 Native of Jiading 嘉定, a county close to Shanghai nowadays, he was a grandson of another famous Qing linguist Qian Yujiong 钱玉炯 whose research on historical phonology Qian Daxin developed; second name Xiaozheng 晓征; nicknames Xin Mei 辛楣 and Zhu Ting 竹汀; doctorate during Qianlong era. He worked in Hanlin Academy, directed local examination in Shandong and Zhejiang, as an Imperial Ambassador for the Study Affairs he ruled the education system in Guangdong, later also taught at schools in Jiangsu, Zhejiang and Anhui. He realised research projects on Yuan dynasty history, geography of Northwestern China, the bronze inscriptions and stone steles. His main contribution to Chinese linguistics is seen in introducing ancient Chinese consonants topic into language science: until his time, the rhymes were main and almost sole item of historical phonology studies. Unfortunately, he did not compile a systematic monograph on the ancient Chinese consonants: his thoughts are dispersed in his numerous books and essays (ZRMDZ 1984: 1611.2; ZDBQ 1988: 313).

12 Native of Yuyao 余姚 westernward of Ningbo in Zhejiang Province nowadays; second name Yutong 与桐 and Eryun 二云; doctorate during Qianlong era. As Dai Zhen, he also participated on compilation of the *Four Storehouses of Books* and he also was a teacher, because he was well known for his wide knowledge. He was extremely good at history, very familiar with three commentaries on the *Annals* especially. As for linguistics his contribution to studies of the *Thesaurus* is without any doubt, thus he wrote *Erya Zheng Yi* 《尔雅正义》 the *Real Meaning of Thesaurus* in twenty volumes based on Han dynasty and Guo Pu's 郭璞 (276-324) commentaries, which is regarded to be one of the most detailed study of the material ever written (ZRMDZ 1984: 604.1; ZDBQ 66).

13 Native of She 歙 County in Anhui Province nowadays; first name Tinghuang 廷簧, changed to Jinfang later; second name Yumen 鱼门; nickname Ji Yuan 戢园; doctorate during Qianlong era. He worked at the Ministry of Official Affairs and participated

on the compilation of the *Four Storehouses of Books* together with Dai Zhen (vide note 10) and Shao Jinhan (vide note 12). His family was very rich of salt business, thus he could effort a library of 50.000 volumes. He published works on the *Book of Changes*, *Book of History*, *Zuo Qiuming's Commentary of Annals* etc. (ZRMDZ 1984: 1187.1).

14 Native of Tongcheng 桐城 in the central part of Anhui Province nowadays; second name Jifu 姬傅 and Menggu 梦谷; doctorate during Qianlong era. He worked in different ministries during his official carrier also taught at Zhongshan Academy in Nanjing. He was indifferent to fame or gain. Consulting not only Han and Song commentaries as were usual those days he also was very strong at textual criticism. He categorised words in accordance to their meaning and usage in the *Classics* in commentaries to *Annals* especially (ZRMDZ 1984: 642.3).

15 Reading the *Book of Poetry* Tang scholars discovered that her poems did not rhyme anymore: they were not able to explain that feature, because they did not understand diachrony of language. Gu Yanwu was the first scholar able to name the feature, reconstruct the original system of rhymes in ancient Chinese and thus create a base of new language science – historical phonology. Works of his epigons are mostly influenced by his teaching and research methods (ZDBQ 1988: 111).

16 Native of Qufu 曲阜, birthplace of Confucius in Shandong Province nowadays; second name Weigu 未谷 and Donghui 冬卉; doctorate in 1790. He governed Yongping 永平 County in Yunnan and died in his office. He was very familiar with the *Classics* thus he wrote *Shuo Wen Jie Zi Yi Zheng* 《说文解字义证》 the *Meaning Evidence of the Explanation* in fifty volumes: its purpose is to support correctness of Xu Shen's explanations by direct quotation from the *Classics*. He often gave more than ten evidences and thus his book is a real treasure for researchers on lexicography. He also corrected plentiful mistakes of brothers Xu, Xu Xuan 徐铉 (917-992) and Xu Kai 徐锴 (920-974), early Song editors of the *Explanation*. Gui Fu is also regarded to be expert on the major, minor and official scripts (ZRMDZ 1984: 809.1; ZDBQ 1988: 116).

17 Native of Anqiu 安邱 in Shandong Province nowadays: another Wang Yun, literati, teacher of crown prince of Emperor Wu 武帝 of Liang dynasty (ruled 502-549); second name Guanshan 贯山; nickname Lü You 蓁友; master in 1821. He governed Ningxiang 宁乡 County in Shanxi. He studied the *Explanation* all his life and thus *Shuo Wen Shi Li* 《说文释例》 *Itemised Theory of the Explanation* in twenty volumes, *Shuo Wen Jie Zi Ju Dou* 《说文解字句读》 *Interpunction of the Explanation* in thirty volumes and *Shuo Wen Xi Zhuan Jiao Lu* 《说文系传校录》 *Records on Comparison of Xu Kai's editions of the Explanation* in thirty volumes are a real contribution to Chinese grammatology. Theory of grammatology is described in Duan Yucai's *Commentary* already, but it is not complete and it is dispersed into its thirty volumes, thus Wang Yun systemised it in the *Itemised Theory*. In the *Interpunction* Wang Yun analyses whole text in accordance to Duan Yucai and Gui Fu's commentaries, accents their good and eliminates bad qualities, examines Xu Shen's original text repeatedly to simplify it for students (ZRMDZ 1984: 135.1, ZDBQ 1988: 396-397).

18 Native of Wu 吴 County in the suburb of Suzhou in Jiangsu Province nowadays; second name Fengqi 丰芑; nickname Yun Qian 允倩; master during Daoguang era (1820-1850). He became a teacher in Yi 黟 County in Anhui and wrote a lot of works but only few were preserved until nowadays: *Shuo Wen Tongxun Ding Sheng* 《说文通训定声》 *On Etymology and Rhymes in the Explanation* in eighteen volumes is one of

them. The book re-organises the original Xu Shen's text in accordance to the rhymes of ancient Chinese, e.g. phonological units, no grammatical determinatives, and thus it changes the monograph on etymology of Chinese characters into rhyming dictionary. It records original meaning of words firstly, extended meaning and loan characters secondly. Then Zhu Junsheng describes which character rhymes to others. A new definitions of variant and loan characters is also set here: homophonous or homeophonous characters with relevant meaning are regarded to be zhuanzhu 转注 variants; homophonous or homeophonous characters without relevant meaning are jiajie 假借 loan characters. Unfortunately, other Chinese linguists did not support these ideas. The book also enlists characters that original the *Explanation* has not enlisted, thus it has 17,240, but Xu Shen's monograph 10,516 characters only. In fact, it is not a commentary to the *Explanation*, but a new explanation of words' other meaning of words based on Xu Shen's theory and thus the *Etymology and Rhymes* is more lexicological than grammatical work (ZRMDZ 1984: 269.1; ZDBQ 1988: 539).

19 Native of Changzhou 长洲, part of Suzhou in Jiangsu Province nowadays, e.g. almost compatriot of Zhu Junsheng (vide note 18); second name Shuofu 硕甫; nickname Shi Zhu 师竹, late nickname Nan Yuan Laoren 南园老人. Being Duan Yucai's student in youth, he was taught the *Book of Poetry* and the *Explanation*. Later, he left to the capital and studied with Wang Niansun (vide note 4) and his son Wang Yinzhi (vide note 22). His works on Mao Heng's edition of the *Book of Poetry* and on the phonological system of ancient Chinese are a contribution to the Chinese historical phonology (ZRMDZ 1984: 1079.2-3).

20 Native of Yizheng 议征 in Jiangsu Province nowadays; second name Boyuan 伯元; nickname Yun Tai 芸台; doctorate in 1789. He worked in Institute of History of Hanlin Academy, later, in the Ministry of Revenue, Rites, War and Works. He also was an Imperial Ambassador for the Study Affairs in Shandong and Zhejiang, inspector of Zhejiang, Henan and Jiangxi, governor of Zhejiang, Guangdong and Guangxi, Yunnan and Guizhou, teacher of the crown prince. He studied material of Han textual criticism and reedited it all his life. Being inspector in Jiangxi he edited and published *Shisan Jing Zhushu* 《十三经注疏》 *Detailed Commentary on the Thirteen Classics*: every part of the book includes editor's note on its relation to the whole *Classics*, comparison of editions. Because that was a textbook, the reason was to simplify the study to the students. Being governor of Guangdong and Guangxi he compiled *Huang Qing Jing Jie* 《皇清经解》 the *Imperial Explanation to the Classics from Qing dynasty*: the collection of 180 works in 1,400 volumes represents itself new views on textual criticism and it is a precious material for lexicography. He also edited *Jing Ji Zuan Gu* 《经籍纂诂》 the *Explanation to Editions of the Books of Classics*, in which he collected pre-Tang texts and commentaries on the *Classics*, re-edited them and emphasised the most important explanations, thus this book also is an important material on the meaning of words. His contribution to lexicography research is similar to Wang Niansun (vide note 4) and Wang Yinzhi's (vide note 22), his student (ZRMDZ 1984: 516.1; ZDBQ 1988: 331).

21 Native of Yuanhe 元和 on the eastern side of Yellow River in Western Shanxi, a county close to the borders of Shaanxi; second name Qianli 千里. He was a student of Jiang Sheng (vide note 24), also very interested in textual criticism. He edited and commented books of famous literati of the period, e.g. Sun Xingyan (vide note 8), Huang Pilie (vide note 25) etc: author was always very satisfied and it is said that he

can comment even that was never commented before (ZRMDZ 1984: 1795.4).

22 Native of Gaoyou, son of Wang Niansun (vide note 4), his grandfather was Wang Anguo 王安国, secretary of the Ministry of Rites; second name Boshen 伯申; doctorate in 1799. He worked in Hanlin Academy, later was secretary of Ministry of Rites like his grandfather and of Ministry of Works. He studied lexicography for all his life and used it to explain meaning of the *Classics* to compare and correct mistakes in the commentaries. His *Jing Yi Shu Wen* 《经义述闻》 *On the Meaning of the Classics* in thirty-two volumes: searches the meaning of words in accordance to their relationship within phonetic system. Wang Yinzhi carefully distinct loan characters and their original meaning and thus his textual criticism is very successful. His second masterpiece *Jing, Zhuan Shi Ci* 《经传释词》 *the Explanation of Empty Words in Nine Classics and Three Commentaries* in ten volumes is a detailed description of one hundred and sixty lexically empty grammatical words in the *Classics*. It is one of the first books on the grammar-like topic in the history of language science and it has contribution to the first attempt to Chinese grammar (ZRMDZ 1984: 81.3; ZDBQ 1988: 396).

23 Native of She County in Anhui Province as Cheng Jinfang (vide note 13); second name Jinsan 晋三; nickname Gu Yu 古愚. He was able to consult Gu Yanwu, Jiang Yong 江永 (1681-1762) and Duan Yucai's works during his research, later even Kong Guangsen's 孔广森 (1752-1786) and he has never read Dai Zhen and Wang Niansun's. But the results of his research are still very similar to Wang Niansun's (vide note 4): Jiang Yougao also divided the rhymes of ancient Chinese into twenty-one groups. His research work was deep, comprehensive and systematic, he was very able to generalise results of his predecessors and quote numerous materials to support his views. He reconstructed the whole system of ancient Chinese phonology and also opened the discussion on quality of tones in it: there also were four tones, he said, but their quality was not similar to nowadays: he obviously understood diachronic features of language. His thoughts are collected in *Yinxue Shi Shu* 《音学十书》 *the Ten books on Phonology* (compare to Gu Yanwu's *Five Books on Phonology*; ZRMDZ 1984: 272.3; ZDBQ 1988: 227).

24 Native of Wu County, like Zhu Junsheng (vide note 18) and Chen Huan (vide note 19); second name Zilan 子兰 and Tiejun 铁君. He was local talent invited into to capital to study and teach simultaneously. His grandfather Jiang Sheng 江声 of Wu County (another Jiang Sheng also lived in times of Qing dynasty, was native of Changshu 常熟, northern part of Suzhou in Jiansu Province nowadays), studied the *Book of History* and grammatology, the *Explanation* especially: he believed that the characters, Xu Shen's monograph did not include, were all loan and described the statement in *Liushu Shuo* 《六书说》 *Theory of Six Categories of Characters*. Jiang Yuan inherited Jiang Sheng's teaching, passed on his knowledge and compiled *Shuo Wen Yinyun Biao* 《说文音韵表》 *the Table of Rhymes in the Explanation* and *Shuo Wen Shi Li* 《说文释例》 *the Itemised Theory of the Explanation* on its base (ZRMDZ 1984: 272.3, 275.4).

25 Native of Wu County, like Zhu Junsheng (vide note 18) and Jiang Yuan (vide note 24); second name Shaowu 绍武 and Raopu 绕圃; nickname Fu Weng 复翁 and Ning Song Jushi 佞宋居士; master during Qianlong era. He worked in different ministries, loved books and collected more than one hundred titles of Song prints. He also participated in compilation of various collectanea (ZRMDZ 1984: 1229.3).

26 Native of Renhe 仁和 in Zhejiang Province nowadays; second name Anzhai 暗斋 (to be compared to Duan Yucai's daughter second name); doctorate during Jiaqing era. As Duan Yucai's son-in-law, he was able to explain his teaching. He also wrote a commentary on the *Words of the States* (ZRMDZ 1984: 1803.1).

27 Native of Renhe in Zhejiang Province nowadays, son of Gong Lizheng (vide note 26); first name also Gongzuo 巩祚; second name Seren 璵人; nickname Ding An 定盦; doctorate during Daoguang era. He also was a secretary of the Cabinet, supported Lin Zexu in his activities against European countries, their export of opium to China and recalled for the preparation on war. He was very familiar with Gongyang's commentary on the *Annals* and thus was very able imitate the style of Zhou and Qin language (ZRMDZ 1984: 1802.2-3).

28 The number in parenthesis marks Duan Yucai's age.

Bibliography:

ATSUJI Tetsuji 阿辻哲次 (1985): "Setsu mon kai ji chu no haikei – Dan Gyokusai to sono jidai 『説文解字』の背景——段玉裁とその時代 The background of The Meaning Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters – Duan Yucai and his period" In *Kanjigaku – Setsu mon kai ji no sekai* 漢字學——『説文解字』の世界 *Chinese Grammatology – the World of The Meaning Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters*. Tôkyô: Tôkai daigaku shuppankai, pp. 181-201.

DUAN Chaoren 段超人: "Jinian xian zuzu Duan Yucai xiansheng" 纪念先族祖段玉裁先生 "Commemorating my ancestor Mr. Duan Yucai" In *Jintan Wen, Shi Ziliao* 《金坛文史资料》 *Historical Accounts of Past Events in Jintan* 1, pp. 68-74.

Duan Yucai Shengnian Hua Zhuan 《段玉裁生年画传》 an *Illustrated Biography of Duan Yucai's Life Story* (DYC 1990). Jintan: Duan Yucai Jinianguan, i+22 p.

GAO Xiaofang 高小方 (1998): *Zhongguo Yuyan Wenzixue Shiliaoxue* 《中国语言文字学史科学》 *Science on the Historical Materials about Chinese Linguistics and Grammatology*. Nanjing: Nanjing Daxue Chubanshe, 487 p.

HE Gongpu 贺公朴 (1985): "Duan Yucai yu Dai Zhen s shi-sheng qingyi" 段玉裁与戴震的师生情谊 "About friendship between student Duan Yucai and Dai Zhen, his teacher" In *Jintan Wen, Shi Ziliao* 《金坛文史资料》 *Historical Accounts of Past Events in Jintan* 2, pp. 27-28.

HE Jiuying 贺九盈 (1993): "Duan Yucai zhu Shuo Wen Jie Zi" 段玉裁注说文解字 "Duan Yucai comments the Meaning Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters" In *Jintan Wen, Shi Ziliao* 《金坛文史资料》 *Historical Accounts of Past Events in Jintan* 12, pp. 30-31.

- LI Kai李开 (1993): *Hanyu Yuyan Yanjiu Shi* 《汉语语言研究史》 *History of Research on Chinese Language*. Nanjing: Jiangsu Jiaoyu Chubanshe, 420 p.
- NING Geng宁耕(1985): “Cong Yu Chi shuo dao Duan Yucai Jinianguan” 从愚池说到段玉裁纪念馆“From Pool of the Foolish speaks to Duan Yucai’s Memorial” In *Jintan Wen, Shi Ziliao* 《金坛文史资料》 *Historical Accounts of Past Events in Jintan 2*, pp. 35-44.
- SHI Nan石楠(1985): “Duan Yucai mubei fajue shimo” 段玉裁墓碑发掘始末“The whole story about the excavation of Duan Yucai’s tombstone” In *Jintan Wen, Shi Ziliao* 《金坛文史资料》 *Historical Accounts of Past Events in Jintan 2*, pp. 32-34.
- XIAN Maotan咸毛潭ed. (1996): *Jintan Shi Youlantu* 《金坛游览图》 *A Tourist Map of Jintan City*. Fujian Sheng Ditu Chubanshe.
- UHER, David (2005): “Xu Shen a počátky čínské gramatologie [Xu Shen and the Beginnings of Chinese Grammatology]” In *Studia Oreintalia Slovaca IV*, pp. 247-262.
- UHER, David (2001): *Shuo Wen Jie Zi Xueshuo, Ziyuan, Wenhua* 《说文解字：学说、字源、文化》 *the Meaning Explanation of Primary Characters and Structure Analysis of Secondary Characters – Teaching, Etymology and Culture*. Nanjing: Nanjing Daxue – PhD. dissertation, 120 p.
- WANG Li王力 (1996): *Zhongguo Yuyanxue Shi* 《中国语言学史》 *History of Chinese Linguistics*. Taipei: Wu Nan Tushu Chuban Gongsi, 246 p.
- Zhongguo Da Baike Quanshu - Yuyan, wenzi* 《中国大百科全书——语言文字》 *Encyclopedia Sinica - Language and Writing (ZDBQ 1988)*. Beijing, Shanghai: Zhongguo Da Baike Quanshu Chubanshe, 605 p.
- Zhongguo Minjian Wenxue Jicheng: Jintan Xian Ziliao Ben* 《中国民间文学集成：金坛县资料本》 *Anthology of Chinese Folk Literature: Materials of Jintan County* (1989). pp. 29-32.
- Zhongguo Ren Ming Da Cidian* 《中国人名大辞典》 *A Big Chinese Biographical Dictionary (ZRMDZ 1984)*. Shanghai: Shanghai Shudian, 1937 p.
- ZHONG Jinghua钟敬华 (2004): “Duan Yucai” In Pu Zhizhen濮之珍 (ed.): *Zhongguo Lidai Yuyanxuejia* 《中国历代语言学家》 *Chinese Linguists of Past Ages*. Shanghai: Shanghai Wenhua Chubanshe, pp. 266-278.

QUINGSKÁ GRAMATOLOGIE - ŽIVOTOPIS DUANA YUCAIE (1735 - 1815)

***Shrnutí:** Ačkoliv je Duan Yucai (1735-1815) světoznámým lingvistou, běžné povědomí o jeho životě nepřesahuje informace obsažené v neoficiální historii dynastie Qing, informace, na nichž autor tohoto článku postavil jeho první odstavec. Proto jsem se rozhodl věnovat tomuto vynikajícímu qingskému vědci podrobnější studii: domnívám se totiž, že by mohla být přínosem nejen pro zahraniční kolegy, ale také pro čínské odborníky. Proto jsem využil možnosti sběru relevantního materiálu přímo v provincii Jiangsu a v okrese Jintan. Svůj článek jsem následně rozdělil do čtyř částí: v první z nich nazvané MLÁDÍ (1735-1771) jsem se soustředil na Duan Yucaiův původ, jeho rodinu, studiu a hluboké přátelství s lingvistou Dai Zhenem; v druhé části ÚŘEDNÍK (1771-1781) jsou líčeny Duan Yucaiovy životní osudy poté co přijal místo úředníka v pohraniční oblasti a vyměnil lingvistiku za minimální finanční podporu pro svou rodinu; třetí část KOMENTÁŘ (1794-1815) prezentuje vrchol Duan Yucaiova výzkumu, který dokončil nemocný, chudý, daleko od domova krátce před svou smrtí. Bez něj bychom však dnes již jen stěží rozuměli komplikované struktury mistrovského díla hanského gramatologa Xu Shena Výklad významu základních a rozbor struktury složených znaků. Tyto tři části zachycují základní události Duan Yucaiova života. Poslední část PAMÁTNÍK popisuje vzpomínkové akce na Duan Yucaie v současnosti.*

Klíčová slova: *dějiny čínské lingvistiky, qingská lingvistika, Duan Yucai, Shuo Wen Jie Zi Zhu, Duan Yucaiův památník v Jintanu.*

ČÍSLOVKY V SINITICKÝCH JAZYCÍCH¹

Václav Blažek & Michal Schwarz

Abstrakt: Příspěvek sleduje dva cíle: (i) demonstrovat podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými sinitickými jazyky/dialekty na příkladu tak kompaktního vzorku slovní zásoby, jakým jsou základní číslovky, a to v perspektivě rekonstruovatelných fází vývoje čínštiny; (ii) identifikovat číslovky čínského původu ve vybraných nesinitických jazycích se zaměřením na jazyky tai-kadai. Poměrně značné rozšíření čínských číslovek v jazycích Jihovýchodní Asie vedlo v minulých dekádách k hypotézám o genetické příbuznosti sino-tibetských a tai-kadaiských, ale i jiných rodin jazyků. Základní číslovky a terminologie drobného obchodu jsou však prerekvizitou kontaktů v etnicky smíšených oblastech a ukazují spíše na výsledek společenské výměny. Na materiálu taiského jazyka buyi jsou na závěr srovnány i tendence vývoje výslovnosti číslovek v tomto jazyce díky komparaci dat z padesátých a devadesátých let 20. stol.

Klíčová slova: Číslovky, sinitické jazyky, tai-kadajské jazyky, zděděná slovní zásoba, lexikální výpůjčky.

Čínské dialektové kontinuum: vnitřní vývoj

Čínské číslovky prozrazují pozoruhodnou vývojovou kontinuitu nejen v posledních třech tisíciletích, kdy je možno metodami historicko-srovnávací jazykovědy rekonstruovat jejich vývoj v jednotlivých periodách čínské historie doslova krok za krokem² (viz spodní část Tabulky 1a/b), ale i v projekci do sinotibetského prajazyka (viz poslední řádek Tabulky 1a/b, zde v rekonstrukci Peirose a Starostina publikované v CVST), jehož rozpad je datován metodou zvanou rekalibrovaná glottochronologie na konec 6. tis. př. Kr. (Georgij Starostin, p.c. 26.11. 2010: 5090 př. Kr.). Podle stejné metody se na přelomu 3. a 4. st. n.l. vydělují tzv. minské dialekty, zatímco zbývající dialektové kontinuum, které lze pokládat za pokračování středočínského jazyka, se rozpadá až během 7.-8. st., tedy za dynastie Tang (Starostin 1989, 4-5). Jižní periferie konzervuje stav blízký středočínskému dodnes (např. „dialekty“ *hakka* a *yue*, kam patří i kantonština, kompletně zachovávají středočínské finály), zatímco severočínský dialektový *mainstream* prodělává další dramatické změny. Tento stav dokumentují i číslovky v našem minikorpusu: formy nejbližší středočínským nacházíme v dialektu lokality *Meixian*, která spadá do dialektové zóny *hakka*.

Počátky čínského vlivu v sousedních zemích (Vietnam, Korea, Japonsko)

Čínský stát, během dynastie Qin sjednocený v centralizované impérium, zahájil průnik na jih od nejdlejší čínské (i asijské) řeky Chang Jiang (Yangtze) v podobě vojenských stanic. V roce 207 př. Kr. Zhao Tuo (vietnamsky Triêu Đà), vojenský velitel oblasti Nanhai (provincie Guangdong), vytvořil království Jižních Yuè, kontrolující jižní Čínu a severní Vietnam. I když jeho cílem bylo udržet nezávislost na Hanské říši, zahájil tak pronikání hanské čínštiny do raných fází vietnamštiny. V roce 111 př. Kr. je však království Jižních Yuè dobyt Hany a následuje 10 století politické závislosti na Číně, které znamená i sílící jazykový vliv (*Dějiny Vietnamu*, s. 25-26). Čínské pronikání na Korejský poloostrov zahájil čínský uprchlík Wiman, který v letech 194-180 př. Kr. vytvořil stát Wiman Joseon (kor. *Wiman Chosŏn*). V r. 108 př. Kr. stát podléhá Hanské říši, která na jeho území zřizuje čtyři vojenské okruhy. Během 1. st. př. Kr. se na Korejském poloostrově vytvářejí tři na Číně nezávislé státy, Goguryeo (Koguryŏ: 37 př. Kr.-668 n.l.), Baekje (Pěkče: 18 př. Kr.-660 n.l.), Silla (57 př. Kr.-935 n.l.). Navzdory permanentnímu konfliktu s Čínou, zejména v éře Suei a Tang, se na poloostrově těší čínská kultura a buddhistická i konfuciánská filozofie nejvyšší prestiži. Čínský jazyk a písmo fungují ve státní správě (*Dějiny Koreje*, s. 26). Do Japonska přichází čínský vliv později. Starojaponská kronika Kodžiki (podle tradice zveřejněna roku 712) nás informuje: „Vzhledem k tomu, že japonský císař [Ódžin, 270-310 n.l.] nyní vládl rovněž království Pěkče, přikázal: ‘Přiveďte mi [z toho kraje] nějakého moudrého muže!’ V odpověď na tento příkaz mu král poslal muže, jehož nazývali mistr Wani Kisi. Zároveň přivezli císaři konfuciánské ‘Rozpravy’ o deseti svazcích a ‘Tisíc čínských znaků’ v jednom svazku ...” (*Kodžiki*, překlad Karel Fiala, s. 225). Podle kroniky *Nihongi* ukončené roku 720 byl za císaře Nintokua (313-399 n.l.) vyslán do země Pěkče muž jménem Ki no Cuno no Sukune, aby zapisoval hospodářské výsledky hostitelské země (*Nihongi*, s. 293). Jeho následovník, císař Ričú (400-405 n.l.) si vyžádal dva učené muže z království Pěkče, aby čínsky zaznamenávali události v jednotlivých provinciích (*Nihongi*, s. 309; *Dějiny Japonska*, s. 11). Výrazně intenzivnější vliv čínské civilizace na japonské ostrovy zprostředkovává buddhismus, jehož šíření na souostroví bývá tradičně kladeno do poloviny 6. st., i když mohlo započít už v předchozím století, jak dokumentuje čínské pojednání *Liang Shu* z roku 635, podle kterého byla první buddhistická mise uskutečněna v roce 467. Roku 604 přijímá princ Šótoku z rodu Sogů čínský kalendář. Podle čínského vzoru zavádí úřednický systém státní správy namísto starých dědičných titulů. Šótoku stihl vypravit tři početná poselstva do Číny, jejichž cílem nebyly na prvním místě diplomatické vztahy, ale snaha co nejvíce se v Číně naučit, počínaje jazykem a písmem, přes urbanistiku a stavbu lodí po malířství a hudbu. I když rod Sogů je

roku 645 vyhlazen, nastupuje v témže roce éra reforem zvaná *Taika*, trvající několik desetiletí, kde vzorem je tangská Čína. Úpadek dynastie Tang znamenal i ztrátu atraktivitu inspiračních cest do Číny - japonské elity se již neměly co nového u svého západního souseda učit (*Dějiny Japonska*, s. 15-30). Vysoká prestiž čínské civilizace, používání čínského písma a faktická dvoujazyčnost vzdělaných vrstev se projevila v masivním přejímání čínské slovní zásoby.

Rozšíření čínských číslovek v jazycích rodiny tai-kadai

Rozšíření sinitických číslovek v tai-kadajských jazycích víceméně kopíruje model genetické klasifikace této jazykové rodiny. Původní číslovky zděděné ještě z austro-tajského prajazyka (viz Tabulka 5) zachovávají dvě větve, kadai (s výjimkou nových zápisů jazyka laha, který převzal čínské číslovky od "5" výše) a hlai (s výjimkou geograficky izolovaného jazyka cun, který převzal čínské číslovky od "7" výše), které se jako první oddělily z tai-kadajského prajazyka už během 4. tis. př. Kr. Do zbývajících kam-tajských jazyků pronikají sinitické číslovky od "3" výše, v případě jazyka be a tajských jazyků včetně "2", až dlouho po rozpadu kam-tajského prajazyka (23. st. př. Kr. podle I. Peirose), tedy nezávisle do už diferencovaných větví. Rekonstrukce v jednotlivých větvích a dílčích skupinách, kam sinitické číslovky masově pronikly, konkrétně lakkia, kam-sui, tai, nesou vesměs znaky středočínských číslovek, např. zjednodušení iniciální skupiny **pr-* > *p-* jako u číslovek „8“ a „100“. Výjimkou jsou tajské číslovky „5“ a „6“. Pramen prototajského **xrok* „6“ lze nalézt v rekonstrukci **rhauk* pro číslovku „6“ z éry Han (206 př. Kr.-220 n.l.), vyloučen však není ani tibeto-barmský zdroj, nabízí se lolo-barmské **khrukx* „6“. Pokud vyjdeme z prototajské rekonstrukce **hŋa* „5“, finální vokál také odpovídá spíše čínské rekonstrukci **ŋhā* z éry Han než pozdějším vývojovým fázím, postklasickému **ŋhō* nebo středočínskému *ŋó*, které lze pokládat za pramen, odkud číslovku převzaly jazyky lakkia, kam-sui či be. Asynchronní přejímání jednotlivých číslovek z víceméně téhož zdroje (v diachronním smyslu) není nic mimořádného. Analogickou situaci najdeme např. v permské větvi ugrofinských jazyků, kde číslovky „100“ a „1000“ jsou převzaty z archaického indoíránského zdroje, zatímco číslovka „10“ má pozdější, středoíránský původ (blíže viz Joki 1973: 311, 318, 329-30).

Závěr

Ve studii o sinitických číslovkách jsme sledovali více cílů. V prvním části jsme zmapovali materiál číslovek sinitických jazyků v synchronním i diachronním pohledu. Ve druhé části jsme se zaměřili na šíření sinitických

číslovek mimo vlastní čínské dialektové kontinuum. Případným vlivem na jiné sinotibetské jazyky jsme se nezabývali. Sino-vietnamské, sino-korejské a sino-japonské číslovky jsme uvedli jako doplňující materiál k rekonstrukci střední vývojové fáze čínštiny, ale blíže jsme je neanalyzovali. Nejvíce pozornosti jsme věnovali jazykům tai-kadajským. Jde o jazykovou rodinu čítající úhrnem přes 80 jazyků, z nichž se nám podařilo zmapovat číselné systémy v 78 případech (včetně nekompletní evidence). Původní systém číslovek se zachoval ve dvou nejdříve se oddělivších větvích, kadai a hlai, které reprezentují přibližně 30 jazyků našeho souboru. Zbývajících téměř 50 jazyků představuje hlavní vývojový proud, jazyky kam-tajské. Tam dominují číslovky čínského původu (výjimkou bývá číslovka „1“ a „20“, u jazyků lakkia též „2“). Soudě podle rekonstruovaných vývojových fází sinitických číslovek na jedné straně a jejich kam-tajských ekvivalentů na straně druhé, čínské číslovky do kam-tajských jazyků začínají pronikat v éře Han a tento proces kulminuje za Tangů, kdy dochází k masivnímu transferu prakticky všech složek slovní zásoby s výjimkou zájmen. Současně je třeba konstatovat, že v době přejímání se musely kam-tajské populace nacházet v sousedství sinitického dialektového kontinua. To je důležitý závěr, neboť v současné době se mnohé tajské idiomy (většina jazyků jihozápadní skupiny) nacházejí geograficky daleko za historickými i současnými hranicemi rozšíření čínštiny (Vietnam, Laos, Thajsko, Myanmar, Indie). Lze tedy důvodně předpokládat, že k migracím na jih a jihozápad došlo až poté, kdy byly všechny skupiny tajských jazyků vystaveny intenzívnímu čínskému vlivu. Příklady jazyků laha z kadajské větve (Tabulka 4.2.) a severotajského jazyka buyi (Tabulka 6 a komentář v příloze) ilustrují, že proces sinitizace nadále pokračuje.

Tabulka 1a: Číslovky v sinitických jazycích

dialekt	1	一	2	二	3	三	4	四	5	五	6	六
Beijing	$i^{11} = y\bar{i}$		$\hat{\partial}^3 = \grave{e}r$		san^{11} = $s\bar{a}\bar{n}$		$si_{-3} =$ $s\grave{i}$		$u^2 =$ $wu\check{}$		$liou^3 =$ $li\grave{u}$	
Jinan	i^{11}		$\hat{\partial}^3$		$s\tilde{a}^{11}$		si_{-3}		u^2		$liou^3$	
Xi'an	i^{11}		$\hat{\partial}^3$		$s\tilde{a}^{11}$		si_{-3}		u^2		$liou^{11}$	
Taiyuan	$i\partial\check{?}^{41}$		$\hat{\partial}^3$		$s\tilde{a}^1$		si_{-3}		vu^2		$liou^3;$ $lu\partial\check{?}^{41}$	
Hankou	i^{12}		\acute{i}^3		san^{11}		si_{-3}		u^2		nou^{12}	
Chengdu	i^{12}		$\hat{\partial}^3$		san^{11}		si_{-3}		vu^2		$ni\partial u^{12};$ nu^{12}	
Yangzhou	$i\partial\check{?}^4$		a^3		$s\tilde{e}^{11}$		si_{-3}		u^2		$l\partial\check{?}^4$	
Suzhou	$io\check{?}^{41}$		l^{32}		se_{-11}		si_{-31}		∂u^{11} (lit.); η^{32}		$lo\check{?}^{42}$	
Wenzhou	iai^{41}		η^{32}		sa^{11}		si_{-31}		η^{22}		liu^{42}	
Changsha	i^4		\acute{o}^{32}		san^{11}		si_{-31}		u^2		nou^4	
Shuangfeng	i^{12}		ie^{32}		$s\tilde{a}^{11}$		si_{-31}		∂u^2		$n\partial u^{31}$	
Nanchang	it^{41}		\acute{z}^{32}		san^{11}		si_{-31}		$\eta^2; u^2$ (lit.)		$liuk^{41}$	
Meixian	$j\acute{i}t^{41}$		$n\acute{i}^3$		sam^{11}		si^3		η^2		$liuk^{41}$	
Guangzhou	$j\acute{a}t^{41}$		$j\acute{i}^{32}$		$\acute{s}\bar{a}m^{11}$		$\acute{s}i^{31}$		η^{22}		luk^{42}	
Xiamen	it^{41} (lit.); cit^{41}		$z\acute{i}^{32}, li^6$		sam^{11} (lit.); $s\tilde{a}^{11}$		su^{31} (lit.); si^{31}		$g\partial^{32}$ (lit.); $\eta\check{?}^{32}$		$li\partial k^{42};$ lak^{42}	
Chaozhou	ik^{41}		zi^{32}		$s\tilde{a}^{XH}$		si^{31}		$\eta\partial u^{22}$		lak^{42}	
Fuzhou	$ei\check{?}^{41}$		nei^{32}		$sa\eta^{11}$		$s\ddot{o}y^{31}$ (lit.); sei^{31}		u^2 (lit.); ou^{32}		$l\ddot{o}y\check{?}^{42}$	
Shanghai	$ii\check{?}^4$		$li\tilde{a}^{32}$		se_{-1}		si_{-3}		η^{32}		$lo\check{?}^{42}$	
Zhongyuan yinyun	i^{43}		$\acute{z}i^3$		sam^3		si_{-3}		u^2		$liou^{43}$	
sino- korejské	il		i		sam		sa		o		$yuk;$ $sev.$	

						<i>ryuk</i>
sino-japon.	<i>iči;icu</i>	<i>ni</i>	<i>san</i>	<i>ši</i>	<i>go</i>	<i>riku / roku</i>
sino-vietnam.	<i>nháť</i>	<i>nhì</i>	<i>tam</i>	<i>túr</i>	<i>ngũ</i>	<i>lục</i>
Jianchuan Bai	<i>ji⁶, ji⁵</i>	<i>ne⁶</i>	<i>sã⁴</i>	<i>sí⁶</i>	<i>ŋü¹</i>	<i>fü⁶</i>
Dali Bai	<i>ji⁶, ji⁵</i>	<i>ne⁶</i>	<i>sã⁴</i>	<i>sí⁶</i>	<i>mu¹</i>	<i>fü⁶</i>
Bijiang Bai	<i>e⁶</i>		<i>sã⁴</i>	<i>si⁶</i>	<i>ŋü¹</i>	<i>fü⁶</i>
střčín.	<i>ʔjit</i>	<i>nî</i>	<i>sãm</i>	<i>sji</i>	<i>ŋó</i>	<i>lük</i>
pozd. postkl.	<i>ʔjit</i>	<i>nî</i>	<i>sãm</i>	<i>s(h)ji</i>	<i>ŋhó</i>	<i>lhuk</i>
stř. postkl.	<i>ʔjit</i>	<i>nîj</i>	<i>sãm</i>	<i>s(h)jij</i>	<i>ŋhó</i>	<i>lhuk</i>
raný postkl.	<i>ʔjit</i>	<i>nîs</i>	<i>sãm</i>	<i>s(h)jis</i>	<i>ŋhó</i>	<i>lhuk</i>
vých. han	<i>ʔjət</i>	<i>nǎs</i>	<i>sãm</i>	<i>s(h)jǎs</i>	<i>ŋhá</i>	<i>rhəuk</i>
záp. han	<i>ʔjət</i>	<i>nǎs</i>	<i>sãm</i>	<i>slǎs</i>	<i>ŋhá</i>	<i>rhəuk</i>
klas. stčín.	<i>ʔjit</i>	<i>nic</i>	<i>sãm</i>	<i>slǎc</i>	<i>ŋhá</i>	<i>rhuk</i>
preklas. čín.	<i>ʔjit</i>	<i>nijs/-ts</i>	<i>sãm</i>	<i>slhijs</i>	<i>ŋhā?</i>	<i>rhuk</i>
sinotibetský	<i>*ʔit̚ (~y-)</i>	<i>*(k-))ni̯(- s/ks)</i>	<i>*sãm</i>	<i>*(p-)li̯</i>	<i>*ŋāH</i>	<i>*ruk</i>

Pozn.: Autorem středo- a staročínských rekonstrukcí je Sergei Starostin, příklady z čínských dialektů nasbíral William Baxter (viz databáze).

Tabulka 1b

	7	七	8	八	9	九	10	十	100	百	1000	千
Beijing	<i>čí</i> ¹¹ = <i>qí</i> ⁻		<i>pa</i> ¹¹ = <i>ba</i> ⁻		<i>ciou</i> ² = <i>jiu</i> ^ˇ / <i>jiu</i> ⁻		<i>ši</i> ⁻ ₁₂ = <i>shí</i>		<i>pai</i> ² = <i>baǐ</i>		<i>chian</i> ¹¹ = <i>qian</i> ⁿ	
Jinan	<i>čí</i> ¹¹		<i>pa</i> ¹¹		<i>ciou</i> ²		<i>ši</i> ⁻ ₁₂		<i>pei</i> ¹¹		<i>chiā</i> ¹¹	
Xi'an	<i>čí</i> ¹¹		<i>pa</i> ¹¹		<i>ciou</i> ²		<i>ši</i> ⁻ ₁₂		<i>pei</i> ¹¹		<i>chiā</i> ¹¹	
Taiyuan	<i>chiə</i> [?] ₄₁		<i>pa</i> [?] ₄₁		<i>ciou</i> ²		<i>sə</i> [?] ₄₂		<i>piə</i> [?] ₄₁		<i>chie</i> ¹	
Hankou	<i>čí</i> ¹²		<i>pa</i> ¹²		<i>ciou</i> ²		<i>si</i> ⁻ ₁₂		<i>po</i> [^] ₁₂		<i>chian</i> ¹¹	
Chengdu	<i>čí</i> ¹²		<i>pa</i> ¹²		<i>ciəu</i> ²		<i>si</i> ⁻ ₁₂		<i>pe</i> ¹²		<i>chian</i> ¹¹	
Yangzhou	<i>chiə</i> [?] ₄		<i>pa</i> [?] ₄		<i>ciöi</i> ²		<i>sə</i> [?] ₄		<i>pə</i> [?] ₄		<i>chi</i> [~] ₁₁	
Suzhou	<i>chio</i> [?] ₄₁		<i>po</i> [?] ₄₁		<i>ciöy</i> ²		<i>zo</i> [?] ₄₂		<i>pa</i> ⁻ _{?₄₁}		<i>chi</i> [~] ₁₁	
Wenzhou	<i>chai</i> ⁴¹		<i>po</i> ⁴¹		<i>ciau</i> ²¹		<i>zai</i> ⁴²		<i>pa</i> ⁴¹		<i>chi</i> ¹¹	
Changsha	<i>chi</i> ⁴		<i>pa</i> ⁴		<i>tou</i> ²		<i>ši</i> ⁻ ₄		<i>po</i> [^] ₄		<i>chie</i> [~] ₁₁	
Shuangfeng	<i>čí</i> ¹²		<i>pa</i> ¹²		<i>ciü</i> [^] ₂		<i>ši</i> ⁻ ₃₁		<i>piε</i> ¹¹		<i>chi</i> [~] ₁₁	
Nanchang	<i>chit</i> ⁴¹		<i>pat</i> ⁴¹		<i>ciu</i> ²		<i>sət</i> ⁴¹		<i>pak</i> ⁴¹		<i>chien</i> ¹¹	
Meixian	<i>chit</i> ⁴¹		<i>pat</i> ⁴¹		<i>kiu</i> ²		<i>səp</i> ⁴²		<i>pak</i> ⁴¹		<i>chien</i> ¹¹	
Guangzhou	<i>chat</i> ⁴¹		<i>pāt</i> ⁴³		<i>kau</i> ²¹		<i>šap</i> ⁴²		<i>pāk</i> ⁴³		<i>čin</i> ¹¹	
Xiamen	<i>chit</i> ⁴¹ (lit.)		<i>pat</i> ⁴¹ (lit.); <i>pue</i> [?] ₄₁		<i>kiu</i> ² (lit.); <i>kau</i> ²		<i>sip</i> ⁴² (lit.); <i>cap</i> ⁴²		<i>pik</i> ⁴¹ (lit.); <i>pa</i> [?] ₄₁		<i>chian</i> ¹¹	
Chaozhou	<i>chik</i> ⁴¹		<i>poi</i> [?] ₄₁		<i>kau</i> ²¹		<i>cap</i> ⁴²		<i>pe</i> [?] ₄₁		<i>koĩ</i> ³¹	
Fuzhou	<i>chei</i> [?] ₄₁		<i>pai</i> [?] ₄₁		<i>kieu</i> ² (lit.); <i>kau</i> ²		<i>sei</i> [?] ₄₂		<i>pa</i> [?] ₄₁		<i>chien</i> ¹¹	
Shanghai	<i>chi</i> [?] ₄		<i>pa</i> [?] ₄		<i>ci</i> ³		<i>za</i> [?] ₄₂		<i>po</i> [?] ₄		<i>chi</i> [~] ₁	
Zhongyuan yinyun	<i>chi</i> ⁴²		<i>pa</i> ⁴²		<i>kiou</i> ²		<i>ši</i> ⁴¹		<i>pai</i> ⁴²		<i>chien</i> ¹	
sino- korejské	<i>chil</i>		<i>pal</i>		<i>gu</i>		<i>ship</i>		<i>baek</i>		<i>cheon</i>	
sino-japon.	<i>šiči</i>		<i>hacu</i> < <i>patu</i>		<i>ku</i>		<i>džū</i> < <i>zipu</i>		<i>hjaku</i> < <i>pjaku</i>		<i>sen</i>	

		<i>haci < pati</i>				
sino-vietnam.	<i>thát</i>	<i>bát</i>	<i>cũu</i>	<i>thập</i>	<i>bá(ch)</i>	<i>thiên</i>
Jianchuan Bai	<i>čí⁶</i>	<i>piá⁶</i>	<i>čí¹</i>	<i>ce²</i>	<i>pε⁶</i>	<i>čí⁴</i>
Dali Bai	<i>čí⁶</i>	<i>piá⁶</i>	<i>čí¹</i>	<i>ci²</i>	<i>per⁶</i>	<i>čí⁴</i>
Bijiang Bai	<i>chi⁶</i>	<i>cuá⁶</i>	<i>čí¹</i>	<i>čer²</i>	<i>pa⁶</i>	<i>čí⁴</i>
střčín.	<i>chjit</i>	<i>pät</i>	<i>káw / kəw</i>	<i>zip</i>	<i>päik</i>	<i>chien</i>
pozd. postkl.	<i>shjit</i>	<i>piēt</i>	<i>kəw</i>	<i>gjip</i>	<i>pək</i>	<i>shiēn</i>
stř. postkl.	<i>shjit</i>	<i>piēt</i>	<i>kəw</i>	<i>gjip</i>	<i>pək</i>	<i>shiēn</i>
raný postkl.	<i>shjit</i>	<i>piēt</i>	<i>kíw</i>	<i>gjip</i>	<i>pək</i>	<i>shiēn</i>
vých. han	<i>shjət</i>	<i>priāt</i>	<i>kəw</i>	<i>gjəp</i>	<i>prāk</i>	<i>shiān</i>
záp. han	<i>shjət</i>	<i>prjāt</i>	<i>kəw</i>	<i>gjəp</i>	<i>prāk</i>	<i>shiān</i>
klas. stčín.	<i>shit</i>	<i>prēt</i>	<i>kʷəʔ</i>	<i>gip</i>	<i>prāk</i>	<i>shīn</i>
preklas. čín.	<i>shit < *snhit</i>	<i>prēt</i>	<i>kʷəʔ [kruʔ]</i>	<i>gip</i>	<i>prāk</i>	<i>shīn</i>
sinotibetský	<i>*(s-)niṯ</i>	<i>*(p-)rjēt</i>	<i>*kʷiH</i>	<i>*k(h)iṯ</i>	<i>*(p-)rjā</i>	<i>*chīŋ</i>

Tabulka 2: Periodizace vývoje čínského jazyka

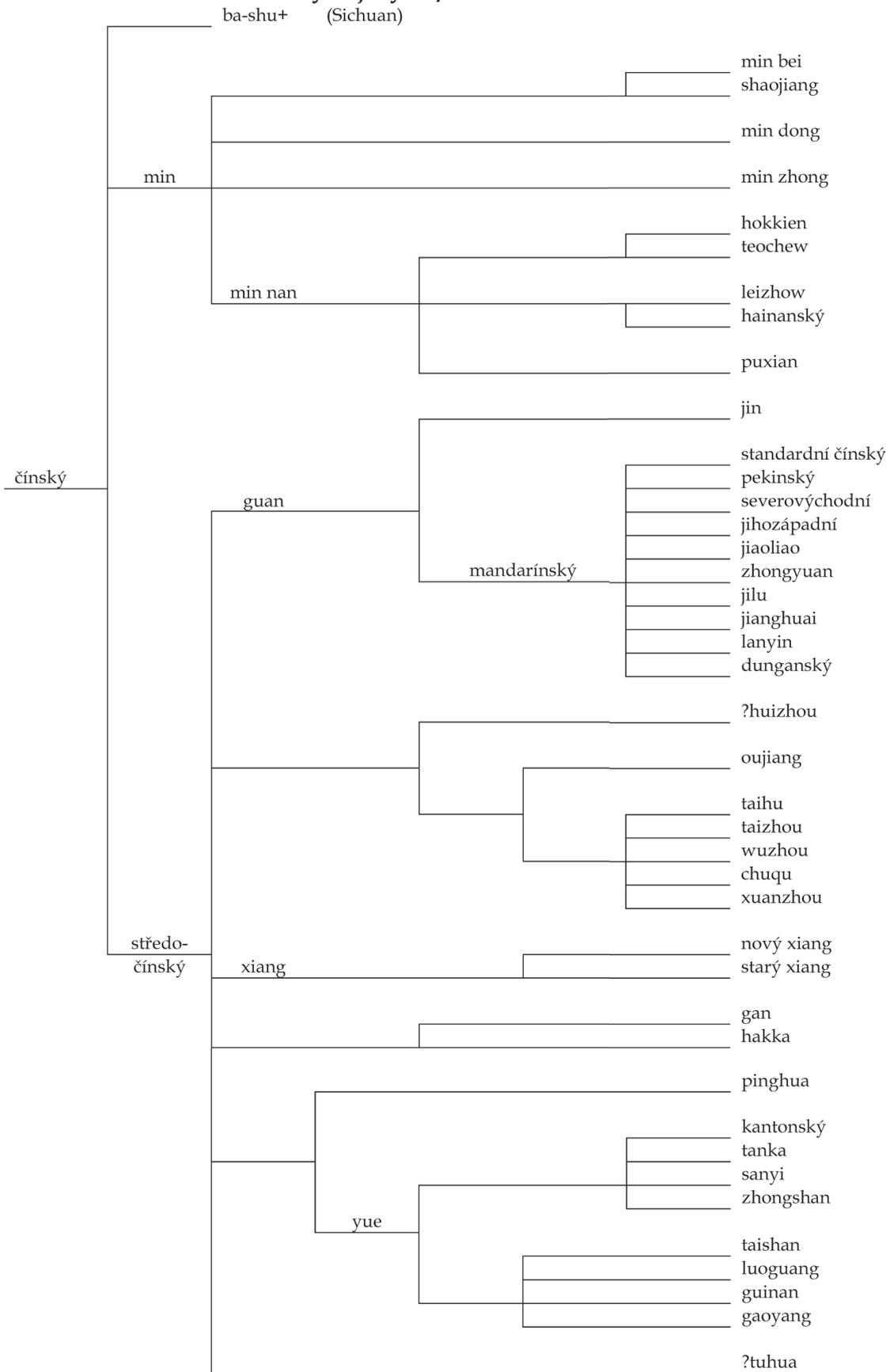
vývojové období jazyka	Starostin 1989, 431-33	historická éra
středočínské	konec 6.- počátek 10. st.	Dynastie Tang (618-907 n.l.) a Sui (581-618 n.l.)
pozdní postklasické	5. st.	Jižní a Severní Dynastie (420-589 n.l.)
střední postklasické	4. st.	Dynastie Jin (265-420 n.l.)
rané postklasické	3. st.	Tři království (220-280 n.l.)
východní Han	0 - počátek 3. st.	Východní Han (25-220 n.l.) a Dynastie Xin (9-23 n.l.)
západní Han	konec 3. př. Kr. - 0	Západní Han (206 př. Kr.-9 n.l.)
klasický staročínský	5. - 3. st. př. Kr.	Dynastie Qin (221-206 BCE) a Éra Válčících států (481/475/403-221 př. Kr.)
předklasický staročínský	10. - 6. st. př. Kr.	Éra Jara a Podzimu (722-479 př. Kr.) a Éra Západní Zhou (1046-771 BCE)

Tabulka 3: Přehled lokalit a odpovídajících dialektových zón, odkud pocházejí příklady

město	provincie	dialekt
Beijing	(Hebei)	severočínský
Jinan	Shandong	severočínský
Xi'an	Shaanxi	severočínský
Taiyuan	Shanxi	jin
Hankou	Hubei	severočínský
Chengdu	Sichuan	severočínský jz. = sichuan
Yangzhou	Jiangsu	severočínský
Suzhou	Jiangsu (jihovýchod)	wu
Wenzhou	Zhejiang	wu jižní
Changsha	Hunan	xiang
Shuangfeng	Hunan	xiang
Nanchang	Jiangxi	gan
Meixian	Guangdong	hakka
Guangzhou	Guangdong	yue (kantonský)
Xiamen	Fujian	min nan = jižní
Chaozhou	Guangdong (východ)	min nan = jižní (včetně teochew)
Fuzhou	Fujian	min dong = východní
Shanghai	(Jiangsu & Zhejiang)	wu
Zhongyuan yinyun	kniha rýmů z roku 1324	

Pozn.: U měst, která jsou samostatnými správními celky, jsou v závorce uvedeny provincie, které je obklopují.

Graf 1: Klasifikace sinitických jazyků / dialektů

Tabulka 4: Číslovky v jazycích tai-kadai
 Šedá barva určuje číslovky čínského původu.

4.1.a. hlai	1	2	3	4	5	6
jiamao Č. (N 391) (Benedict 1988, 333) bupäli (Stübel 1937)	<i>ku:</i> <i>go ~</i> <i>ko</i>	<i>tiaw</i> <i>hliaw</i> <i>tiau</i>	<i>ta:w</i> <i>dəu ~</i> <i>təu</i>	<i>tiəw</i> <i>tiau</i> ¹ <i>deu ~</i> <i>teu</i>	<i>pu:</i> <i>pu</i> <i>bo ~</i> <i>po</i>	<i>nəm</i> <i>nəm</i> ⁴ <i>tom</i>
jižní li (Savina 1931) seao (Benedict 1975, 211-13) heitu (Weera 2008)	<i>kɨ</i> <i>kɨ</i>	<i>dau</i> <i>dow</i> <i>dou</i>	<i>śu</i> <i>su</i>	<i>śa:u</i> <i>sao</i> <i>tsha:u</i> ³	<i>ma</i> <i>ma</i> <i>ma</i> ¹	<i>nom</i> <i>nom</i> <i>nom</i> ¹
zhongsha = ha (Matisoff 1988)			<i>tshu</i> ³		<i>pa</i>	
baoding (Matisoff 1988) "small cloth" loi (Jerem.)	<i>ts(e)ɨ</i>	<i>tau</i> ³ <i>slau</i>	<i>fu</i> ³	<i>tshau</i> ³	<i>pa</i> ¹ <i>ba</i>	<i>tom</i> ¹ <i>tom</i>
qiandui = zandui (Matisoff 1988)			<i>tshu</i> ³		<i>pha</i> ⁴	<i>thom</i> ⁴
tongzha (Matisoff 1988) wuzhishan = "Five fingers mountain"	<i>ə</i> <i>ɨ</i>	<i>tau</i> <i>trau</i>	<i>su</i> <i>śu</i>	<i>tsho</i> <i>sət</i> <i>śo</i>	<i>pa</i> ⁴ <i>ba ~</i> <i>pa</i> <i>pa</i>	<i>tom</i> ⁴ <i>töm</i> <i>tom</i>

(Jeremiassen 1893) sever./centr. li (Ben. 1975, 211)						
yuanmen (Weera 2008) basadung (Ben. 1975, 211-12)	<i>tsi</i> <i>θsio</i>	<i>sao</i>	<i>fhu</i> ³ <i>vu</i>	<i>tsho</i> ³ <i>ću</i>	<i>pa</i> ⁴ <i>ba ~</i> <i>pa</i>	<i>tom</i> ⁴ <i>dom ~</i> <i>tom</i>
baisha (Matisoff 1988) "white sands" (Ben. 1975)	<i>ts(e)i</i> <i>čhə ~</i> <i>śə</i>	<i>hləu</i>	<i>fu</i>	<i>čo ~</i> <i>śo</i>	<i>pa</i> <i>pa</i>	<i>tom</i>
dogang (Ben. 1975, 211-13)	<i>tsou</i>	<i>dau ~</i> <i>tau</i>	<i>fo</i>	<i>tsau</i>	<i>ba ~</i> <i>pa</i>	<i>dom ~</i> <i>tom</i>
xifang = moyfaw (Weera 2008; Matisoff 1988) mefu (Stübel 1937)	<i>tshei</i>		<i>fu</i> ³		<i>pa</i> ¹ <i>pā</i>	 <i>tǝm</i>
cun Č. (Edm. 661/ Wen 1994)	<i>/tsi</i> ⁴	<i>θaa/tθa</i> ³	<i>/fu</i> ³	<i>pa /</i> <i>ha:u</i> ³	<i>/bo</i> ²	<i>/tsem</i> ²
proto-hlai (N 391) (Benedict 1975, 213) (Matisoff 1988, 297, 308)	<i>*tɕ^hu:</i> <i>*kə</i>	<i>*hlu:ʔ</i> <i>*traw <</i> <i>*dr-</i> <i>*ʔ-</i>	<i>*tʃ^hwuʔ</i> <i>*śaw(ə)t</i> <i>*sru</i>	<i>*tʃ^həwʔ</i> <i>*tsh-</i>	<i>*hma:</i> <i>*ma</i> <i>*mba</i>	<i>*hnom</i> <i>*nəm</i> <i>*ndom</i>

4.1.b. hlai	7	8	9	10	20	100
jiamao Č. (N. 2007) bupäli (Stübel 1937)	<i>daw</i> <i>dau</i> ~ <i>tau</i>	<i>ku:</i> <i>gou</i> ~ <i>kou</i>	<i>fə</i> <i>vou</i>	<i>puət</i> <i>böd</i> ~ <i>pöt</i>		<i>ku:n</i>
jižní li (Savina 1931) seao (Benedict 1975, 211- 13) heitu (Weera 2008)	<i>thu</i> <i>situ</i> <i>thu</i> ¹	<i>du</i> <i>du</i> <i>ru</i> ¹	<i>pə</i> <i>fou</i> <i>peu</i> ³	(<i>la</i>) <i>phuot</i> <i>pīt</i>		<i>ra:n</i>
zhongsha = ha (Matisoff 1988)				<i>fut</i>		
baoding (Matisoff 1988) "small cloth" loi (Jerem.)	<i>thou</i> ¹ <i>t'ou</i>	<i>gou</i> ¹ <i>gou</i>	<i>fau</i> ³ <i>fag</i>	<i>fu:t</i> ⁷ <i>fut</i>		<i>gwa:n</i> ¹
qiandui = zandui (Matisoff 1988)		<i>hou</i> ⁴	<i>fau</i> ³			<i>va:n</i> ⁴
tongzha (Matisoff 1988) wuzhishan = "Five fingers mountain" (Jeremiasse)	<i>t'ou</i> <i>thau</i>	<i>gou</i> ⁴ <i>hou</i> <i>au</i>	<i>fag</i> <i>fə</i>	<i>fut</i> <i>fuot</i>		<i>gwa:n</i> ⁴

n 1893) sever./centr . li (Ben. 1975, 211)						
yuanmen (Weera 2008) basadung (Ben. 1975, 211-12)	<i>thou</i> ¹ <i>tu ~ thu</i>	<i>khou</i> ¹ <i>kxu</i>	<i>fan</i>	<i>fud'</i> ~ <i>fut</i>		<i>vuan</i> ³
baisha (Weera 2008) "white sands" (Ben. 1975)	<i>thou</i>	<i>xou</i>	^W <i>fa:l</i> ³ / ^O <i>fau</i> <i>fa:l</i>	<i>fut</i> <i>fut</i>		
dogang (Ben. 1975, 211-13)	<i>tou ~</i> <i>thou</i>	<i>ou</i>	<i>fal</i>	<i>fūd ~</i> <i>füt</i>		
xifang = moyfaw mefu (Stübel 1937)		<i>xou</i> ¹	<i>γeu</i> ³ <i>pai</i>	<i>fut</i> <i>fut'</i>		<i>γa:η</i> ¹
cun Č. (Wen 1994)	<i>tθet</i> ²	<i>ba:t</i> ³	<i>kə:i</i> ³	<i>sep</i> ²	<i>ηei</i> ⁷ <i>sep</i> ₂	<i>tsi</i> ⁴ <i>bɛ:k</i> ²
proto-hlai (N 391) (Benedict 1975, 211- 13) (Matisoff 1988, 308, 304, 297)	<i>*thu:</i> <i>*(si)thə</i> <i>w</i> <i>*th-</i>	<i>*ru:</i> <i>*xrəw</i> <i>*lʒou/*řo</i> <i>u</i>	<i>*C-βu:?</i> <i>*pwal</i> <i>*frau</i>	<i>*fu:t</i> <i>*phwuo</i> <i>t</i> <i>*f-</i>		<i>*Cura:</i> <i>n</i> <i>*γ^w-</i>

Stübel 1937 a Jerem. = Jeremiassen 1893 - oba viz Shafer 1957; W = Wang & Qian, O = Ouyang & Zheng - vše podle Weera 2008, 650.

4.2.a. kadai	1	2	3	4	5	6
gelao (central) Č. (Edmondson 2008, 658)	<i>ts ɿ</i>	<i>su</i>	<i>ta</i>	<i>pu</i>	<i>mpu</i>	<i>nan</i>
zel. gelao Č. (ibid.)	<i>ʂ ɿ</i>	<i>ʂa</i>	<i>tau</i>	<i>pu</i>	<i>mei</i>	<i>naŋ</i>
č. gelao Č. (ibid.) (Edmondson 1998)	<i>tsə</i> <i>tsə</i> ⁴⁴	<i>se</i> <i>se</i> ³³	<i>tua</i> <i>tua</i> ⁴⁴	<i>pu</i> <i>pu</i> ⁴⁴	<i>maŋ</i> <i>maŋ</i> ⁴⁴	<i>ɬoŋ</i> <i>ɬoŋ</i> ⁴⁴
bigong gelao (Li Jinfang 2006)	<i>sɿ</i> ⁵⁵ <i>təu</i> ³³	<i>səu</i> ³¹ <i>təu</i> ³³	<i>tɔ</i> ³¹	<i>pɔ</i> ³¹	<i>mɔ</i> ³¹	<i>nai</i> ³¹
moji gelao (Zhang Jimin 1995)	<i>tsɿ</i> ⁵³	<i>səu</i> ³¹	<i>tə</i> ³¹	<i>pu</i> ³¹	<i>mlau</i> ³¹	<i>tɛ^hau</i> ³¹
puding gelao (Long Yaohong 1993)	<i>se</i> ⁵⁵	<i>so</i> ⁵⁵	<i>tua</i> ⁵⁵	<i>pu</i> ⁴⁵	<i>mu</i> ⁵³	<i>naŋ</i> ⁵³
pudi gelao (Li Jinfang 2006)	<i>sɿ</i> ⁵⁵	<i>səu</i> ⁴²	<i>tji</i> ⁴²	<i>pau</i> ⁴²	<i>mau</i> ³¹	<i>mjaŋ</i> ³¹
sanchong gelao (Long Yaohong 1993)	<i>ʂɿ</i> ⁴³	<i>ʂa</i> ⁴⁵	<i>tau</i> ⁴⁵	<i>pu</i> ⁴⁵	<i>mei</i> ²¹	<i>ŋaŋ</i> ²¹
b. = jz. gelao Č. (Edm. 2008) (Li Jinfang 2006)	<i>tɛi</i> <i>tsɿ</i> ³³ <i>du</i> ³⁵	<i>sæ</i> <i>suən</i> ³⁵ <i>du</i> ³⁵	<i>tɣu /</i> <i>tau</i> <i>tau</i> ⁵⁵ <i>du</i> ³⁵	<i>pu</i> <i>pu</i> ⁵⁵ <i>du</i> ³⁵	<i>mlen</i> <i>mlən</i> ³⁵ <i>du</i> ³⁵	 <i>tɛ^hau</i> ⁵⁵ <i>du</i> ³⁵

gelaο zunyi (Zunyi Prefecture Ethnic Gazetteer 1999)	<i>shi</i>	<i>sha</i>	<i>dao</i>	<i>bo</i>	<i>mei</i>	<i>niangshao</i>
gelaο renhuai (Zunyi Prefect. Ethnic Gazetteer 1999)	<i>shi</i>	<i>sha</i>	<i>dao</i>	<i>bo</i>	<i>cha</i>	<i>liang</i>
mulao (Sun Hongkei 1995)	<i>tsʄ⁵³</i>	<i>tu²⁴</i>	<i>ta²⁴</i>	<i>p^hu²⁴</i>	<i>mu³¹</i>	<i>ŋe³¹</i>
severní lači = jinchang V. (Liang Min 1995)	<i>tɛa³³</i>	<i>su su¹¹</i>	<i>te¹¹</i>	<i>pu¹¹</i>	<i>m_ɿ¹¹</i>	<i>nhĩ ŋiã¹¹</i>
jižní/černí lači = ban phung V. (Robert / Bonifacy)	<i>tiam / ćam</i>	<i>fu / fu</i>	<i>te / si(e)</i>	<i>pu / pu</i>	<i>mg / ŋ [ŋ]</i>	<i>na / nə</i>
centrální/bílí lači = ban/man pang V. (Ben. 1975, 211-13)	<i>tiam</i>	<i>su</i>	<i>ti</i>	<i>pu</i>	<i>mg</i>	<i>nam</i>
buyang baha Č. (Li Jinfang) buyang langjia (Li	<i>tɛam⁴⁵ am²⁴ pi⁵³</i>	<i>θa³²² ɛa⁵⁴ θa²⁴</i>	<i>tu³²² tu⁵⁴ tu²⁴</i>	<i>pa³²² pa⁵⁴ pa²⁴</i>	<i>m̄a³³ ma³¹² ma⁴⁴</i>	<i>nam³¹ nam⁵⁴ nam²⁴</i>

Jinfang) buyang ecun (Liangmin)						
yalhong (Weera 2000; Edm.) yerong Č. (Zongwu 1998)	<i>ɔm</i> ⁵⁵	<i>θau</i> ⁵³	<i>taai</i> ⁵³	Yalang <i>po</i>	<i>po</i> ⁵³	<i>mo</i> ⁴³ <i>na:m</i> ⁵³
en V. (ibid. 661) (Edmondson 1998)	<i>ɔam</i> ³³²	<i>ʂa</i> <i>θa</i> ²⁴³	<i>tu</i> ²⁴³	<i>pa</i> <i>pa</i> ³³	<i>ma</i> ²⁴³	<i>nəm</i> ²⁴³
qabiao = pubiao = laqua V. (JaL 25) (Chen 1993) pu-peo (Ben. 1975, 188) laqua (Ben. 1975, 211-13)	<i>cja</i> ³ / <i>cia</i> ³ <i>teia</i> ³³ <i>ćya</i> <i>tiə</i>	<i>se</i> ^{4/1} <i>εe</i> ⁵³ <i>sε</i> <i>ðe</i>	<i>təw</i> ^{4/1} <i>tau</i> ⁵³ <i>taw</i> <i>təu</i>	<i>pe</i> ^{4/1} <i>pe</i> ⁵³ <i>pε</i> <i>pe</i>	<i>ma</i> ³³ <i>mə</i> <i>mə</i>	<i>ma</i> ³³ <i>nam</i> ³⁵ <i>mihnam</i> <i>nam</i>
laha V.: jižní = nong lay (JaL 131) severní = ta mit (Gr.- Edm.) Than-Uyên (Ben. 1975, 188)	<i>cəm</i> ⁶ <i>team</i> <i>ćam</i>	<i>śa</i> ⁵ <i>sa</i>	<i>təw</i> ³ <i>tu</i>	<i>pa</i> ³ <i>pa</i> ³⁴³ <i>pa</i>	<i>ha</i> ⁶ <i>ma</i>	<i>hōk</i> ⁴ <i>dam</i> ³⁴³ <i>dram</i>
p-kadai (Ostapirat 2000, 245)	<i>*tʂəm</i> ^C	<i>*sa</i> ^A	<i>*tu</i> ^A	<i>*pə</i> ^A	<i>*r-</i> <i>ma</i> ^A	<i>*x-nəm</i> ^A

4.2.b. kadai	7	8	9	10	20	100
gelao (central) Č.	<i>tu</i>	<i>vla</i>	<i>səu</i>	<i>pe</i>		
zel. gelao Č.	<i>tʂau</i>	<i>zau</i>	<i>ʂwo</i>	<i>s ɪ pe</i>		
č. gelao Č. (Edmondson 1998)	<i>te⁴⁴</i>	<i>wu³⁵</i>	<i>ʂe³⁵</i>	<i>la⁵¹</i> <i>kwe⁴⁴</i>	<i>se³³</i> <i>kwe⁴⁴</i>	<i>tɕem³¹</i> <i>qai³³</i>
bigong gelao (Li Jinfang 2006)	<i>t^hɔ³¹</i>	<i>zɔ³¹</i>	<i>zɔu³¹</i>	<i>hui¹³</i>	<i>səu³¹</i> <i>hui¹³</i>	<i>ʔa⁵⁵</i> <i>yen³¹</i> <i>/sɿ⁵⁵</i> <i>yen³¹</i>
moji gelao (Zhang Jimin 1995)	<i>xei³¹</i>	<i>xe³¹</i>	<i>kəu³¹</i>	<i>ts^hei⁵³</i>	<i>səu³¹</i> <i>ts^hei⁵³</i>	<i>tsɿ³³</i> <i>ʔiau¹³</i> <i>/sɿ⁵⁵</i> <i>liu¹³</i>
puding gelao (Long Yaohong 1993)	<i>ɕi³³</i>	<i>vra⁵³</i>	<i>su³³</i>	<i>pau³³</i>	<i>so⁵⁵</i> <i>pau³³</i>	<i>se⁵⁵</i> <i>tɕeŋ⁵⁵</i>
pudi gelao (Li Jinfang 2006)	<i>te⁴²</i>	<i>ye³¹</i>	<i>sau¹³</i>	<i>ɕye¹³</i>	<i>səu⁴²</i> <i>ɕye¹³</i>	<i>sɿ⁵⁵</i> <i>hai⁴²</i>
sanchong gelao (Long Yaohong 1993)	<i>tʂau⁴⁵</i>	<i>zau²¹</i>	<i>ʂo⁴³</i>	<i>sɿ⁴³ pie⁴³</i>	<i>ʂa⁴⁵</i> <i>pie⁴³</i>	<i>ʂɿ⁴³</i> <i>teie⁴³</i>
b. = jz. gelao Č. (Li Jinfang 2006)	<i>hi⁵⁵</i> <i>du³⁵</i>	<i>ɕiau⁵⁵</i> <i>du³⁵</i>	<i>ku⁵⁵</i> <i>du³⁵</i>	<i>tɕ^hiu³³</i>	<i>ŋu¹³</i> <i>tɕ^hiu³⁵</i>	<i>tsɿ³³</i> <i>ɕiu³¹</i>
gelao zunyi	<i>shao</i>	<i>rao</i>	<i>shu</i>	<i>shibu</i>		
gelao renhuai	-	<i>rao</i>	<i>su</i>	<i>sibi</i>		
mulao (Sun Hongkei 1995)	<i>sau³¹</i>	<i>ɣau³¹</i>	<i>so²⁴</i>	<i>ve⁵³</i>	<i>ʔu²⁴</i> <i>ve⁵³</i>	<i>tsɿ⁵³</i> <i>ze³¹</i>
severní lači = jinchang V. (Liang Min 1995)	<i>te²⁴</i>	<i>ŋue¹¹</i>	<i>liu²⁴</i>	<i>pə</i> <i>pe¹¹</i>	<i>su¹¹</i> <i>pe¹¹</i>	<i>li³¹ qe³³</i>
jižní/černí lači = ban phung V. (Robert /	<i>te / ti</i>	<i>bə / be</i>	<i>lu / lu</i>	<i>pə / pa ~</i> <i>pe</i>		

Bonifacy)						
centrální/bílí lači = ban/man pang V. (Ben. 1975, 211-13)	<i>ti</i>	<i>mui</i>	<i>lu</i>	<i>pət</i>		
buyang baha Č. (Jinfang) buyang langjia (Jinfang) buyang ecun (Liangmin)	<i>ðu³³</i> <i>ðu³¹²</i> <i>tu⁴⁴</i>	<i>mu³¹</i> <i>ma⁰ðu³¹²</i> <i>maðu⁴⁴</i>	<i>d^ha³³</i> <i>va¹¹</i> <i>va⁵⁵</i>	<i>p^wat⁵⁵</i> <i>put⁵⁵</i> <i>put⁵⁵</i>	<i>θa³²²</i> <i>p^wat⁵⁵</i> <i>εa⁵⁴</i> <i>put⁵⁵</i> <i>θa²⁴</i> <i>put⁵⁵</i>	<i>qan³³</i> <i>a⁰</i> <i>paak¹¹</i> <i>va:ŋ⁴⁴</i>
yalhong Č. (Weera 2000) yerong Č. (Zongwu 1998)	<i>təu⁴³</i>	<i>təu⁴³</i>	<i>vo⁵⁵</i>	<i>pət⁵⁵</i>	<i>pət³³</i> <i>θau⁵³</i> <i>pət⁵⁵</i>	<i>ɔm⁵⁵</i> <i>pɔ⁵³</i>
en V. (Edmondson 1998)	<i>ʔam³³²</i> <i>tu²⁴³</i>	<i>me³³²</i> <i>ru³³</i>	<i>wa⁵⁴</i>	<i>θət³³</i>		<i>pa:k³⁵</i>
qabiao V. = pubiao = laqua (Edmondson 2008, 662) (Chen 1993) pu-peo (Ben. 1975, 188) laqua (Ben. 1975, 211-13)	<i>ma³³</i> <i>tu⁵³</i> <i>mitiəw</i> <i>mətəu</i>	<i>r^hi^{1/4}1/4</i> <i>ma³³</i> <i>zu³³</i> <i>miri</i> <i>mədi</i>	<i>ma³³</i> <i>εia³¹</i> <i>misya</i> <i>mədiə</i>	<i>pət³¹</i> <i>pət</i> <i>pət</i>	<i>εe⁵³</i> <i>pət³¹</i>	<i>za.n³³</i>
laha V.: jižní = nong lay (JaL 131-32) severní = ta mit (Gr.-Edm.) Than-Uyên (Ben. 1975, 188)	<i>cət⁴</i> <i>tho³⁴³</i> <i>t'o</i>	<i>pet⁴</i> <i>ma³³</i> <i>hu³³</i> <i>mahu</i>	<i>kəw⁶</i> <i>so³³</i> <i>wa²⁴</i> <i>sawa</i>	<i>šêp⁴</i> <i>pyt²³</i> <i>pət</i>	<i>śaw³</i>	<i>çəm⁶</i> <i>hoj³</i>
p-kadai (Ostapirat 2000, 245)	<i>*t-ru^A</i>	<i>*m-ru^A</i>	<i>*s- ɣwa^B</i>	<i>*pwlət^D</i>		<i>*kjən^A</i>

4.3.a. kam-be	1	2	3	4	5	6
lingao = bê Č. (H.) (Liang Min)	<i>ɔt</i> <i>it</i> ⁷ <i>hə</i> ³	<i>ŋei</i> <i>twan</i> <i>ŋ(ə)i</i> ⁴ <i>vən</i> ³	<i>tam</i> <i>tam</i> ¹	<i>ti</i> <i>ti</i> ³ , <i>tə(i)</i> ³	<i>ŋa</i> <i>ŋa/o/u</i> ⁴	<i>lok</i> ^{H.} <i>sok</i> <i>sok</i> ⁷ , <i>lok</i> ⁸
kam-sui						
ai-čam Č. (Yaohang 1993)	<i>deu</i> ¹	<i>ja</i> ¹	<i>sa:m</i> ¹	<i>səi</i> ⁵	<i>ŋu</i> ⁴	<i>ljok</i> ⁸
biao Č. (Liangmin 1995)	<i>jat</i> ⁵⁵	<i>ŋi</i> ²²	<i>θa:m</i> ⁵⁵	<i>θi</i> ³⁵	<i>ŋi</i> ⁵⁴	<i>suk</i> ⁵⁵
j. dong = j. kam Č. (Yaohong & Guoqiao 1998, 100-101) (Prolo Ho 2010)	<i>ʔi</i> <i>ʔət</i> <i>ʔi</i> ⁵⁵ / <i>ʔət</i> ⁵⁵ 1st	<i>ja</i> <i>ŋi</i> <i>ja</i> ²¹² / <i>ŋi</i> ³³ 2nd	<i>sam</i> <i>sam</i> ³⁵	<i>si</i> <i>si</i> ⁴⁵³	<i>ŋo</i> <i>ŋo</i> ³¹	<i>ljok</i> <i>ljok</i> ²¹
s. dong (Sung Hongkai 1995)	<i>ʔi</i> ¹	<i>ja</i> ²	<i>sa:m</i> ¹	<i>si</i> ⁵	<i>ŋo</i> ⁴	<i>ljok</i> ⁸
čadong (Li Jinfang 2002 & 2008, 605, 614f)	<i>ji</i> ⁴ <i>ji, jit</i> first <i>lau</i> the only one	<i>hja</i> ¹ <i>ni</i> second	<i>θa:m</i> ¹	<i>θi</i> ⁵	<i>ŋo</i> ⁴	<i>ljok</i> ⁸
mak Č. (H.) (Sun Hongkai 1995)	<i>ɿt</i> <i>ʔdēw</i> <i>deu</i> ¹	<i>ñəy</i> <i>ja</i> ¹	<i>sām</i> <i>sa:m</i> ¹	<i>səy</i> <i>səi</i> ⁵	<i>ŋo</i> <i>ŋu</i> ⁴	<i>lok</i> <i>ljək</i> ⁸

mulam Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>ŋa.u³</i>	<i>ya²</i>	<i>ta:m¹</i>	<i>ti⁵</i>	<i>ŋɔ⁴</i>	<i>lɔk⁸</i>
maonan Č. (Liang Min 1995)	<i>tɔ²³¹</i>	<i>ja⁴²</i>	<i>sa:m⁴²</i>	<i>si⁴⁴</i>	<i>ŋɔ²⁴</i>	<i>ljɔk²³</i>
sui Č. (H.) (Sun Hongkai 1995)	<i>ʔyət</i> <i>to²</i>	<i>ya¹</i>	<i>hə:m</i> <i>ha:m¹</i>	<i>sí</i> <i>ɛi⁵</i>	<i>ŋo</i> <i>ŋo⁴</i>	<i>lyok</i> <i>ljɔk⁸</i>
ʔen Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>tɔ²</i>	<i>ra²</i>	<i>t^ha:m¹</i>	<i>t^həi⁵</i>	<i>ŋo⁴</i>	<i>lɔk⁸</i>
p-kam-sui (Thurgood 1988)	<i>*ʔdiaw</i>	<i>*hra</i>			<i>*ŋu</i>	<i>*ljuk</i>

4.3.b. kam-be	7	8	9	10	20	100
lingao = bê Č. (H.) (Liangmin 1995)	<i>sət</i> <i>sit⁷</i>	<i>bit</i> <i>bet⁷,</i> <i>bat⁷</i>	<i>ko</i> <i>ku³</i>	<i>zɔp</i> <i>təp⁸</i>	<i>ŋi/o⁴</i> <i>təp⁸</i>	<i>bek⁷</i>
kam-sui						
ai-čam Č. (Yaohang 1993)	<i>sit⁷</i>	<i>pa:t⁷</i>	<i>təu³</i>	<i>zəp⁸</i>	<i>ŋəi⁶</i> <i>zəp⁸</i>	<i>pek⁷</i> <i>deu¹</i>
biao Č. (Liangmin 1995)	<i>t^hat⁵⁵</i>	<i>pa:t³⁵</i>	<i>ku⁵⁴</i>	<i>sap¹²</i>	<i>ŋi²²</i> <i>sap¹²</i>	<i>jat⁵⁵</i> <i>pa:k³⁵</i>
dong = kam Č. (Prolo Ho 2010)	<i>sət</i> <i>sət³⁵</i>	<i>pet</i> <i>pet³²³</i>	<i>tɯ</i> <i>tɯ³²³</i>	<i>ɛəp, ɛi</i> <i>ɛəp²¹</i>	<i>ŋi³³</i> <i>ɛəp²¹</i>	<i>pek</i> <i>ʔi⁵⁵</i> <i>pek³²³</i>

s. dong (Sung Hongkai 1995)	sət ⁷	pet ⁹	tu ³	ɛəp ⁸	ŋi ⁵ ɛəp ⁸	ʔi ¹ pek ⁹
čadong (Li Jinfang 2002 & 2008, 605, 614f)	θət ⁷	pa:t ⁷	cu ³	səp ⁸	ŋi ⁶ səp ⁸	ji ⁴ pek ⁷
mak Č. (H.) (Sun Hongkai 1995)	sīt sit ⁷	pāt pa:t ⁷	tśəw təu ³	zip zəp ⁸	ŋəi ⁶ zəp ⁸	pek ⁷
mulam Č. (Sun Hongkai 1995)	t ^h ət ⁷	pa:t ⁷	cəu ³	səp ⁸	ŋi ⁶ səp ⁸	ŋə.u ³ fɛ:t ⁷ / ŋə.u ³ pɛ:k ⁷
maonan Č. (Liang Min 1995)	ɛit ⁵⁵	pja:t ⁴⁴	cu ⁵¹	zəp ²³	ŋi ²¹³ zəp ²³	pek ⁵⁵ dɛu ²³¹
sui Č. (H.) (Sun Hongkai 1995)	śət ɛat ⁷	pāt pa:t ⁷	tśu tu ³	sup səp ⁸	ŋi ⁶ səp ⁸	ta ³ pek ⁷
ʔen Č. (Sun Hongkai 1995)	t ^h ət ⁷	pet ⁷	ku ³	sip ⁸	ŋi ⁶ sip ⁸	vək ⁹
p-kam-sui (Thurgood 1988)		*pja:t				

4.4.a. lakkia	1	2	3	4	5	6
lakkia Č. (Sun Hongkai 1995)	in ³	hou ³	fa:m ¹	fei ⁵	ŋo ⁴	lok ⁸
jintian	ʔin ^C	hou ^{C1}	sa:m ⁴⁵³	sei ⁴⁵	ʔɔ:C ²	lɔk ^{D25}
liula	ŋin ^{C1}	hou ^{C1}	fa:m ⁴⁵³	fei ⁴⁵	ŋɔ:C ²	lɔk ^{D25}
jinxiu	in ^{C1}	hou ^{C1}	fa:m ⁵¹	fei ⁵⁵	ŋɔ:C ²	lok ^{D25}
p-lakkia (Theraphan 1992)	*ʔŋin ^{C(1)}	*hou ^{C(1)}	*fa:m	*sei	*ŋɔ:C ⁽²⁾	*lɔk ^D

4.4.b. lakkia	7	8	9	10	20	100
lakkia Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>t^het⁷</i>	<i>pa:t⁷</i>	<i>tseu³</i>	<i>tsep⁸</i>	<i>ŋi⁶</i> <i>lep⁸</i>	<i>in³ pɛ:k⁷</i>
jintian	<i>thet^{D1S}</i>	<i>pa:t^{D1L}</i>	<i>tseu^{C1}</i>	<i>tsep¹¹</i>		<i>pɛ(:)k^{D1L}</i>
liula	<i>thet^{D1S}</i>	<i>pa:t^{D1L}</i>	<i>tseu^{C1}</i>	<i>tsep³⁴</i>		<i>pɛ:k^{D1L}</i>
jinxiu	<i>thet^{D1S}</i>	<i>pa:t^{D1L}</i>	<i>tse:u^{C1}</i>	<i>tsep²⁴</i>		<i>pɛ:k^{D1L}</i>
p-lakkia (Theraphan 1992)	<i>*thet^{D(1)}</i>	<i>*pa:t^D</i>	<i>*tseu^C</i>	<i>*dzep^D</i>		<i>*pɛ:k^D</i>

4.5.a. tai	1	2	3	4	5	6
centrální tai						
jižní (zuojiang) zhuang (Sun Hongkai 1995)	<i>nə:ŋ⁶</i>	<i>to:ŋ¹</i>	<i>la:m¹</i>	<i>ti⁵</i>	<i>ha³</i>	<i>huk⁷</i>
nong zhuang (Johnson 2010)	<i>ɲat⁵⁵</i>	<i>θo:ŋ¹³</i>	<i>θa:m¹³</i>	<i>θi¹¹</i>	<i>ha²²</i>	<i>c^hək⁵⁵</i>
cao lan V.		<i>ŋuɣ^{H.}</i>		<i>səɣ^{H.}</i>		
nung = lungchow V. (H.) (Diller 1999)	<i>et</i> <i>ɖɛw</i> <i>single</i> <i>nun³⁵</i>	<i>ni</i> <i>sɔŋ</i> <i>toŋ³⁵</i>	<i>sam</i> <i>lam³⁵</i>	<i>si</i> <i>ti¹³</i>	<i>ha</i> <i>ha³¹</i>	<i>hok</i> <i>ho:k³¹</i>

tày V. (Wilaiwan Khanittana n 1999)	<i>nuŋ</i>	<i>səŋ</i>	<i>saam</i>	<i>sì</i>	<i>haǎ</i>	<i>hók / sók</i>
e = wuse Č. (Chen Qiguang 1993)	<i>jet³³</i>	<i>suŋ⁴²</i>	<i>sam⁴²</i>	<i>si³⁵</i>	<i>ŋǎ⁵⁵</i>	<i>lǎk⁵⁵</i>
saek (Hudak 2007)	<i>diəu¹ nuŋ⁵</i>	<i>sɔ:ŋ² ni⁶</i>	<i>sa:m²</i>	<i>si⁶</i>	<i>ha:³</i>	<i>rɔk⁴</i>
severní tai						
severní zhuang Č. (Yongxian Luo 2008, 329-30) ve složeninách	<i>ʔdeu ʔit</i>	<i>θoŋ ni</i>	<i>θaam</i>	<i>θi</i>	<i>ha</i>	<i>lɔk</i>
yongbei zhuang = wuming (Sun Hongkai 1995)	<i>deu¹ nuŋ</i>	<i>so:ŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>sei⁵</i>	<i>ha³ / ŋu⁴</i>	<i>ɣɔk⁷ / lɔk⁸</i>
bouyei = po-ai = doui Č. (Snyder 2008, 380, 384) (H.) (Sun Hongkai 1995)	<i>it</i> <i>ðew single diau¹</i>	Wangmo <i>ʂo:ŋ</i> <i>ŋi^{H.} / soŋ^{H.} sauŋ¹</i>	Wang mo <i>sam</i> Anshu n <i>θæm</i> Ziyun <i>lam</i> <i>sa:m¹</i>	Wang mo <i>ʂi</i> <i>si^{H.} sei⁵</i>	<i>ha ya³</i>	<i>rok zɔʔ⁷</i>

jihozápad ní tai						
tai ya Č. (Dawkins & Kirkland 2008)	<i>luŋ</i> ¹	<i>sɔŋ</i> ⁴⁵	<i>sam</i> ⁴⁵	<i>si</i> ³⁴	<i>ha</i> ¹	<i>hok</i> ¹
tai dam = černí tai V. (H.) (Cam Cuong 1993)	<i>ɗiew</i> single <i>niŋ</i> ⁵	<i>ñi</i> <i>sɔŋ</i> <i>sɔŋ</i> ¹	<i>sām</i> <i>sa:m</i> ¹	<i>si</i> <i>si</i> ²	<i>ha</i> <i>ha</i> ³	<i>hok</i> <i>hok</i> ²
severní thai T. (Lew 2007)	<i>nuŋ</i> ⁵³	<i>sɔ:ŋ</i> ²⁴	<i>sa:m</i> ²⁴	<i>si</i> ⁴	<i>ha</i> ^{ʔ42}	<i>hok</i> ⁴⁵
thai T. (Morev 1961, 94- 95) ve složeninác h (H.) (Udom 1992)	<i>nyng</i> <i>et/ʔət</i> ^{H.} <i>t̄iyew</i> <i>niŋ</i>	<i>song/saãŋ</i> H. <i>ji / yi</i> ^{H.} <i>sɔɔŋ</i>	<i>sam</i> <i>saãm</i>	<i>si</i> <i>si</i> ^ʹ <i>si</i> ⁱ	<i>ha</i> <i>ʹha</i> <i>haã</i>	<i>hok</i> <i>hãk</i> <i>hok</i>
tai dón/khaw = bílí tai V. (H.) (Donaldso n 2007)	<i>et</i> <i>ɗew</i> single <i>niŋ</i> ⁵	<i>ñi</i> <i>sɔŋ</i> <i>sɔŋ</i> ¹	<i>sām</i> <i>sam</i> ¹	<i>si</i> <i>si</i> ²	<i>ha</i> <i>ha</i> ³	<i>hok</i> <i>hok</i> ⁷
thu lao V.	<i>et</i>	<i>ñi</i>	<i>sām</i>	<i>si</i>	<i>ha</i>	<i>sok</i>

(H.)	<i>ḍew</i> single	<i>səŋ</i>				
tai daeng = červení tai V. (Mi-Hwa Han 2007)	<i>nun̚⁵</i> , <i>mo:t⁵</i> < viet. <i>môt</i>	<i>sə:ŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>si:²</i>	<i>ha:³</i>	<i>hok²</i>
lao L. (H.) (Wyn Owen 2008)	<i>et</i> <i>ḍiew</i> single <i>nun̚²</i>	<i>ñi</i> <i>səŋ</i> <i>sə:ŋ¹</i>	<i>sām</i> <i>sa:m¹</i>	<i>si</i> <i>si:²</i>	<i>ha</i> <i>ha:³</i>	<i>hok</i> <i>hok⁴</i>
sv. thai T. (Wyn Owen 2008)	<i>nun̚²</i>	<i>sə:ŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>si:²</i>	<i>ha:³</i>	<i>hok¹</i>
ahom I. (H.) (Morey 2005)	<i>dew</i> single <i>liuŋ</i>	<i>swaŋ</i> <i>soŋ</i>	<i>sam</i> <i>sam</i>	<i>si</i> <i>si</i>	<i>ha</i> <i>ha</i>	<i>ruk</i>
aiton I. (Wilaiwan Khanittana n. 1999)	<i>liŋ /</i> <i>ciŋ</i>	<i>sǎŋ</i>	<i>sǎm</i>	<i>sì</i>	<i>hǎa</i>	<i>hòk</i>
lü (lue) Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>ləŋ⁶</i>	<i>səŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>si⁵</i>	<i>ha³</i>	<i>hok⁹</i>
khamti M., I. (Hopple 2007)	<i>lɔ^əŋ²¹</i>	<i>sə:ŋ³³</i>	<i>sam³³</i>	<i>si³¹</i>	<i>ha²⁴²</i>	<i>hok²⁴⁵</i>
khuen (khün) M., T. (Wyn	<i>nun̚³</i>	<i>sə:ŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>si:³</i>	<i>ha:⁵</i>	<i>hok²</i>

Owen. 2008)						
khamyang I. (Morey 2005)	<i>nyŋ⁵/ly ŋ⁵</i>	<i>sɔŋ¹</i>	<i>saam⁶</i>		<i>haa³</i>	
phake I. (Morey 2005)	<i>nüŋ⁵</i>	<i>sauŋ²</i>	<i>sām⁶</i>	<i>sī¹</i>	<i>hā³</i>	<i>hok¹</i>
šan M. (Morev 1983, 70) / (H.) ve složeninách	<i>nyng³ dew¹/le w et¹/et</i>	<i>soang¹/šɔŋ /yi</i>	<i>s. saam¹j. šhaam / shām</i>	<i>s. si²/si j. sfi</i>	<i>haa³/h a</i>	<i>hok⁴/h ok</i>
tai nüa Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>ləŋ⁶</i>	<i>səŋ¹</i>	<i>sa:m¹</i>	<i>si⁵</i>	<i>ha³</i>	<i>hɔk⁹</i>
tai hongjin Č. (Luo Meizhen 2007)	<i>nunŋ¹</i>	<i>lɔŋ¹</i>	<i>la¹</i>	<i>li⁵</i>	<i>ha⁵</i>	<i>ts^hou³</i>
yong T. (Lek Maliwan. 2007)	<i>nunŋ³</i>	<i>sɔ:ŋ¹⁴</i>	<i>sa:m¹⁵</i>	<i>si:¹¹</i>	<i>ha:¹³</i>	<i>hok⁵⁵</i>
ksingmul V. (Edmondso n 2010)	<i>met < viet. môt</i>	<i>sɔ:ŋ</i>	<i>sa:m</i>	<i>si:</i>	<i>ha:</i>	<i>hok</i>
p-tai (Li Fang-kuei 1977)	<i>*ɽiɛt *ɽdiau *hniŋ *dɔk</i>	<i>*ŋi *sɔŋ</i>	<i>*sam</i>	<i>*si</i>	<i>*ha < *hŋa</i>	<i>*xrok</i>

Pozn.: *sɔŋ < pozdní han čín. *sɔŋ*, Peking čín. *shuāng* "pár"
(Schuessler 2007, 475).

4.5.b. tai	7	8	9	10	20	100
centrální tai						
jižní (zuojiang) zhuang (Sun Hongkai 1995)	<i>teit</i> ⁷	<i>pet</i> ⁷	<i>kau</i> ³	<i>tip</i> ⁷	<i>ji</i> ⁶ <i>tip</i> ⁷	<i>pa:k</i> ⁷ <i>nə:ŋ</i> ⁶
nong zhuang (Johnson 2010)	<i>c'et</i> ⁵⁵	<i>p'et</i> ¹¹	<i>kau</i> ²²	<i>θip</i> ⁵⁵	<i>ŋi</i> ³¹ <i>θip</i> ⁵⁵	<i>pak</i> ¹¹ <i>ɽu</i> ³³ / <i>pak</i> ¹¹ <i>lu</i> ⁵⁵
cao lan V.			<i>kǎw</i>			
nung = lungchow V. (H.) (Diller 1999)	<i>tś – t</i> <i>ɛet</i> ³⁵	<i>pet</i> <i>pet</i> ¹³	<i>kǎw</i> <i>kau</i> ³¹	<i>sip</i> <i>ti:p</i> ³⁵	<i>ni</i> ³⁵ <i>ti:p</i> ³⁵	<i>pak</i> ¹³ <i>nun</i> ³⁵
tày V. (Wilaiwan Khanittana n 1999)	<i>cét</i>	<i>pét</i>	<i>kaŋw</i>	<i>síp</i>	<i>yĩ síp</i>	<i>paak</i>
e = wuse Č. (Chen Qiguang 1993)	<i>ts^hat</i> ⁵⁵	<i>pjet</i> ⁵⁵	<i>kjəu</i> ⁵⁵	<i>tsep</i> ²⁴	<i>ŋi</i> ²⁴ <i>sep</i> ²⁴	<i>jet</i> ³³ <i>h^wjek</i> ⁵⁵
saek (Hudak 2007)	<i>cət</i> ⁴	<i>pe:t</i> ⁶	<i>ku:</i> ³	<i>sip</i> ⁶	<i>sa:w</i> ⁴	<i>rə:y</i> ⁷ <i>niŋ</i> ⁵
severní tai						
severní zhuang Č. (Yongxian Luo 2008, 329-30)	<i>ɛet</i>	<i>pet</i>	<i>ku</i>	<i>ɛip</i>	<i>ni ɛip</i>	<i>pa:k</i>

yongbei zhuang (Sun Hongkai 1995)	<i>ɛat</i> ⁷	<i>pet</i> ⁷ / <i>pa:k</i> ⁷	<i>kou</i> ³	<i>ɛip</i> ⁸	<i>ɲei</i> ⁶ <i>ɛip</i> ⁸	<i>pa:k</i> ⁷ <i>deu</i> ¹ / <i>it</i> ⁷ <i>pa:k</i> ⁷
bouyei = po-ai = dioi Č. (Snyder 2008, 380, 384) (H.) (Sun Hongkai 1995)	<i>śat</i> <i>tsat</i> ⁷	<i>pet</i> <i>piat</i> ⁷	<i>ko</i> <i>ku</i> ³	<i>śip</i> <i>tsip</i> ⁸	<i>ɲi</i> ⁶ <i>tsip</i> ⁸	Wangm o <i>pa</i> Anshun <i>pæk</i> Ziyun <i>pa</i> <i>pa:ʔ</i> ⁷ <i>diau</i> ¹
jihozápadní tai						
tai ya Č., T. (Dawkins & Kirkland 2008)	<i>cet</i> ¹	<i>pɛ:t</i> ³⁴	<i>kaow</i> ¹ 2	<i>sip</i> ¹		<i>pa:k</i> ³⁴
tai dam = černí tai V. (H.) (Cam Cuong 1993)	<i>tśet</i> <i>cet</i> ²	<i>pet</i> <i>pet</i> ²	<i>kăw</i> <i>kaŋ</i> ³	<i>sip</i> <i>sip</i> ²	<i>sāw</i> <i>sa:w</i> ⁴	<i>hɔi</i> ⁶ <i>nɲ</i> ⁵
severní thai T. (Lew 2007)	<i>tɛt</i> ⁴⁵	<i>pɛ:t</i> ²¹	<i>kâ:ɔ</i> ²⁴ 5	<i>sip</i> ⁴⁵	<i>sa:w</i> ³	<i>lɔ̃:j</i> ⁴²
thai T. (Morev 1961, 94-95) (H.) (Udom 1992)	<i>tyet</i> <i>tśět</i> <i>cèt</i>	<i>pət</i> = <i>peet</i> <i>pææt</i>	<i>kau</i> <i>kâaw</i>	<i>sip/sĭp</i> <i>sĭp</i>	<i>ji sip</i> <i>zāw</i> <i>yĭ sĭp</i>	<i>roj</i> <i>nĭŋ rɔ́ɔy</i>

tai dón = bíli tai V. (H.) (Donaldson 2007)	<i>tset</i> <i>čět</i> ⁷	<i>pət</i> <i>pət</i> ⁷	<i>kǎw</i> <i>kaŋ</i> ³	<i>sip</i> <i>sip</i> ⁷	<i>sāw</i> <i>saw</i> ⁴	<i>hɔy</i> ⁶ <i>nɨŋ</i> ⁵
thu lao = tho V. (H.)	<i>tset</i>	<i>pət</i>	<i>kǎw</i>	<i>sip</i>	<i>sāw</i>	
tai daeng = červení tai V. (Mi-Hwa Han 2007)	<i>cet</i> ²	<i>pɛ:t</i> ²	<i>kaw</i> ³	<i>sip</i> ²	<i>sa:w</i> ²	<i>nun</i> ⁵ <i>hɔ:j</i> ⁵
lao L. (H.) (Wyn Owen 2008)	<i>tset</i> <i>tēt</i> ⁴	<i>pət</i> <i>pɛ:t</i> ³	<i>kǎw</i> <i>kaw</i> ⁵	<i>sip</i> <i>sip</i> ⁴	<i>sāw</i> <i>sa:w</i> ⁴	<i>nun</i> ² <i>ho:j</i> ⁵
sv. thai T. (Wyn Owen 2008)	<i>tēt</i> ¹	<i>pɛ:t</i> ³	<i>kaw</i> ⁵	<i>sip</i> ¹	<i>sa:w</i> ⁶	<i>nun</i> ² <i>lo:j</i> ⁵
ahom I. (H.) (Morey 2005)	<i>tšit</i> <i>chit</i>	<i>pit</i> <i>pit</i>	<i>kaw</i> <i>kau</i>	<i>sip</i> <i>sip</i>	<i>saw</i> <i>sav</i>	<i>pak</i>
aiton I. (Wilaiwan Khanittana n. 1999)	<i>cət</i>	<i>pət</i>	<i>kaŋ</i>	<i>sip</i>	<i>saaw</i>	<i>paak</i>
lü Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>tset</i> ⁹	<i>pət</i> ⁹	<i>kau</i> ³	<i>sip</i> ⁷	<i>sa:u</i> ² <i>ləŋ</i> ⁶	<i>pa:k</i> ⁹ <i>ləŋ</i> ⁶
khamti M., I. (Hopple 2007)	<i>tšət</i> ³⁴²	<i>pət</i> ³¹	<i>kau</i> ³¹	<i>sip</i> ⁴⁵	<i>sau</i> ³ <i>lɔʔŋ</i> ²¹	<i>pa</i> ⁴⁵ <i>lɔʔŋ</i> ²¹
khuen (khün) M., T. (Wyn Owen. 2008)	<i>tēt</i> ²	<i>pɛ:t</i> ³	<i>kaw</i> ⁵	<i>sip</i> ²	<i>sa:w</i> ²	<i>pa:k</i> ³ / <i>ro:j</i> ⁶

khamyang I. (Morey 2005)			<i>kau</i> ³	<i>sip</i> ¹		<i>paak</i> ¹
phake I. (Morey 2005)	<i>cet</i> ¹	<i>pet</i> ¹	<i>kau</i> ³	<i>sip</i> ¹	<i>sāu</i> ²	<i>pāk</i> ¹
šan M. (Morev / H.)	<i>tset</i> ⁴ / <i>se</i> <i>t</i>	<i>peat</i> ² / <i>pet</i>	<i>kaw</i> ³ / <i>kāw</i>	<i>sip</i> ⁴ / <i>shi</i> <i>p</i>	<i>saaw</i> ⁴ / <i>šā</i> <i>w</i>	<i>paak</i> ²
tai nüa Č. (Sun Hongkai 1995)	<i>tset</i> ⁹	<i>pet</i> ⁹	<i>kau</i> ³	<i>sip</i> ⁷	<i>sa:u</i> ² <i>ləŋ</i> ⁶	<i>pa:k</i> ⁹ <i>ləŋ</i> ⁶
tai hongjin Č. (Luo Meizhen 2007)	<i>tset</i> ⁷	<i>pet</i> ⁹	<i>kau</i> ³	<i>tip</i> ⁷	<i>ji</i> ⁶ <i>tip</i> ⁷	<i>pa:k</i> ⁹
yong T. (Lek Maliwan 2007)	<i>tset</i> ⁵⁵	<i>pe:t</i> ¹¹	<i>kaw</i> ¹¹	<i>sip</i> ⁵³	<i>sa:w</i> ¹⁵	<i>lɔ:j</i> ⁵⁴
ksingmul V. (Edmondson 2010)	<i>tset</i>	<i>pe:t</i>	<i>kaw</i>	<i>sip</i>	<i>saw</i>	<i>met hooj</i>
p-tai	<i>*cet</i>	<i>*pet</i>	<i>*kŌə</i> <i>u</i>	<i>*sip</i> sev. tai <i>*jip</i>		<i>*pak</i>

Zkratky: b. bílý, centr. centrální, č. černý, Č. Čína, I. Indie, j. jižní, L. Laos, M. Myanmar, s(ev). severní, T. Thajsko, V. Vietnam, v(ých). východní, viet. vietnamský, zel. zelený

Tabulka 5: Tai-kadajské číslovky v porovnání s austronéskými a čínskými

	p-kadai	p-hlai	p-lakkia	p-kam-sui	be	p-tai	AN paralely	< střč. < vhc.
	Ostapirat	Norquest	Theraphan	Thurgod	Liang Min	Li Fangkuei	Dahl	Starostin
1	*tʂəm ^C	*tɕ ^h u:			hə ³		*(i/ə)t' a	
			*ʔŋin ^{C(1)}			*hn̄ŋ	?sediq kiŋal	
				*ʔdiaw		*ʔdiau		
						*dɔk		
				*ʔjət	it ⁷	*ʔiet		ʔjit < ʔjət
2	*sa ^A	*hlu:ʔ	*hou ^{C(1)}	*hra			*d ₃ uS ₁ a	
					vɔn ³ ~ buən			
					ŋ(ə)i ⁴	*ñi		n̄i < n̄ás
					twaŋ _H	*sɔŋ		ʂaŋ pair < ʂɔŋ
3	*tu ^A	*tʃ ^h wuʔ					*t ₁ əlu H ₂	
			*fa:m	*[s]a:m	tam ¹	*sam		sám < sām
4	*pə ^A	*tʃ ^h əwʔ					*S ₁ əpa t ₁	
			*sei	*[s]ji	ti ³ , tə(i) ³	*si		sji < s(h)jəs
5	*r-ma ^A	*hma:					*li:ma	
			*ŋɔ: ^{C(2)}	*ŋu	ŋa/o/ u ⁴	*ha < *hŋa		ŋó < ŋhá
6	*x-	*hnom					*uənə	

	<i>nəm^A</i>						<i>m</i>	
			<i>*lək^D</i>	<i>*ljuk</i>	<i>sok⁷, lok⁸</i>	<i>*xrok</i>		<i>lük < rhəuk or LB *khruk x</i>
						<i>*xrok</i>		
7	<i>*t-ru^A</i>	<i>*t^hu:</i>					<i>*pit₁u</i>	
			<i>*thet^{D(1)}</i>	<i>*[sj]ət</i>	<i>sit⁷</i>	<i>*čet</i>		<i>chjit < shjət</i>
8	<i>*m-ru^A</i>	<i>*ru:</i>					<i>*ualu</i>	
			<i>*pa:t^D</i>	<i>*pja:t</i>	<i>bet⁷, bat⁷</i>	<i>*pət</i>		<i>pät < priät</i>
9	<i>*s-ɣwa^B</i>	<i>*C- βu:ʔ</i>					<i>*t^hiua</i>	
			<i>*tseu^C</i>	<i>*[kj]u</i>	<i>ku³</i>	<i>*kiəu</i>		<i>kəw / kəw < kəw</i>
10	<i>*pwlot^D</i>	<i>*fu:t</i>				<i>tho yuk^{Bene dict}</i>	<i>*puluq</i>	
			<i>*dzep^D</i>	<i>*[z]ip</i>	<i>təp⁸</i>	<i>*sip sev. tai *jip</i>		<i>ʒip < gjəp</i>
10 0	<i>*kjən^A</i>	<i>*Cura:n</i>						
			<i>*pɛ:k^D</i>	<i>*pek</i>	<i>bek⁷</i>	<i>*pak</i>		<i>päik < prāk</i>

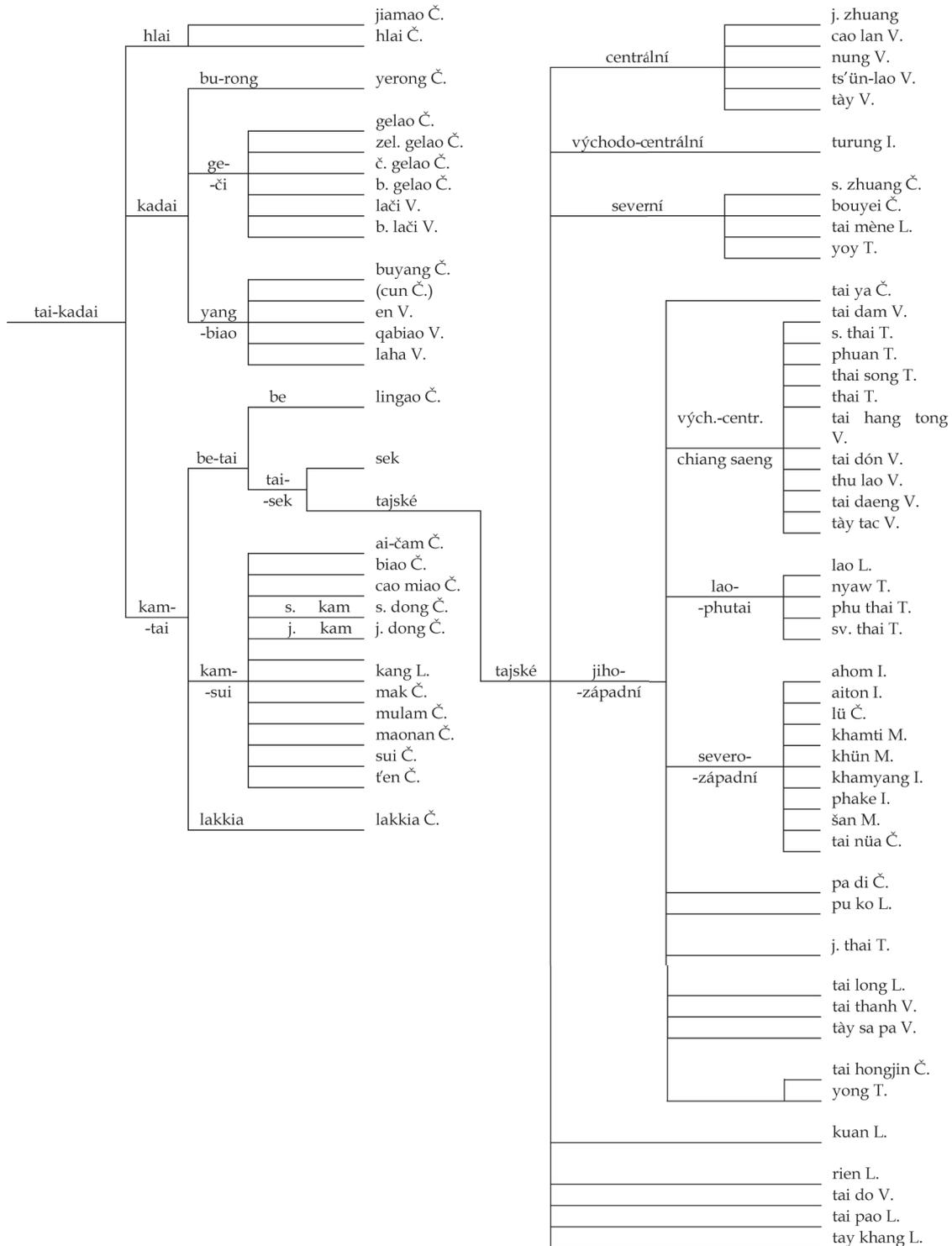
Zkratky: AN austronéské, LB lolo-barmské, p- proto-, sev. severní, střč. středočínský, vhc. východohanský čínský.

Graf 2: Jazyková rodina tai-kadai: klasifikace

Vlevo je klasifikace jazyků **tai-kadai**, vpravo klasifikace pouze jazyků **tajských**, vše podle *Ethnologue*, 2005:

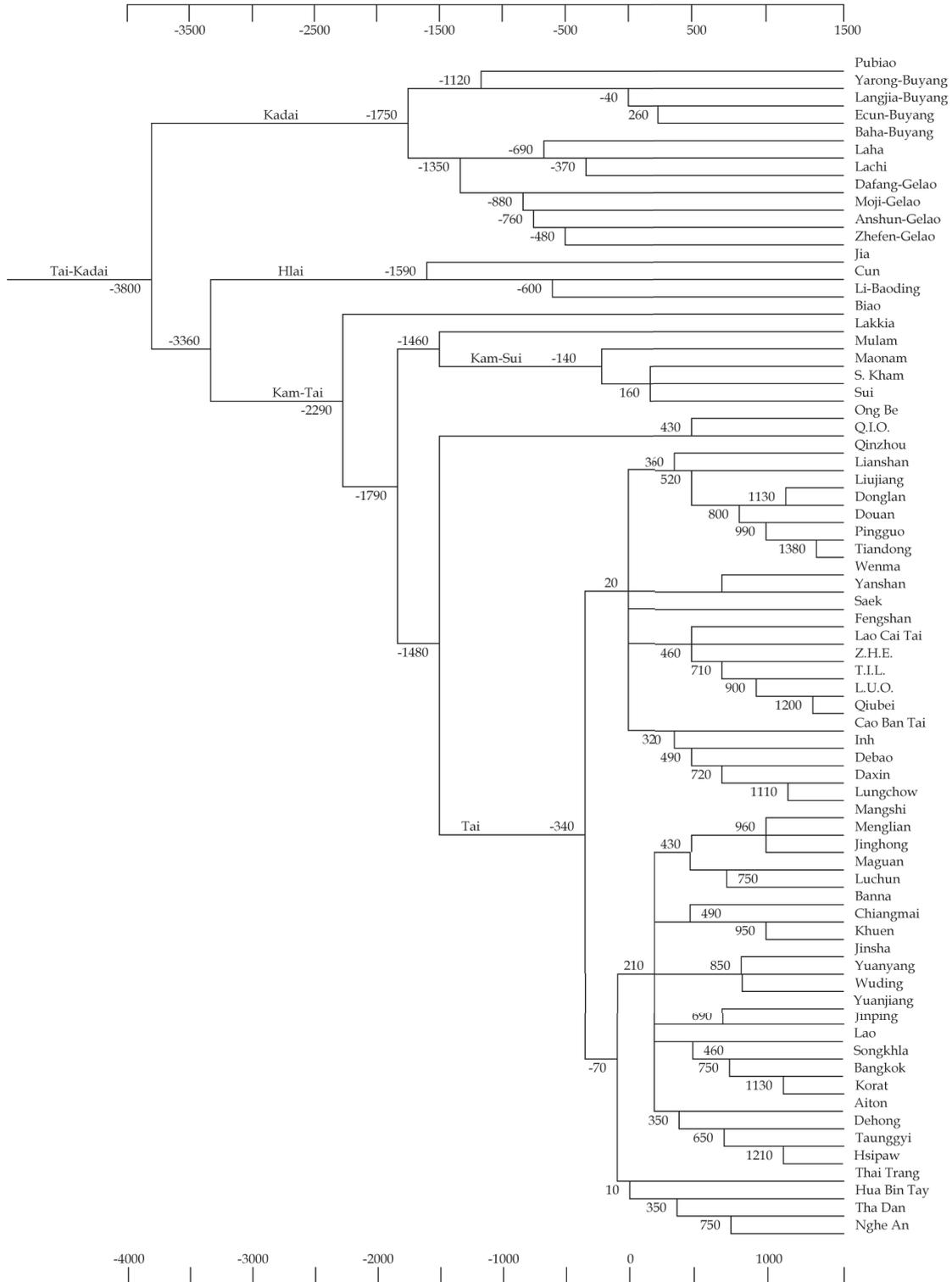
http://www.ethnologue.com/show_family.asp?subid=90180 (tai-kadai)

http://www.ethnologue.com/show_family.asp?subid=90192 (tajské)

Zkratky: b. bílý, centr. centrální, č. černý, Č. Čína, I. Indie, j. jižní, L. Laos, M. Myanmar, s(ev). severní, T. Thajsko, V. Vietnam, v(ých). východní, zel. zelený

Graf 3: Klasifikace jazyků tai-kadai na základě rekalibrované glottochronologie (Ilya Peiros)

Michal Schwarz: Vývoj číslovek v severotajském jazyce buyi během druhé poloviny 20. století

Číslovky jazyka buyi shuichengského dialektu fa'er v Guizhou v západní oblasti Liupanshui. Srovnána výslovnost v 50. a 90. letech 20. století (Data převzata z: Wu & Xin & Liang 2000: 487; dále i Wu & Snyder & Liang 2007: 321).

Tabulka 6: Přehled číslovek v jazyce buyi

číslovka	50. léta	90. léta staří lidé	90. léta mladí lidé
1	<i>ɕit</i> ⁵⁵ , <i>ɕdiau</i> ⁴⁴	<i>jit</i> ⁴⁴ , <i>ɕdiəu</i> ³³	<i>ɕit</i> ⁴⁴
2	<i>ŋei</i> ¹³ , <i>suaŋ</i> ⁴⁴	<i>ŋei</i> ²⁴ , <i>soŋ</i> ³³	<i>ŋei</i> ²⁴
3	<i>sam</i> ⁴⁴	<i>saŋ</i> ³³	<i>saŋ</i> ³³
4	<i>sei</i> ⁵⁵	<i>sei</i> ⁴⁴	<i>sei</i> ⁴⁴
5	<i>ha</i> ³³	<i>xa</i> ⁴²	<i>xa</i> ⁴²
6	<i>suak</i> ⁵⁵	<i>sok</i> ⁴⁴	<i>sok</i> ⁵⁵
7	<i>tsat</i> ⁵⁵	<i>tsat</i> ⁴⁴	<i>tsat</i> ⁵⁵
8	<i>piat</i> ⁵⁵	<i>piət</i> ⁴⁴	<i>piət</i> ⁵⁵
9	<i>k'əu</i> ³³	<i>k'eu</i> ⁴¹	<i>k'eu</i> ⁴¹
10	<i>tsəp</i> ¹³	<i>tsək</i> ²⁴	<i>tsək</i> ²⁴
100	<i>pa</i> ⁵⁵	<i>pa</i> ⁴⁴	<i>paʔ</i> ⁵⁵
1000	∅	<i>saŋ</i> ³³	<i>saŋ</i> ³³

Populace Buyi o cca 2.971.460 mluvčích (Bradley & Sanders 2007: 179) žije v Číně především na jihozápadě provincie Guizhou a dále v Yunnanu a Sichuanu (Wang Wei 1997: 147). Mimo Čínu žijí Buyi i na severu Vietnamu, kde tvoří oficiálně uznanou národnostní menšinu Giáy s asi 50.000 obyvateli. Jazyk buyi patří k severní podskupině thajských jazyků a vyznačuje se velkou dialektickou variabilitou. Ke kontaktním jazykům jednotlivých dialektů patří ze sinitických jazyků jihozápadní čínština severního typu (tzv. mandarínská), čínština yue a starší lokální varianta čínštiny zvaná caijia. Z kam-taiských a níže kam-suiských jazyků patří ke kontaktním: mulam, sui, mak, maonan, kam, lajia, then. Z kadajských jde o jazyk gelao (Asher & Moseley 2007: 200-201) a z austroasijských jazyků o vietnamštinu. Vybraný příklad srovnává realizaci tónů západního shuichengského dialektu Fa'er z provincie Guizhou a oblasti Liupanshui. V monografii z roku 2000 popsali Wu Wenyi, Xin Wei a Liang Yongshu celkem 24 dialektů jazyka buyi na materiálu 503 jednotek základní slovní zásoby. Ne vždy jsou doloženy

všechny lexikální jednotky, což platí hlavně pro data sbíraná v padesátých letech – ta jsou k dispozici jen v případě 20 dialektů. Celkem u 16 z těchto dialektů je připojena výslovnost starších a mladších mluvčích v devadesátých letech 20. století. Podrobnější analytické zpracování v angličtině podali Wu & Snyder & Liang v roce 2007 (k dialektu Fa'er konkrétně na stranách 305-326, 540-542, 574-579). V případě konsonantů nejsou změny výslovnosti číslovek dialektu Fa'er příliš markantní a v některých případech jde jen o odlišný způsob zápisu v 50. a 90. letech (např. číslovka „7“). Výraznější změny nastaly v realizaci průběhu tónů: rovný střední tón číslovek „9“ a „5“ se již nerealizuje jako rovný (33), ale jako klesající (41 a 42) a v devadesátých letech jej tak realizovali shodně starší i mladší mluvčí. Podobně se u všech mluvčích v průběhu času posunula výslovnost stoupajícího tónu číslovek „2“ a „10“ do vyšší polohy z hodnoty (13) na (24). Starší mluvčí v devadesátých letech také realizují vysoký rovný tón o jednu úroveň níže (44) než v padesátých letech (55) v případě číslovek „1“, „4“, „6“, „7“, „8“, „100“ a analogický posun z polohy (44) na (33) nastal u číslovek „1“, „2“, „3“. S výjimkou číslovek „1“, „3“ a „4“ mladší mluvčí buď zachovávají původní vyšší úroveň rovného tónu, nebo jako i v případě jiných slov projevují tendenci vyslovovat vyšší rovný tón (44) v ještě vyšší poloze („dobře“ *vu*⁴⁴ vs. mladší mluvčí *vu*⁴⁵, „bavlna“ *fε*⁴⁴ vs. mladší mluvčí *fε*⁵⁵ apod.). Podobné změny jsou patrné i v jiných dialektech buyi i když ne ve všech případech. Kromě výrazného zastoupení čínských výpůjček je u mladší populace patrné i zjednodušení systému iničiálních konsonantů a variace ve výslovnosti vokálů. Zda se jedná o změny vzniklé izolovaným vývojem nebo v důsledku kontaktu s okolními jazyky by bylo možné stanovit teprve po dalších srovnávacích studiích, kterým by musel předcházet sběr dat v terénu.

Tónové sandhi nebylo v dosavadních počátcích výzkumu dialektů buyi zaznamenáno ve větší míře, ač je celkem obvyklé v některých dialektech zhuangštiny (Snyder 2008: 387). Jazyky skupiny tai mívají obecně 7 až 13 tónů díky historickému vývoji z 5 základních úrovní tónů v možných kombinacích se 3 laryngálami (Brown 2007: 127), v případě dialektů buyi je obvyklých 8 tónů, z toho dva se realizují na slabikách uzavřených nenasální konsonantou *-p*, *-t*, *-k*.

Poznámky

1 Studie byla připravena pod záštitou grantu č. P406/12/0655 Grantové agentury České republiky. Za odborné posouzení japonského a sinojaponského materiálu vděčíme Jiřímu Matelovi. Na základě jeho doporučení jsme volili českou transkripci japonštiny, aby byla v souladu s územ použitým Karlem Fialou v českém překladu kroniky *Kodžiki*.

2 První kroky na tomto poli vykonal Švéd Bernhard Karlgren (1923; 1940/1957). Na základě konzervativních jihočínských dialektů, raných sino-japonských a sino-vietnamských adaptací čínských slov, raných čínských transkripcí jinojazyčných vlastních jmen a pečlivou analýzou rýmů ve staro- a středočínské pozici zrekonstruoval podobu středočínského jazyka a pokusil se o rekonstrukci jeho starších vývojových fází. Práci na rekonstrukci jednotlivých vývojových fází čínštiny završili sinologové až v posledních desetiletích. Nejuznávanější modely rekonstrukcí staré, popř. rané střední čínštiny předložili E. Pulleyblank 1962, 1991; S. Jaxontov 1965; S. Starostin 1989, 2005; W. Baxter 1992; A. Schuessler 2007.

Literatura

BAXTER, William H.: *A Handbook of Old Chinese Phonology*. Berlin-New York 1992.

BENEDICT, Paul: *Austro-Thai: Language and Culture, with a Glossary of Roots*. New Haven 1975.

BRADLEY, David & SANDERS, Alan: *East and South-East Asia*. In: Asher, R. E. & Moseley, C. J. (eds.), *Atlas of the World's Languages*. Second edition, London – New York 2007, s. 159-197.

BROWN, J. Marwin: *From Ancient Tai to Modern Dialects*. Bangkok 2007.

CVST *A Comparative Vocabulary of Five Sino-Tibetan Languages*, I-VI, by Ilya PEIROS & Sergei STAROSTIN. Melbourne 1996.

CAM Cuong: Tai Dam numerals 1993. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Dam.htm>.

CHEN Qiguang: Pubiao (Laqua) numerals 1993. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Pubiao.htm>.

CHEN Qiguang: E (Wuse) numerals 1993. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/E.htm>.

CVST *A Comparative Vocabulary of Five Sino-Tibetan Languages*, I-VI, by Ilya PEIROS & Sergei STAROSTIN. Melbourne 1995.

DAHL, Otto Ch.: *Austronesian Numerals*. *Nusa 10*, 1981, s. 46-58.

DAWKINS, Erin & KIRKLAND, Cortney: *A Sociolinguistic Survey of Tai Ya in Thailand*. SIL International 2008. Cit. z <http://www.sil.org/silesr/2008/silesr2008-015.pdf>.

- Edwin O. REISCHAUER & Albert M. CRAIG: *Dějiny Japonska*. Praha 2000. Přeložili David Labus & Jan Sýkora.
- Carter J. ECKERT, Ki-baik LEE, Young Ick LEW, Michael ROBINSON, Edward W. WAGNER: *Dějiny Koreje*. Praha 2001. Přeložili Marta Bušková, Štěpánka Horáková, Miriam Löwensteinová.
- Lucie HLAVATÁ, Ján IČO, Petra KARLOVÁ, Mária STRAŠÁKOVÁ: *Dějiny Vietnamu*. Praha 2008.
- DILLER, Anthony: Nung numerals 1999. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Nung.htm>.
- DONALDSON, Jean: Tai Don numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Don.htm>.
- EDMONDSON, Jerry: En (Nung Ven) numerals. 1998. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/En.htm>.
- EDMONDSON, Jerry: Red Gelao numerals 1998. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Red.htm>.
- EDMONDSON, Jerry: *The Kháng Language of Vietnam in Comparison to Ksingmul (Xinh-mun)*. SIL International 2010. Cit. z <http://www.sil.org/silepubs/Pubs/52526/52537.pdf>.
- GREGERSON, K. & EDMONDSON, J.A.: Outlying Kam-Tai: notes on Ta Mit Laha. *The Mon-Khmer Studies Journal* 27, 1997, s. 257-269. Cit. z <http://www.mksjournal.org>.
- H = HAUDRICOURT, A.G.: Daique (Daic). In: *Introduction in Sino-Tibetan* by Robert Shafer. Wiesbaden 1974.
- HOPLE, Paulette: Khamti numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Khamti.htm>.
- HUDAK, Thomas: Saek numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Kadai.htm>.
- JaL *Jazyk laxa. Materialy sovětsko-vjetnamskoj lingvističeskoj ekspedicii 1979 goda*, ed. N.V. SOLNCEVA & HOANG Van Ma. Moskva 1986.
- JAXONTOV, Sergei E.: *Drevnekitajskij jazyk*. Moskva 1965.
- JAXONTOV, Sergei E.: O proisxoždenii tajskix čislitel'nyx. *Voprosy filologii stran Azii i Afriki*, vypusk 1. Leningrad univerzitetu 1971, s. 93-99.
- JOHNSON, Eric C. Nong Zhuang numerals. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Zhuang-Nong.htm>.
- JOHNSON, Eric C. 2011. *A Lexical and Phonological Comparison of the Central Taic Languages of Wenshan Prefecture, China*. Electronic working papers, SIL International. Cit. z <http://www.sil.org/silewp/2011/silewp2011-005.pdf>.
- JOKI, Aulis J.: *Uralier und Indogermanen*. Helsinki: MSFOu 151.
- KARLGRÉN, Bernhard. *Analytic Dictionary of Chinese and Sino-Japanese*. Paris 1923.
- KARLGRÉN, Bernhard. *Grammata Serica*. Stockholm 1940.

- KARLGRÉN, Bernhard. *Grammata Serica Recensa*. Stockholm 1957.
- Kodžiki. *Kronika dávného Japonska*, ze staré japonštiny přeložil a poznámkami opatřil Karel Fiala. Praha 2012.
- L = LI Fang-kuei: *The Tai and Kam-Sui Languages*. *Lingua* 14, 1965, s. 148-179.
- LEK Maliwan: Yong numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Yong.htm>.
- LEW, Patt & Ziggy: Northern Thai 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Thai-Northern.htm>.
- LFK = LI Fang-kuei: *A Handbook of Comparative Tai*. Honolulu 1977.
- LI Jinfang: Baha Buyang 1998. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Buyang.htm>.
- LI Jinfang: Chadong numerals 2002. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Cadong.htm>.
- LI Jinfang: White Gelao numerals 2006. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-White.htm>.
- LI Jinfang: Bigong Gelao numerals 2006. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Bigong.htm>.
- LI Jinfang. Pudi Gelao numerals 2006. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Pudi.htm>.
- LI Jinfang & ZHOU Guoyan: Diachronic evolution of initial consonants in Buyang. *The Mon-Khmer Studies Journal*, 28, 1998, s. 115-135. Cit. z <http://www.mksjournal.org>.
- LIANG Min: Ecu Buyang numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Buyang-Ecu.htm>.
- LIANG Min: Biao numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Biao.htm>.
- LIANG Min: Maonan numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Maonan.htm>.
- LIANG Min: Lachi numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Lachi.htm>.
- LIANG Min: *Ong Be wordlist*. Cit. z <http://language.psy.auckland.ac.nz/austronesian/language.php?id=724>.
- LONG Yaohong: Puding Gelao numerals 1993. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Puding.htm>.
- LONG Yaohong: Sanchong numerals 1993. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Sanchong.htm>.
- LUO Meizhen: Tai Hongjin numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Hongjin.htm>.
- M = MOREV, Lev N. *Šanskij jazyk*. Moskva 1983.

- Mi-HWA Han. Tai Daeng numerals 2007. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Daeng.htm>.
- MOREV, Lev N., PLAM, Jurij Ja., FOMIČEVA, Margarita F. *Tajskij jazyk*. Moskva 1961.
- MOREY, Stephen. *The Tai languages of Assam: a grammar and texts*. Canberra 2005.
- MOREY, Stephen: Tai and Tibeto-Burman Languages of Assam. Cit. z <http://sealang.net/assam>.
- N = NORQUEST, Peter K.: *A Phonological Reconstruction of Proto-Hlai*. University of Arizona: Ph.D. Thesis 2008.
- Nihongi. Chronicles of Japan, from the Earliest Times to A.D. 697*, translated from the original, Chinese and Japanese, by W.G. Aston. Transactions and Proceedings of the Japan Society, Supplement I. London: Kegan Paul, Trench, Trübner & co. Cit. z <http://archive.org/stream/nihongichronicl00astogoog#page/n318/mode/2up>.
- PROLLO Ho: Southern Kam (Dong) 2010. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Dong-South.htm>.
- PULLEYBLANK, Edwin G.: *The Consonant System of Old Chinese*. Asia Major N.S. 9, 1962, s. 58-144, 206-265.
- PULLEYBLANK, Edwin G.: *Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin*. Vancouver 1991.
- PULLEYBLANK, Edwin G.: *A Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese and Early Mandarin*, Vancouver 1991.
- SHAFER, Robert: *Quelques équations phonétique pour les langues li d'Hainan*. Rocznik orientalistyczny 21, 1957, s. 385-408.
- SCHUESSLER, Axel: *ABC Etymological Dictionary of Old Chinese*. Honolulu 2007.
- SNYDER, Wil C.: *Bouyei Phonology*. In: Diller, Anthony V. N. & Edmondson Jerold A. & Luo, Yongxian (eds.). *The Tai-Kadai Languages*. London – New York 2008, s. 378-388.
- STAROSTIN, Sergei A.: *Rekonstrukcija drevnekitajskoj fonologičeskoj sistemy*. Moskva 1989.
- STAROSTIN, Sergei A.: Database of Chinese Characters 2005. Cit. z <http://starling.rinet.ru/cgi-bin/query.cgi?root=config&morpho=0&basename=\data\china\bigchina>.
- SUN Hongkai: Bouyei numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Bouyi.htm>.
- SUN Hongkai: Lakkia numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Lakkia.htm>.
- SUN Hongkai: Mak numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Mak.htm>.
- SUN Hongkai: Mulam numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Mulam.htm>.

- SUN Hongkai: Sui numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Sui.htm>.
- SUN Hongkai: Then numerals 1995. <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Then.htm>.
- SUN Hongkai: Northern Dong numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Dong-North.htm>.
- SUN Hongkai: Mulao numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Mulao.htm>.
- SUN Hongkai: Southern (Zuojiang) Zhuang numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Zhuang-South.htm>.
- SUN Hongkai: Tai Nüa numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Nua.htm>.
- SUN Hongkai: Tai Lü (Dai Lue) numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Lu.htm>.
- SUN Hongkai: Yongbei Zhuang numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Zhuang-North.htm>.
- T = THURGOOD, Graham: Notes on the reconstruction of Proto-Kam-Sui. In: *Comparative Kadai: linguistic studies beyond Tai*, ed. by Jerold A. Edmondson and David B. Solnit. Arlington 1988.
- THERAPHAN, L.-Thongkum: A preliminary reconstruction of Proto-Lakkja. *Mon-Khmer Studies* 20, 1992, s. 57-89.
- THERAPHAN, L.-Thongkum: The Tai-Kadai Peoples of Hainan Island and Their Languages. Cit. z <http://sealang.net/sala/archives/pdf8/theraphan2001tai.pdf>.
- TKL = LIANG Min & ZHANG Junru. 1996. An introduction to the Kam-Tai languages (in Chinese). Beijing: Chinese Academy of Sciences.
- UDOM Warotamasikkhadit: Thai numerals 1992. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Thai.htm>.
- WANG, Wei: *The Sound System of the Bouyei Language and Its Special Features*. In: Edmondson, Jerold A. & Solnit, David B. (eds.), *Comparative Kadai. The Tai Branch*. Arlington Texas 1997, s. 147-160.
- WEERA, Ostapirat. 1994. Evidences of Hlai dental and velar clusters from Savina's ðày variety. *Mon-Khmer Studies* 23, 133-37. Cit. z <http://www.mksjournal.org>.
- WEERA, Ostapirat. 2000. Proto-Kra. *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* 23/1, vi+1-251.
- WEERA, Ostapirat. 2008. The Hlai language. In: *The Tai-Kadai Languages*, ed. by Anthony V.N. Diller, Jerold A. Edmondson & Yongxian Luo. London-New York, 623-652.
- WEN Mingying: Cun numerals 1994. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Cun.htm>.

- WILAIWAN Khanittanan: Tày (Thô) numerals 1999. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tay-Tho.htm>.
- WILAIWAN Khanittanan: Aiton numerals 1999. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Aiton.htm>.
- WU, Wenyi & XIN, Wei & LIANG, Yongshu: *Zhongguo buyiyu duibi yanjiu*. Guiyang 2000.
- WU, Wenyi & SNYDER, Wil C. & LIANG, Yongshu. *Survey of the Guizhou Bouyei Language*. (SIL Language and Culture Documentation and Description 2007-001). Dallas 2007.
- WYN Owen: Lao numerals 2008. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Lao.htm>.
- WYN Owen: Khuen numerals 2008. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Khuen.htm>.
- WYN Owen: Northeastern Thai 2008. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Isaan.htm>.
- YAOHANG, Long: Ai Cham numerals. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Ai-Cham.htm>.
- YAOHANG, Long & GUOIQIAO, Zheng: *The Dong Language in Guizhou Province, China*, translated from Chinese by D. Norman Geary. Arlington 1998.
- ZHANG Jimin: Moji Gelao numerals 1995. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Gelao-Moji.htm>.
- ZONGWU, Mao: Yerong numerals 1998. Cit. z <http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Yerong.htm>.

Anonymní webové zdroje

- <http://en.wikipedia.org/wiki/Vietnamese_numerals>
- <<http://starling.rinet.ru/cgi-bin/query.cgi?root=config&morpho=0&basename=\data\sintib\stibet>>
- <<http://starling.rinet.ru/cgi-bin/query.cgi?root=config&morpho=0&basename=\data\china\bigchina>>
- <<http://starling.rinet.ru/cgi-bin/query.cgi?root=config&morpho=0&basename=\data\china\doc>>
- <http://www.martindalecenter.com/Language_3_Chinese.html>
- <<http://www.omniglot.com/language/numbers/korean.htm>>
- <<http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Tai-Kadai.htm>>

NUMERALS IN SINITIC LANGUAGES

Annotation: The present contribution has two purposes: (i) To demonstrate similarities and differences between individual Sinitic languages / dialect, using as illustrative example such compact specimen of lexicon as cardinal numerals in perspective of reconstructible phases of development of Chinese; (ii) To identify the numerals of Chinese origin in chosen non-Sinitic languages, namely Sino-Vietnamese, Sino-Korean, Sino-Japanese, and Tai-Kadai. A relatively large dispersion of Chinese numerals in languages of the Far East and Southeast Asia was a reason, why some scholars thought about a genetic relationship between the Sino-Tibetan and Tai-Kadai language families. But the numerals and business terminology represent a prerequisite of contacts in the ethnic mixed areas and indicate the results of social communications and exchanges. Finally the numerals of the North Taic language Buyi serve to demonstrate their development from mid to the end of the 20th century.

Key words: Numerals, Sinitic languages, Tai-Kadai languages, inherited lexicon, lexical loans.

Mapa 1: Přehled čínských provincií

Mapa 2: Sinitické jazyky / dialektové zóny

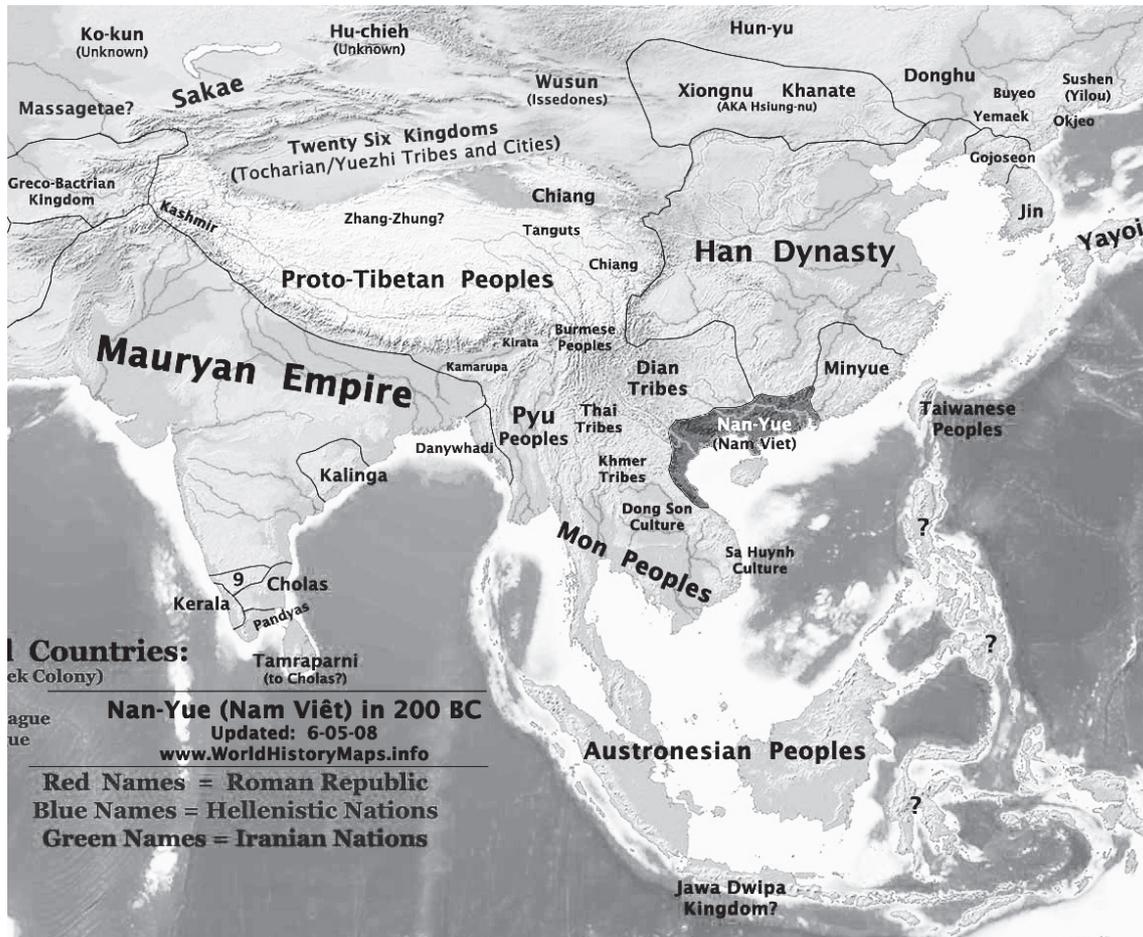
<http://en.wikipedia.org/wiki/Varieties_of_Chinese>

Mapa 3: Rozšíření jazyků tai-kadai

<<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Taikadai-en.svg>>

Mapa 4: Centrální, jižní a jihovýchodní Asie kolem roku 200 př. Kr.

Author: Thomas A. Lessman. Source URL:

<http://www.worldhistorymaps.info/maps.html>. Based on map of Eastern Hemisphere in 200 BC. Image is free for public and/or educational use.

See <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Nam-Viet_200bc.jpg>

VIETNAMŠTINA V DOBĚ „OTEVŘENÝCH DVEŘÍ“

Binh Slavická

***Abstrakt:** V roce 1986, jedenáct let po sjednocení země, Vietnam oficiálně zahájil reformy zvané „Đổi mới“, proces přestavby podobný sovětské perestrojce. Zároveň se země po dlouhých letech izolace začala otevírat světu. Ekonomické změny, mezinárodní spolupráce, příliv zahraničních investic, volnost pohybu, nové komunikační technologie aj. jsou faktory, které už čtvrtstoletí silně ovlivňují vietnamskou společnost a zákonitě i vietnamský jazyk. Do jaké míry je vietnamština novou situací ovlivněna a jak Vietnamci sami tyto vlivy vnímají?*

***Klíčová slova:** vietnamština, latinizovaná vietnamština, zápis vietnamštiny, sino-vietnamská slova, převzatá slova z francouzštiny, převzatá slova z angličtiny, vietnamizovaná slova, vietnamská společnost, reformy „đổi mới“, doba „otevřených dveří“*

Úvod

Vietnamština je mateřským jazykem Vietů (*Việt*) a zároveň i úředním jazykem ve Vietnamu. Vietové tvoří kolem 88 % celkové populace (89 milionů obyvatel).¹ Započítáme-li i více než 4 miliony Vietnamců žijících v zahraničí, počet vietnamsky mluvících lidí přesahuje 90 milionů. Vietnamština ve své historii prošla několika mimořádnými mezníky, jež byly spjaté s dějinami Vietnamu. Byla to doba severní závislosti (*Bắc thuộc*), francouzské kolonizace a období od roku 1975² až do současnosti.

Na vietnamštinu má od počátku našeho letopočtu v různé míře vliv řada jazyků, nejvíce však čínština, francouzština a angličtina. V různé míře na tento vliv též pozitivně i negativně reagovala a reaguje vietnamská společnost. Vietnamští jazykovědci a odborná obec v posledních dvou desetiletích jako nikdy předtím bijí na poplach a vyzývají dokonce k záchraně vietnamského jazyka.

Stručně o vietnamštině

Vietnamština se geneticky řadí do skupiny viet-muongské, větve mon-khmerské austroasijské jazykové rodiny.³ Je to izolační a tónový jazyk. V dějinách vietnamštiny měla bezesporu velkou důležitost dlouhá doba přímého styku s čínštinou. Během období severní závislosti (*Bắc thuộc*), tj. období čínské nadvlády od roku 111 př. n. l. do roku 938, byla úředním jazykem na území tehdejšího Vietnamu čínština; používaným

písmem bylo čínské znakové písmo.⁴

Na základě čínských znaků a jejich různých úprav vytvořili Vietové pro zápis vietnamštiny vlastní znakové písmo zvané jižní znaky (*chữ Nôm*). Odhaduje se, že jižní znaky mohly vzniknout přibližně mezi 8. a 9. stoletím, zformovaly se v systém asi ke konci 10. století a zdokonalovaly se až do 12. století.⁵ Toto písmo však bylo dlouho vnímáno jako písmo prosté, nevhodné pro vysokou literaturu. Vietnamští literáti jím však postupně začali psát a oblíbili si je i panovníci. Nejslavnější díla vietnamské klasické literatury byla napsána právě jižními znaky.

Dalším historickým mezníkem zásadních změn vietnamštiny bylo setkání s Evropou a indoevropskými jazyky. V 16. století na území dnešního Vietnamu z Evropy přicestovali kromě obchodníků první misionáři a s nimi přišlo do země i křesťanství. Nutnost komunikovat vietnamsky s místním obyvatelstvem přiměla misionáře naučit se tento pro ně velice obtížný tónový jazyk. Zapisovali výslovnost vietnamštiny ve svých vlastních rodných jazycích, tj. s použitím latinky.⁶ Byl to prvopočátek procesu latinizace vietnamštiny, na níž měl největší zásluhu misionář francouzského původu Alexandre de Rhodes, když v roce 1651 v Římě vydal vietnamsko-portugalsko-latinský slovník (*Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum*),⁷ dále Stručnou informaci o annamském neboli tonkinském jazyce (*Linguae Annamiticae seu Tunchinensis brevis declaratio*). Zapisovat vietnamštinu latinkou začali někteří Vietnamci už brzy po vydání Rhodesových publikací,⁸ ale toto nové písmo, jemuž se později říkalo národní písmo (*chữ Quốc ngữ*), až do první poloviny 19. století v podstatě sloužilo spíše církevním účelům; ke všem vrstvám Vietnamců se nedostalo.

Zlom nastal koncem 19. století během francouzské kolonizace, kdy začala růst koloniální byrokracie a padlo rozhodnutí po francouzštině prosadit latinizovanou vietnamštinu jako druhý jazyk, a to především ve školách a ve státní správě. Bylo nařízeno zavést latinizovanou vietnamštinu místo čínštiny a jižních znaků na všech úředních listinách a dokumentech. Rovněž byla postupně vydávána různá nařízení s cílem zavést francouzsko-vietnamský program vzdělání ve vietnamských školách. Úředními jazyky se po zrušení čínštiny staly francouzština a vietnamština. Pokrokoví vietnamští intelektuálové se velmi snažili o šíření moderní vietnamštiny mezi lidmi. Vydávali noviny psané latinkou (první čísla vyšla v roce 1865 na jihu a v roce 1907 na severu), psali novely i básně. Různá hnutí a spolky se aktivně zapojily do šíření nového písma a pořádaly mnoho bezplatných rychlokurzů. Až 90 % do té doby negramotných Vietnamců se tak v krátkém čase bez větších problémů naučilo číst a psát.

Od roku 1945 je vietnamština zapisovaná latinkou jediným úředním jazykem pro celý Vietnam.⁹

Přijetí cizích vlivů

Čínská slova na území tehdejšího Vietnamu byla vyslovována jinak než v Číně.¹⁰ Vznikla tzv. sino-vietnamská výslovnost, přizpůsobená vietnamskému tónovému systému. Velké množství nových slov převzatých z čínštiny přes sino-vietnamskou výslovnost tak obohatilo vietnamštinu a nyní tvoří téměř 70 % její slovní zásoby.¹¹ Převzatá slova se týkají všech oblastí společenského a kulturního života včetně vědeckotechnické sféry. Dnes máme sino-vietnamská slova i pro moderní terminologii, např. *vi tính* (počítač), *lập trình* (programovat), *thư điện tử* (e-mail), *kinh tế vĩ mô* (makroekonomie) atd.

Francouzština spojená s přítomností Francouzů ve Vietnamu byla jazykem vnuceným, jazykem úplně jiné kultury. Vietnamský královský dvůr zpočátku kladl odmítavý postoj i proti vietnamskému latinizovanému písmu, spjatému s misionáři a křesťanstvím. Nakonec však v roce 1917 zcela zrušil čínštinu a konfuciánské vzdělání ve Vietnamu a nahradil jej novým systémem s francouzštinou a latinizovanou vietnamštinou.¹² Zrodila se první generace, která se francouzský jazyk naučila, seznámila se s francouzskou kulturou a literaturou, a převedla mnohá její díla do latinizované vietnamštiny. Zároveň tu vznikla velká skupina osob, pro kterou byla znalost francouzštiny podmínkou k nástupu do státní správy. Francouzština začala pronikat do všech sfér vietnamského života od běžných denních činností až po literaturu či kulturu, ale především do vědeckotechnické sféry.

Vietnamština v době „otevřených dveří“

30. dubna 1975 padl Sài Gòn, válka ve Vietnamu skončila a v témže roce došlo ke sjednocení země. Poválečná situace ve Vietnamu jak na severu, tak na jihu byla velmi složitá a celá země se ocitla v hluboké ekonomické a sociální krizi. Na VI. sjezdu vietnamské komunistické strany v roce 1986 bylo rozhodnuto realizovat reformu zvanou *đổi mới*, tj. inovace. Reforma se týkala hlavně ekonomické oblasti i zahraničních styků a očekávalo se, že později by se měla dotýkat také oblasti sociální, školní atd. Vedle změn týkajících se ekonomiky se dostavily významné změny osobní svobody. Po letech zákazu bylo Vietnamcům umožněno nejen podnikat v soukromém sektoru, ale byla jim dána i možnost volného pohybu po Vietnamu nebo styk s cizinci. Do Vietnamu proudily zahraniční investice a západní zboží. Brzy se tam dostaly i moderní komunikační technologie. Vietnam se začínal otevírat světu, čemuž Vietnamci říkají *mở cửa* („otevřít dveře“). Nová situace nutí Vietnamce učit se cizím jazykům. Vedle čínštiny hraje prim angličtina, která v poslední době vietnamštinu ovlivňuje nejvíce. Kromě angličtiny existuje řada jiných faktorů způsobujících změny vietnamštiny, a to jak v psané, tak i v mluvené podobě.

Hláskový inventář vietnamštiny aneb nevyřešené problémy

Vietnamština má 14 vokálů (samohlásky přední řady I/Y, Ê, E, IÊ/YÊ/IA/YA; zadní řady nezaokrouhlené Ů, Ő, Â, A, Ă, ŮŐ/ŮĂ; zadní řady zaokrouhlené U, Ô, O, UÔ/UA), 1 pretonál (U/O), 21 počátečních konsonantů (TH, TR, CH, C/K/Q, B, D, M, N, NH, NG/NGH, PH, X, S, KH, H, V, D/GI, R, G/GH, L), 8 koncových hlásek (M, N, P, T, C/CH, NG/NH, I/Y, O/U).

Současný hláskový systém vietnamštiny má určité nedostatky a ty způsobují problém nejen vietnamsky studujícím cizincům, ale i samotným Vietnamcům. Bez dobré znalosti hláskového (včetně tónového) systému nelze dobře zvládnout pravopis. Např. souhláska [k] má tři psané podoby: C před zadními samohláskami, K před předními samohláskami a Q před pretonálou; souhláska [g] se píše jako GH před samohláskami přední řady, nebo jako G před ostatními samohláskami; souhláska [z] má dvě podoby D/GI, i zde Vietnamec často neví, kdy má psát D a kdy GI. Nejednoduchá je situace se samohláskou [i], která se zapisuje buď jako I, nebo Y. Přestože existují normy¹² a slovník pravopisu¹³, které určují pravidlo psaní I ve všech otevřených slabikách, Vietnamci stále píší jak I, tak Y; záleží na zvyklosti každého jedince a záměna proto není vnímána jako hrubá chyba.¹⁴ Existují slabiky, které mají jen samohlásku [i]; v tom případě, pokud jde o vietnamské slovo, píšeme I; u sino-vietnamských slov píšeme Y.¹⁵

Vietnamština má jednotnou písemnou podobu po celém Vietnamu, podle výslovnosti se však rozlišuje na tři hlavní dialekty: severní, střední a jižní. Severní dialekt se zatím neoficiálně považuje za standard vietnamštiny. Má všech šest tónů, ale nerozlišuje výslovnost mezi D, GI a R, CH a TR, S a X. Nedobrá věc je záměna dvou počátečních souhlásek N a L typická pro několik provincií kolem Hanoje. Střední dialekt má 5 tónů, vyslovuje se v něm [z] jako [j]. Jižní dialekt má také jen 5 tónů a vyslovuje se v něm [z, v] jako [j].

Vybrané jazykové jevy a jejich vnímání společností

Vietnamci se postupně seznámili se zkratkami anglických názvů mezinárodních organizací, např. IMF (International Monetary Fund), WB (World Bank), WTO (World Trade Organization), WHO (World Health Organization), WFP (World Food Programme), UNICEF (United Nations Childrens Fund) atd. Ve výpočetní technice si zvykají na slova web, webcam, file, font, field, find, format, reject, subject, window, wizard, atd. V tisku i v mluvě se objevují slova fan, show, festival atd. Mladí Vietnamci libovolně píší J (místo GI, D, I), Z (místo D, V), W (místo Q) apod. Všechny tyto jevy mají společné jmenovatele, tj. přítomnost čtyř písmen J, F, W, Z, jež se v abecedě vietnamštiny nevyskytují. Pod těmito písmeny jsou sice uvedena hesla ve všech slovnících, jedná se ale vždy o slova cizího původu. Nicméně když byli Vietnamci postaveni před tuto situaci, začali přemýšlet, zda by bylo vhodné zmíněná písmena přijmout a rozšířit tak abecedu.

Tento zdánlivě malý, ale důležitý aspekt byl odborníky diskutován již delší dobu a stal se v poslední době jedním bodem jednání významného vědeckého semináře s názvem „Komunikační technologie a vietnamština“ (*Công nghệ thông tin và tiếng Việt*), který proběhl v září roku 2011 v Hanoji. Pořadatelem byl Svaz vietnamských mladých vědců a technologů ve spolupráci s Výzkumným ústavem pro technologii. Mezi účastníky byli odborníci z Ústavu pro lingvistiku, Ústavu sinovietnamského, Ústavu pro lexikony a encyklopedie, Ústavu etnologie, hanojské univerzity a zástupci Ministerstva školství.¹⁶ Jak bylo výše uvedeno u dialektů, přinejmenším dvě hlásky J, Z ve středním a jižním dialektu nezní cize. Je tedy možné, že jednou bude abeceda vietnamštiny bohatší o J, F, W a Z, zatím si to ale málokdo dovede představit.

Zdá se, že přijetí či nepřijetí písmen J, F, W, Z je sice určitým problémem, ale daleko vážnější problém spočívá v neznalosti vietnamštiny a také v chabé znalosti angličtiny.

V ulicích vietnamských měst nelze přehlédnout ohromné množství cedulí a štítků všeho druhu – reklam, firemních názvů, jmen obchodů, restaurací apod., které jsou vytvořené složením vietnamských a anglických slov a kde u zkratk vietnamských slov nejsou uvedena diakritická znaménka. V názvech, reklamách a titulech se objevuje také angličtina, mnohdy s chybami. Důvod je nasnadě: neznalost cizího jazyka, nepozornost či špatná výslovnost (např. u rychlého občerstvení je místo „fast food“ v textu uvedeno „fast foot“)¹⁷. Lze naopak najít i příklady dobré tvorby. Např. v roce 1992 vzniknuvší obchodní název vietnamské mlékárny VINAMILK je složením *Việt Nam* + milk. Jiným příkladem je název jednoho občerstvení v Ho Či Minově Městě, NEPPY, který vznikl spojením celého vietnamského slova bez diakritických znamének a části anglického – NEPPY = *nép* (lepková rýže) + happy.¹⁸

U většiny cedulí převažují názvy ve vietnamštině, bohužel se na nich vyskytuje mnoho pravopisných chyb. Např. *sôi thit* = vařící se maso (místo *xôi thit* = lepková rýže s masem), *sữa đậu nành* = neškodlivé fazolové mléko (místo *sữa đậu nành* = sojové mléko) atd. Toto je ale jen zlomek prohřešků, kterých se Vietnamci dopouštějí vůči své mateřštině. Mluvený a písemný projev ve vietnamštině u mnoha Vietnamců, zvláště u mladých, nevypadá nejlépe. Při jednom výzkumu dopadla kontrola slohových a domácích prací vietnamštiny žáků 2. až 5. třídy v provinciích Nghệ An a Hà Tĩnh ve středním Vietnamu katastrofálně: 86 % prací má pravopisné chyby. Hanojští žáci jsou na tom stejně, v 728 písemných pracích žáků 5. třídy bylo nalezeno 3 238 pravopisných chyb. Až 92 % ze 700 závěrečných písemných prací z předmětu Vietnamský jazyk od žáků 5. třídy v provincii Thừa Thiên - Huế mělo minimálně tři a více pravopisných chyb.¹⁹

Zčásti za to může samotný hláskový systém vietnamštiny a odlišná výslovnost u dialektů, jak bylo uvedeno výše. Dalším faktorem může být psaní bez diakritických znamének a maximální zkracování slov, včetně používání anglických zkratk při „chatování“, psaní SMS, na

Facebooku nebo blogu. Mladí Vietnamci si vytvářejí jakýsi svůj systém hlásek, díky kterému se spolu dorozumívají. Mezi převáděná písmena patří např. C→K, R→Z, B→P, spřežky převádějí na jednoduché QU→W, D/GI→J, PH→F atd., dokonce zaměňují L a N. Diftongy se mění v jednoduché samohlásky ze stejné řady, např. IÊ→I, UÔ→U, UÔ→U. Samohlásky se mění na jiné, zavřenější ze stejné řady, např. Ê→I, Ô→U atd. Dospělí vzniklým textům téměř nerozumějí, odborníci varují před ohrožením vietnamštiny. Někteří naopak projevují pochopení, považují to za projev nového životního stylu, za zajímavost, a doufají, že tyto změny vietnamštině nijak neublíží, nebudou mít dlouhou životnost a budou sloužit jen určité skupině lidí, která se tím od ostatních chce odlišovat. Problémem však je, když si uživatelé vymyšleného systému na změny zvykají a používají jej i při běžném (dokonce i při školním) písemném a mluveném projevu, což se bohužel nyní děje. Jazykovědci situaci hodnotí jako alarmující. V prosinci roku 2012 Státní univerzita v Ho Či Minově Městě spolu se Saigonskou Univerzitou a deníkem Thanh Nien uspořádala seminář na téma „Stanovit a sjednotit normu pravopisu vietnamštiny ve školách a veřejných informačních médiích“ (*Xây dựng chuẩn mực chính tả thống nhất trong nhà trường và trên các phương tiện truyền thông đại chúng*). Semináře se zúčastnili univerzitní odborníci, jazykovědci a novináři. Všichni se na základě poznatků současné nedobré situace pravopisu vietnamštiny shodli na nutnosti vytvořit jazykový zákon a vyzývají vládu, aby provedla patřičné kroky.²⁰

Od založení první vietnamské společnosti podnikající v oblasti bezdrátové komunikace v roce 1989 přes zahájení činnosti první sítě mobilních telefonů v roce 1993²¹, začátek fungování internetu ve Vietnamu v roce 1997²² až do současnosti sice neuplynulo mnoho let, ale internet, počítač, mobil a jiné elektronické produkty se již staly neodmyslitelnou součástí vietnamského života. Nové technologie přináší lidem mnoho dobrého a užitečného, ale také starosti. Jeden příklad za všechny: ve Vietnamu lze spatřit velké množství tzv. internetových center, umístěných většinou přímo v domech majitelů. Tato centra mají daleko ke známým internetovým kavárnám, kam si člověk může chodit číst zprávy nebo vyřídit si e-maily. Ve skutečnosti jsou to počítačové herny s mnoha počítači, které nabízejí velké množství her, neomezenou možnost chatování, k tomu nepříliš vysoký hodinový poplatek, otevírací dobu od rána do pozdních nočních hodin, sedm dnů v týdnu. Stálí návštěvníci těchto míst bývají žáci školou povinní. Hodně žáků hrám propadá, zanedbává školní povinnosti, nebo přímo chodí za školu.

Dalším varovným signálem je libovolná přítomnost anglických slov ve vietnamštině. V tisku často vídáme vietnamské věty s anglickými slovy, přitom se nejedná o odborné termíny, či nová slova, jež vietnamština nezná. Např. *Trở máy hiện đại, xin hàng quá „date“* (doslovně *vrátit moderní přístroje, žádat zboží po „date“*, zřejmě autor mýlil výraz „date“ jako „date

of expiry“ nebo „expiration date“) je titul článku v renomovaných e-novinách *Lao động*.²³ Článek popisuje situaci v jedné okresní nemocnici, jež z nedostatku obsluhujících odborníků byla nucena moderní přístroje vyměnit za zastaralé a vyřazené, se kterými dokáže její personál pracovat. Není jasné, proč si autor na pomoc musel vzít anglický výraz, k tomu neúplný, když vietnamština už dávno zná termín „*hạn sử dụng*“ (datum minimální trvanlivosti, datum použitelnosti, lhůta apod.) a hlavně jej zná každý Vietnamec. V nejčtenějších novinách pro mladé se anglická slova vyskytují nesrovnatelně více. Např. „*rất nhiều Hotboy, Hotgirl đến dự tiệc cưới*“²⁴ (doslovně: hodně hotboy, hotgirl přišlo na svatební hostinu). Nebo „*Teengirls ngày càng hung hăng hơn teenboys?*“²⁵ (doslovně: Jsou teengirls čím dál tím agresivnější než teenboys?)

V poslední době zaznamenáváme jevy donedávna neznámé. Ve vietnamštině existují tzv. elementy akceptace, jedním z nich je „*bị*“. Element „*bị*“ stojí vždy před slovesem a vyjadřuje nepříjemnost, škodlivost děje, nebo stojí před adjektivy vyjadřujícími negativní vlastnost, např. porouchaný, rozbitý, zvadlý, zkažený atd.²⁶ Vietnamci vybočují z daných gramatických pravidel a nyní k tomuto elementu pojí adjektiva vyjadřující kladné vlastnosti a elementy míry adjektiv. Takováto spojení pak používají jako projev uznání, obdivu, chvály apod. Např. *Cô ấy hơi bị đẹp*. (doslovně: ona/ trochu /element pro negativní vlastnost /krásný. Volný překlad: Jo, ta je docela hezká.) Zprvu to bylo hovorové a šlo nejspíše o řeč u mladých. V současnosti takto rovněž hovoří dospělí, a to i mezi vzdělanými lidmi. V psané podobě najdeme např. před restaurací text „*hơi bị ngon*“²⁷ (docela chutné).

Vedle přísloví mají Vietové velkou zásobu ustálených slovních spojení *thành ngữ* a velmi často je používají. Jde o útvar podobný českému pojmu *rčení*, tj. lexikalizované obrazné spojení slov. Jedna část této zásoby se týká srovnání, slovní spojení je vytvořeno podle vzorce adjektivum + částice srovnání *như* + substantivum. Např. *đẹp như tiên* (krásný jako víla), *xấu như ma* (ošklivý jako zlý duch). Rčení jsou útvarem lidové slovesnosti a mimo jiné vypovídají o kulturním myšlení etnika. Všechna vietnamská rčení taková jsou. Dnes vedle daných lidových rčení vznikají nová slovní spojení vytvořená podle stejného vzorce: např. *xấu như con gấu* (ošklivý jako medvěd), *nhỏ như con thỏ* (malý jako králík), *buồn như con chuồn chuồn* (smutný jako vážka) atd. Nápadné u tohoto spojení je rýmování mezi slabikami. Tato slovní spojení však nedávají smysl; ke kulturnímu myšlení mají daleko. Mnoho Vietnamců to odsuzuje jako špatný zásah do vietnamštiny, jiní to považují jako cosi čerstvého, mladistvého, vtipného. Fakt je, že se šíří velmi rychle, protože jsou neotřelá, dokonce jsou známá i u cizinců studujících vietnamštinu. Každopádně je to řeč dnešní vietnamské mládeže, jak v mluveném projevu, tak v písemném. Zda se stanou ustálenými, ukáže čas. I novináři začínají tato slovní spojení používat. V jednom článku, rovněž z výše uvedených e-novin *Lao động*, se vyskytuje srovnání „*nhỏ như con thỏ*“ (malý jako králík), přitom jde o článek popisující vážné nebezpečí zemětřesení v jedné vietnamské provincii, kde

se nachází špatně vybudovaná přehrada. Ve srovnání se zemětřesením v jiných vietnamských lokalitách prý zodpovědným lidem připadá síla otřesů ve zmíněné provincii „malá jako králík“.²⁸ To už vtipné rozhodně není.

Dalším velmi vážným jevem je nesmyslné užívání souzvučných slov. Jde většinou o dvouslabičná slova. První slabika zůstává, druhá slabika je nahrazována jinou, souzvučnou slabikou z jiného slova, či výrazu, nebo dokonce vlastního jména, a všechny slabiky se mají spojit dohromady. Pokud jde o jednoslabičné slovo, musí se hledat homonymum, kterým může být cokoli. Lze říci, že jde o jakousi slovní hříčku, ale zcela primitivní. Např. dvouslabičné slovo „*thoải mái*“ (pohodlný, příjemný, uspokojivý, neomezený, svobodný) je velmi oblíbené a frekventované. První slabika „*thoải*“ zůstává, druhou „*mái*“ je třeba nahradit souzvučnou slabikou vzatou z jiného slova – v našem případě je vzata ze slova „*con gà mái*“ (slepice). „*thoải con gà mái*“ však neodpovídá výrazu „pohodlný, příjemný“ a spojení se stává nesmyslným. Bohužel i tento jev se vyskytuje v novinách. Např. *Bí quyết ngǎn ngừa „vi ô lông“ phát triển* (doslovně: tajemství obrany proti vývoji „houslí“) je titul článku na webové stránce pro vietnamské ženy.³⁰ Radí ženám co dělat, aby zabránily růstu chlupů. Vietnamské slovo „*lông*“ (chlup) bylo vzato ze slova *vi ô lông* (vietnamská výslovnost francouzského slova *violon*, česky housle).

A příklad na závěr: vietnamské slovo „*vô lý*“ znamená absurdní, nesmyslný. I tady se dá užívat souzvučná slova. Druhá slabika „*lý*“ byla nahrazena souzvučnou slabikou „*lý*“ ze jména *Lý Thường Kiệt*. Celé spojení zní „*vô Lý Thường Kiệt*“ a má vyjadřovat český význam „absurdní, nesmyslný“. Přitom každý vietnamský žák by měl vědět, že *Lý Thường Kiệt* bylo jméno jednoho z velikánů vietnamských dějin!

Závěr

Vietnamština prochází nelehkým obdobím. Mnohé její problémy pramení z ekonomického i společenského vývoje ve Vietnamu a změny v ní úzce souvisejí s chováním Vietnamců. Za stav své mateřštiny mohou všichni, ale chování vietnamské mládeže je varující. Odborníci volají nejen po záchraně jazyka, ale také po reformě vietnamského školství. Větší pozornost si zaslouží výuka vietnamského jazyka, která je zatím ve školách podceňována. Téměř 24 milionů žáků a studentů základních a středních škol³¹ je totiž ohromnou silou, která vietnamštinu nejvíce ovlivňuje. Velmi důležitou roli hrají média, stejně tak nakladatelství (nyní je ve Vietnamu 55 nakladatelství, vychází 53 titulů novin a 136 časopisů.³²) Odborníci jsou přesvědčeni, že bez jazykového zákona, standardizace vietnamštiny a větší péče o mládež nelze dosáhnout zlepšení v užívání vietnamštiny.

Poznámky

- 1 Dân số Việt Nam: thực trạng và thách thức. Populace ve Vietnamu: současný stav a výzva. [online] 03.04.2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné na [www: http://haiphong.gov.vn/Portal/Detail.aspx?Organization=CCDS&MenuID=5091&ContentID=26450](http://www.haiphong.gov.vn/Portal/Detail.aspx?Organization=CCDS&MenuID=5091&ContentID=26450)
- 2 Pád Sài Gòn a sjednocení Vietnamu.
- 3 <http://www.britannica.com/eb/article-9075313/Viet-Muong-languages>
Čermák, František: *Jazyk a jazykověda.*, s. 444.
Nguyễn Phan Cảnh: *Základy vietnamštiny*. Praha 1984, s. xi.
- 4 Nguyễn Tài Cẩn. *Thử phân kì lịch sử 12 thế kỉ của tiếng Việt*. Ngôn ngữ, số 10 (1998)
- 5 Hữu Quỳnh – Vương Lộc: *Khái quát về lịch sử tiếng Việt và ngữ âm tiếng Việt hiện đại*. Hà Nội 1980, s. 17.
Lê Văn Quán: *Nghiên cứu về chữ Nôm*. Hà Nội 1981, s. 61–67.
- 6 Slavická, Binh: *op.cit.* s. 21
- 7 Rhodes, Alexandre de: *Dictionarium Annamiticum, lusitanum et latinum*. Roma 1651. Slovník obsahuje téměř 9 tisíc hesel a přes 10 tisíc víceslovných výrazů.
Thanh Lăng, Hoàng Xuân Việt, Đỗ Quang Chính: *Từ điển Annam-Lusitan-Latinh (Từ điển Việt-Bồ-La)*. TP HCM 1991, s. 3.
- 8 Đỗ Quang Chính: *Lịch sử chữ Quốc ngữ. Dějiny vietnamského latinizovaného písma*. Sài Gòn 1972, s. 91–151.
- 9 Slavická, Binh: *Praktická fonetika vietnamštiny*. Karolinum, Praha 2008. s. 21
- 10 Phan Ngọc: *Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt và chữa lỗi chính tả*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2000, s.13
- 11 Slavická, Binh: *op.cit.*, s. 16.
- 12 <http://dongtac.net/spip.php?article34>
- 13 Nguyễn Ngọc Nhị (ed.): *Chuẩn hoá chính tả và thuật ngữ*. Hà Nội 1984
- 14 Hoàng Phê: *Từ điển chính tả. Slovník pravopisu*. NXB Đà Nẵng, Hà Nội-Đà Nẵng 1995.
- 15 Slavická, Binh: *op.cit.* s. 72.
- 16 Hoàng Phê: *op.cit.*,s.IV.
- 17 T. Tuyền: *Hà Nội: Toạ đàm “Công nghệ thông tin và tiếng Việt”*. Seminář „Komunikační technologie a vietnamština“ [online]7. 9. 2011 [cit.2013-01-06] Dostupné na [www: http://www.sgth.vn/Khoa-giao/152523/Ha-Noi-toa-dam-%E2%80%9CCong-nghe-thong-tin-va-tieng-Viet%E2%80%9D.html](http://www.sgth.vn/Khoa-giao/152523/Ha-Noi-toa-dam-%E2%80%9CCong-nghe-thong-tin-va-tieng-Viet%E2%80%9D.html)
- 18 Phì cười với những tấm biển quảng cáo sai chính tả. Špatný pravopis na reklamních cedulích. [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www: http://www.sgth.vn/Khoa-giao/152523/Ha-Noi-toa-dam-%E2%80%9CCong-nghe-thong-tin-va-tieng-Viet%E2%80%9D.html](http://www.sgth.vn/Khoa-giao/152523/Ha-Noi-toa-dam-%E2%80%9CCong-nghe-thong-tin-va-tieng-Viet%E2%80%9D.html)

<http://giaoduc.net.vn/Ban-doc/Phi-cuoi-khi-doi-mat-voi-nhung-tam-bien-quang-cao-sai-chinh-ta/151886.gd>

19 DIZA: *Khám phá những món ngon Sài Gòn lạ miệng. Objevit saigonská dobrá a neobvyklá jídla.* [online] [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.hoahoctro.vn/index.php/item/133-kham-pha-nhung-mon-xoi-sai-gon-ngon-la-mieng):

<http://www.hoahoctro.vn/index.php/item/133-kham-pha-nhung-mon-xoi-sai-gon-ngon-la-mieng>

20 Đặng Nguyên: *Cần định chuẩn cách dùng tiếng Việt. Nutnost normy pro užívání vietnamštiny.* [online] 22.12.2012 [cit.2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.khoavanhoc-ngonngu.edu.vn/home/index.php?option=com_content&view=article&id=3756%3Aacn-nh-chun-cach-dung-ting-vit&catid=55%3Aatieudiem&Itemid=189&lang=vi):

http://www.khoavanhoc-ngonngu.edu.vn/home/index.php?option=com_content&view=article&id=3756%3Aacn-nh-chun-cach-dung-ting-vit&catid=55%3Aatieudiem&Itemid=189&lang=vi

21 Đặng Nguyên: *Cần định chuẩn cách dùng tiếng Việt. Nutnost normy pro užívání vietnamštiny.* [online]. 22.12.2012. [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.khoavanhoc-ngonngu.edu.vn/home/index.php?option=com_content&view=article&id=3756%3Aacn-nh-chun-cach-dung-ting-vit&catid=55%3Aatieudiem&Itemid=189&lang=vi):

http://www.khoavanhoc-ngonngu.edu.vn/home/index.php?option=com_content&view=article&id=3756%3Aacn-nh-chun-cach-dung-ting-vit&catid=55%3Aatieudiem&Itemid=189&lang=vi

22 <http://www.baomoi.com/Home/CNTT/www.tienphong.vn/15-nam-dien-thoai-di-dong-o-Viet-Nam/1534340.epi>

23 *internet Việt Nam từ phát triển hạ tầng đến tài sản dữ liệu thông tin. Internet ve VN od základů až k informační databazi.* [online] 6.12.2012. [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.nss.vn/p0c99s109n14488/internet-viet-nam-tu-phat-trien-ha-tang-den-tai-san-du-lieu-thong-tin.htm):

<http://www.nss.vn/p0c99s109n14488/internet-viet-nam-tu-phat-trien-ha-tang-den-tai-san-du-lieu-thong-tin.htm>

24 Quang Duy: *Trả máy hiện đại, xin hàng quá „date“.* [online] 03.01.2013 [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.laodong.com.vn/Y-te/Tra-may-hien-dai-xin-hang-qua-date/97880.bld):

<http://www.laodong.com.vn/Y-te/Tra-may-hien-dai-xin-hang-qua-date/97880.bld>

25 http://www.tin247.com/hot_boy%2C_hot_girls_nuom_nuop_den_du_tiec_cuoi_quynh_chi_toi_nay-20-21910114.html

26 *Teengirls ngày càng hung hăng hơn teenboys?* [cit. 2013-01-07]. Dostupné na [www](http://www.baomoi.com/Teengirls-ngay-cang-hung-hang-hon-Teenboys/139/3145218.epi):

<http://www.baomoi.com/Teengirls-ngay-cang-hung-hang-hon-Teenboys/139/3145218.epi>

27 Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: *Tiếng Việt thực hành. Praktická vietnamština.* Praha, Fortuna 2003. s. 194.

28 <http://giaoduc.net.vn/Ban-doc/Phi-cuoi-khi-doi-mat-voi-nhung-tam-bien-quang-cao-sai-chinh-ta/151886.gd>

29 Đào Tuấn: *Có một loại thiên tai do „nhân tai“* [online] 21.11.2012. [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.laodong.com.vn/Chinh-tri/Co-mot-loai-thien-tai-do-nhan-tai/92575.bld):

<http://www.laodong.com.vn/Chinh-tri/Co-mot-loai-thien-tai-do-nhan-tai/92575.bld>

30 MSN: *Bí quyết ngăn ngừa „vi ô long“ phát triển.* [online] 10.12.2012 [cit. 2013-01-06]. Dostupné na [www](http://www.webphunu.net/content/bi-quyet-ngan-ngu-a-vi-o-long-pha-t-trie-n):

<http://www.webphunu.net/content/bi-quyet-ngan-ngu-a-vi-o-long-pha-t-trie-n>

31 Phạm Văn Tình: *Tiếng Việt có còn trong sáng? Je vietnamština ještě čistá?* [online] [cit.2013-01-06]. Dostupné na www:

<http://www.tgn.edu.vn/bai-viet/c63/i104/tieng-viet-co-con-trong-sang-.html>

32 *Danh mục các nhà xuất bản ở Việt Nam. Seznam nakladatelství ve Vietnamu.* [2013-01-06]. Dostupné na www:

<http://tailieu.vn/xem-tai-lieu/danh-sach-cac-nha-xuat-ban-o-viet-nam-vietnamese-publisher-directory-.7457.html>

Literatura:

ČERMÁK, František: *Jazyk a jazykověda*. Praha 1997.

Đỗ Quang Chính: *Lịch sử chữ Quốc ngữ. Dějiny vietnamského latinizovaného písma*. Sài Gòn 1972, s. 91–151.

HLAVATÁ, Lucie; SLAVICKÁ, Binh: *Tiếng Việt thực hành. Praktická vietnamština*. Praha 2003.

Hoàng Phê: *Từ điển chính tả. (Slovník pravopisu)*. Hà Nội – Đà Nẵng 1995.

Hữu Quỳnh – Vương Lộc: *Khái quát về lịch sử tiếng Việt và ngữ âm tiếng Việt hiện đại. (Stručná historie vietnamského jazyka a fonetiky moderní vietnamštiny)* Hà Nội 1980, s. 17.

Mai Ngọc Chừ – Vũ Đức Nghiệu – Hoàng Trọng Phiến: *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt. (Základy jazykovědy a vietnamštiny)*. Hà Nội, NXB Đại học trung học chuyên nghiệp 1992

Nguyễn Hữu Quỳnh: *Tiếng Việt hiện đại. (Moderní vietnamština)* Hà Nội 1996, s. 44.

Nguyễn Phan Cảnh: *Základy vietnamštiny*. Praha 1984.

Nguyễn Tài Cần. *Thử phân kì lịch sử 12 thế kỉ của tiếng Việt. (Rozčlenění dvanácti století historie vietnamštiny)* Ngôn ngữ, số 10 (1998)

Phan Ngọc: *Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt và chữa lỗi chính tả. (Výklad významu sino-vietnamských slov a oprava pravopisu)*. Hà Nội, NXB Thanh Niên 2000.

Rhodes, Alexandre de: *Dictionarium Annamiticum, lusitanum et latinum*. Roma 1651.

SLAVICKÁ, Binh: *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha 2008.

Vương Toàn: *Từ gốc Pháp trong tiếng Việt. (Slova francouzského původu ve vietnamštině)* Hà Nội, NXB KHXH 1992.

VIETNAMESE LANGUAGE AT THE OPENED DOORS AGE

Annotation: *In 1986, eleven years after its unification, Vietnam officially began a period of reforms known as „Đổi mới“, a process of transformation similar to Soviet perestroika. Concurrently, following many years of isolation, the country started opening up to the world. Economic changes, international cooperation, foreign investment inflow, freedom of movement, new communication technologies, and other similar factors have strongly influenced Vietnamese society and, logically, Vietnamese language for over a quarter of a century. To what extent is Vietnamese language influenced by this period and how does Vietnamese population itself perceive its impact?*

Keywords: *Vietnamese language, Latinized Vietnamese, transcription of Vietnamese, Sino-Vietnamese words, borrowed words from French, borrowed words from English, Vietnamized words, Vietnamese society, „Đổi mới“ process, „open door“ period*

VIZUÁLNA ARTIKULÁCIA KULTÚRNEJ IDENTITY KRAJÍN SINOSFÉRY: NOVÝ JAZYK GLOBALIZUJÚCICH SA SPOLOČNOSTÍ

Viera Langerová

Abstrakt: Krajiny východnej Ázie a hlavne krajiny "sinosféry" sa v období zintenzívňujúcej sa globalizácie stávajú laboratóriom nových procesov, ktoré majú ďalekosiahly vplyv ako na kultúrny, tak i mediálny priestor. Ten vytvára svojou negeografickou povahou podmienky pre spoluprácu krajín sinusféry najmä v oblasti masovej kultúry. Jej najvýraznejším znakom je vizualita, dominancia obrazu nad písaným a tlačeným textom.

Fenomén vizualizácie, ako dôsledok búrlivého rozvoja elektronickej komunikácie, nadobúda určujúcu úlohu pri artikulácii identity, ktorou rozumieme schopnosť definovať mnohoúrovňovo príslušnosť jednotlivca, alebo celých skupín, k existujúcim kultúrnym i sociálnym formáciám. V takto generovanom prostredí sa na vzniku vizuálnych textov vo veľkej miere podieľa hybridizácia, absorbovanie a syntéza rozličných prvkov do jednotného tvaru s novou kvalitatívnou hodnotou. Ako príklad fungovania týchto procesov môže slúžiť tvorba tchaj-wanského filmového režiséra Ang Leea.

Tieto procesy vedú niektorých odborníkov k názoru, že sa na územiach, zdieľajúcich spoločný základ tradičnej čínskej kultúry, postupne vytvára jednotný priestor, označený ako *trans*, či *pan-čínska kultúra*.

Vo svojom príspevku sa venujem prejavom tejto novej situácie a jej potenciálu.

Kľúčové slová: film, masmédiá, vizualita, kultúra, globalizácia, identita, sinusféra, Čína, Hongkong, Tchaj-wan, lokálny, pôvod, Západ, Východ, Ang Lee, model, vplyv, štruktúra, spoločnosť, migrácia, priestor, kolonizácia, neo-kolonizácia, postmoderna, téma, proces, produkcia, westernizácia, syntéza, hybridita, fluidita

Búrlivý rozvoj elektronických masmédií nás čoraz častejšie stavia pred úlohu zachytiť a pomenovať tento rozsiahly komunikačný tok, rozoznať jeho transformačné tlaky, meniace často od základov nielen formy medziľudskej komunikácie, ale i formy a obsahy spoločenského života. Život bez obrazoviek všetkých rozmerov je dnes už len ťažko predstaviteľný. Vizuálna kultúra, ktorú reprezentujú, je fenoménom s nesmierne širokým poľom pôsobenia. Priemyselná produkcia vizuálnych produktov sa dnes stáva dôležitým ekonomickým segmentom. Film a televízna zábava je po leteckom a kozmickom priemysle, druhým najväčším exportným artiklom Spojených štátov. V Japonsku i Južnej

Kórei je situácia podobná.

Štúdium produkcie vizuálnych textov, plynúcich z tohto obrovského priestoru, nám osvetľuje mnohé javy a procesy, zasahujúce úroveň ekonomiky, politiky a kultúry. Odohrávajú sa v negeografickom priestore, ktoré Arjun Appadurai¹ nazval „mediascape“ a je ústredným priestorom vizuálnej kultúry. Appadurai hovorí o „pásmach skutočnosti, vystavaných na obraze a príbehu. Tým, ktorí do nich vstupujú, prežívajú ich, poskytujú určité prvky (ako sú postavy, príbehy a textové formy), z ktorých možno vystavať imaginárne scenáre vlastných, či cudzích životov na vzdialených miestach.”² Najobľúbenejším formátom pre tento typ transformatívnej predstavivosti sú práve filmy a televízne seriály. Tento intenzívny vplyv na predstavivosť a myslenie obrovského množstva ľudí vyvoláva diskusie o nepomere medzi nadbytkom vizuálnej skúsenosti a schopnosti analyzovať videné.

Dnes sme, či už si to uvedomujeme, alebo nie, v situácii príslušníkov národných kultúr, „kolonizovaných“ globalizovanou kultúrou, ktorej šírenie nie je, vďaka elektronickým technológiám závislé na štátnych a v podstate akýchkoľvek hraniciach. V tejto súvislosti je jednou z dôležitých tém otázka kultúrnej identity, zaradenie sa k jestvujúcim vymedzeným spoločenským štruktúram, vyznávanie spoločných noriem, hodnôt, konzumovanie zdieľaných kultúrnych produktov.

Krajiny sinosféry sú s ohľadom na svoju veľkosť a zároveň mieru produkcie vizuálnych tovarov, dôležitým laboratóriom veľkých globálnych procesov. Dnešná kontinentálna Čína, Hongkong, Tchaj-wan i rozsiahla čínska diaspora vo svete, tvoria popri euro-atlantickej civilizácii ďalšiu maticu vývoja ako technologického, tak spoločenského. Ich podiel na formovaní globálnej transkultúry a jej jazyka je a bude nesmierne významný.

Vizualita a globalizácia

Proces globalizácie, podmienený technologickým rozvojom ako v doprave, tak v elektronickej komunikácii, generoval a intenzifikoval úlohu masmédií a ich vizuálneho jazyka založeného predovšetkým na obraze. Prostredníctvom filmu, ako sledu vizuálnych obrazov spojených do rozprávania, došlo nielen k novej interpretácii času a priestoru, ale i samotnej reality.

Neustále sa zdokonaľujúce možnosti kvality, rýchlosti a objemu prenosu informácií sú dnes predmetom skúmania fenoménu vizualizácie, zasahujúcej takmer do všetkých oblastí života moderných spoločností. Skúmanie toku vizuálnej komunikácie a jej rozsiahlych trajektórií, viedlo k záveru, že dnes dochádza ku „kultúrnej zmene“, obrate od slova k

obrazu, z ktorého sa v prostredí globálneho kapitalizmu a jeho tržnom prostredí stáva samostatná, obchodovateľná komodita.³

Globalizácia dnes predstavuje nielen zvýšenú cirkuláciu ľudí, technológií, kapitálu a tovarov, ale aj obrazov a myšlienok. Kultúrny antropológ Arjun Appadurai prichádza s termínom „*fluidita*“ na označenie dôsledkov tejto mnohorožernej cirkulácie, pri ktorej dochádza k permanentným a vo svojom neustálom pohybe ťažko zachytiteľným zmenám, presahujúcim hranice štátov i koherenciu etnických a kultúrnych entít.

V dynamickom stave tejto ambivalentnej a alternatívnej pulzácie sa obraz svojím obsahom približuje viac k hudbe, môže prekračovať hranice orálnej a písanej reči do tej miery, že dnes hovoríme o odklone od „*logocentrizmu*“ smerom k „*okularcentrizmu*“. Vizuálne formy komunikácie, sa pri hlbšom skúmaní sústreďujú na otázky vizuálneho jazyka, dominantného v šírení masovej kultúry, ktorá je jedným z najvýraznejších znakov globalizujúceho sa priestoru.

Zmena vo vnímaní sveta, nahradenie vlastností ľudského oka technikou, umožňujúcou vidieť to, čo sa do objavenia filmu vymykalo z bežných percepčných možností, vynález širokých operačných možností práce s obrazom – detail, zmena uhlu pohľadu, či montáž, otvorila priestor pre nové poznanie. Vertovovský „*ozbrojený pohľad*“⁴ prostredníctvom obrazu, zvuku a pohybu vytvoril novú antropologickú situáciu, založenú na princípoch interakcie a identifikácie človeka a obrazu.

Prostredníctvom nových a neustále sa zdokonaľujúcich elektronických technológií komunikácie, zabezpečujúcich rýchly prenos a mnohonásobnú replikáciu, majú tak rozhodujúcu rolu vo vytváraní globálnych trajektórií produkcie a výmeny, ovplyvňujúcich v relatívne krátkom čase obrovské množstvo ľudí v ich názoroch i životnom štýle. Odborníci sa dnes snažia pomenúvať zmeny, ku ktorým dochádza v dôsledku tohto procesu mohutnej cirkulácie – vzniku globálneho multikulturalizmu, transnacionálnej reprezentácie nových foriem vizuálnych modelov.

Aby sme si priblížili mechanizmy vzniku týchto nových foriem vizuálnych modelov, je dôležité pristaviť sa pri termíne „*hybridita*“. Rozumieme ňou proces, pri ktorom dochádza k spojeniu a splynutiu jednotlivých prvkov do novej jednotky, s novým významom, odlišným od pôvodných prvkov. Začína sa používať v súvislosti s obdobím kolonializmu v polovici 19. storočia, kedy dochádza k vzájomným interakciám medzi kolonizátormi a kolonizovanými a vzniku hybridizovaných foriem na mnohých úrovniach. Najčastejšie citovaným príkladom je vznik „*singlish*“, jazyka, ktorý vznikol v Singapúre z angličtiny, čínštiny a malajských dialektov.

S fenoménom hybridizácie sa zaoberá široká škála vedných odborov od lingvistiky, cez sociológiu, kultúrne štúdiá, muzikológiu až po etnografiu. V oblasti vizuálnych produktov sú to reklamy, televízne seriály, hudobné klipy a najmä filmy. Produkcia indického Bollywoodu i hongknských štúdií sú v tomto kontexte najtypickejšími príkladmi.

Vizualita, ako forma reprezentácie skutočnosti je dnes k dispozícii širokému spektru užívateľov na mnohých úrovniach spoločenského života a stala sa predmetom mnohostranných výskumov. Otázky vzájomnej interakcie medzi obrazom, jeho tvorcom a jeho konzumentom sa inštrumentalizujú, premietajú do referenčného poľa rôznych teórií, semiotiky, psychoanalýzy, či iných post-štruktúrnych prístupov, postmodernizmu a dekonštruktivizmu, ktoré spochybňujú ambície poznania na konečnú univerzálnosť a v mnohom tak dokážu pomenovať neustále sa meniacu realitu, vystavenú tlakom nového prostredia.

Podmienky, formy a dôsledky vizuálnej reprezentácie kultúrnej identity.

Vo vizuálnej praxi produkcie a konzumu vizuálnych textov sa vytvárajú významy, ktoré umožňujú artikuláciu príslušnosti k celému spektru kategórií, identifikujúcich existenčné súradnice ako individuálne, tak kolektívne. Epistemický status takto konceptualizovanej identity nám dáva možnosť rozoznávať jej časovú, priestorovú, geografickú lokalizáciu, dovoľuje rozoznávať triedne, etnické či rodové zaradenie a pomenúvať významy estetické, kultúrne i politicko-ekonomické.

Identitu teda chápeme ako teoretický konštrukt, cez ktorý definujeme jednotlivcov i skupiny. Je selektívna, formuluje sa podľa aktuálnych potrieb, čiže má arbitrárny charakter. Je rozdiel, či prezentujeme identitu občiansku, rodovú, pracovnú, alebo politickú. Rovnako je dôležité pripomenúť, že má i historický rozmer a vývin, tradičné formy určovania identity sa odvíjajú najmä od národnosti, ethnicity a občianskej príslušnosti. Dnes sme však svedkami vytvárania nových identít a nesporne súvisia s čoraz širším virtuálnym priestorom, vytváraným elektronickými masmédiami. Dôležitú úlohu tu zohrávajú najmä sociálne siete.

Identita môže byť vnútená, falošná, sa často formuluje na základe antagonizmov, istej formy odporu - feministická identita vytvorená v opozícii voči patriarchálnej spoločnosti, homosexuálna proti heterosexuálnej hegemonii, menšinová verzus rasistické, či xenofóbne tlaky atď. Vytváranie identity sa za istých podmienok podriaďuje procesu hybridizácie, kedy dochádza k prijímaniu odlišných kultúrnych vzorcov a tie sa postupne syntetizujú a koexistujú, pretavujú do novej konfigurácie.

Súvislosti vytvárania novej kultúrnej identity krajín sinosféry

Teritórium "sinosféry" je dnes z hľadiska vizuálnej kultúry nesmierne zaujímavým priestorom. Nie je to len kvôli ideografickej povahe čínskeho písma, ktoré tvorbou významu vlastne implikuje procesy hybridizácie, prebiehajúce na globálnej úrovni.

Z hľadiska nových vizuálnych foriem a ich jazyka je sinofónny priestor dôležitý i kvôli tomu, že koloniálna prítomnosť západných mocností tu už od 19. storočia generovala hybridné formy kultúrnych textov.

Život v koloniálnom prostredí mal dopad aj na samotných ľudí, menil ich návyky, hodnoty a často aj ich identitu. Homi Babha⁵ prichádza s termínom "mimikri"⁶, ktorý súvisí s pojmom hybridizácie. Označuje stratégie prispôsobovania sa odlišným vzorcom kolonizátorskej kultúry. Výsledkom je však človek, ktorý prestal patriť ku svojej pôvodnej skupine, ale nepatrí ani k mocenskej vrstve.

Cirkulácia kultúrnych textov je veľmi zaujímavá medzi kontinentálnou Čínou, Honkongom a Tchaj-wanom, troma teritóriami s odlišnou históriou, ale identickým základom tradičnej čínskej kultúry. Ich spolupráca je najevidentnejšia v oblasti masmédií, produkcii populárnej hudby, filmu a televízie. Iniciovala množstvo koprodukčných joint ventures. Ich produkcia a mediácia sa za pomoci elektronických technológií a trhových marketingových stratégií rozšírila a expandovala do širokého verejného priestoru „mediascape“, pre ktorý prestali platiť akékoľvek hranice a zároveň priama štátna intervencia. V polovici 90. rokov tak vznikla forma, ktorú odborníci nazvali „transnacionálna čínska kultúra“, „globálna čínska kultúra“, alebo tiež „pan- čínska kultúra“.⁷

Faktom je, že tento vo vysokej miere komercializovaný mediálny priestor nie je zbavený politického napätia a sporov o identitu ako vo vnútri jednotlivých celkov, tak navonok. V Hongkongu má problém identity dlhú históriu, pri prieskume verejnej mienky v roku 1995 sa 35% obyvateľov hlásilo k HK identite, 32% tvrdilo, že sú HK Číňania, 20% Číňania a 12% britskí Číňania.⁸

Na Tchaj-wane sa problém identity prenáša do sporov s kontinentálnou Čínou o tom, kto je po roku 1949, vzniku Čínskej ľudovej republiky pod vedením Komunistickej strany a odchodom generála Čankajška a Kuomintangu na Tchaj-wan, nositeľom pravej čínskej identity. Pluralita vplyvov na vývoj tchaj-wanskej identity zahŕňa nielen prítomnosť Japoncov na ostrove, od roku 1895 do roku 1945, ale i zložité postavenie Tchaj-wanu medzi kontinentálnou Čínou a Spojenými štátmi, ktoré sú do istej miery garantom jeho nezávislosti. Silný amerikanizujúci vplyv, je tak ďalším momentom, vyžadujúcim zložité manévrovanie

v otázkach udržania si vlastnej identity.

Čína, ktorej kultúrny priestor sprevádza a určuje „ideológia veľkosti“, priťahuje svojim trhom a stúpajúcou kúpyschopnosťou obyvateľstva záujem svetového kapitálu. Ten je nositeľom i mnohospektrálnych kultúrnych vplyvov. Dominuje tu síce „westernizácia“, aj keď je podriadená rôznym regulatívnym normám, ale svoj určujúci vplyv získal v oblasti filmu Hongkong a v oblasti populárnej hudby Taiwan.

Ak sa pozrieme hlbšie na model prenikania cudzích kultúrnych vplyvov do kompaktných, alebo aspoň relatívne kompaktných kultúrnych celkov, zistíme, že ide o „binárny zápas“ medzi globálnym a lokálnym, medzi kozmopolitnou, prevažne metropolitnou kultúrou a pôvodnou, dominantnou a vo svojom základe etnickou kultúrou. Dynamika a priebeh týchto vzájomných kultúrnych stretov sa dá najjednoduchšie popísať v termínoch akcia a reakcia, dominancia a odpor, marginalizácia a centralizácia. Tento proces obsahuje množstvo pozitívnych, ale i negatívnych javov a ich výsledné formy bývajú často paradoxné a prekvapujúce.

Ang Lee - majster univerzálnych príbehov

Príkladom všestrannej syntézy a kultúrnej flexibility je filmový režisér, „taiwanský národný poklad“, Ang Lee. Jeho tvorba demonštruje najviditeľnejšie syntézu na mnohých osiach - východ-západ, osciláciu medzi tradičnými hodnotami čínskej kultúry a jej novodobými formami, zachytáva zmeny, ktorými prechádza patriarchálna rodina, či podoby nového životného štýlu. Striedajú sa v nej prvky západnej i čínskej melodrámy, konvencie žánru bojových umení, konfuciánske hodnoty rodinných vzťahov sa vynárajú vo westerne. Zužitkúva skúsenosti čínskej diaspory, žijúcej na západe medzi hodnotami individualizmu a rodinného kolektivismu.

Do centra medzinárodnej pozornosti sa dostáva v roku 2001, kedy jeho film *Tiger a drak* získava cenu Americkej filmovej akadémie Oscara. Vytvára v ňom mýtickú verziu esencie čínskosti ako pre Číňanov, tak pre nečínske publikum. Klasický žánr bojových umení *wuxia pian* „otvára“ kľúčom novodobých foriem kultúry sinosféry, kde sa prelínajú vplyvy hongkongskej i tchaj-wanskej verzie žánru⁹ a spektakulárneho hollywoodského filmového štýlu. Hrdinov filmu necháva hovoriť rôznymi akcentami a narúša tak nielen jednotu obrazovú, ale i jazykovú. Táto redukcia tradičnej komplexnosti vytvára variabilný kontext a uľahčuje tak „čítanie“ významov filmu i za hranicami sinofónneho kultúrneho okruhu. Treba pripomenúť, že film nevykazoval po premiére príliš veľkú

divácku návštevnosť. Jeho multiúrovňová mixtúra pôsobila na publikum neautenticky a zmätkovito. Prelomom bolo až udelenie Oscara a obrovská popularita u amerického a následne i európskeho publika. „V tomto filme stojí sinofónna disonancia voči uniformite predstáv o čínskosti ale i voči jednotnému obrazu Ameriky...”¹⁰ V USA sa odrazu stáva hitom, blockbusterom, film z úplne odlišného kultúrneho okruhu a podnecuje tak diskusie na nové témy, hovorí sa o transnárodnej reprezentácii heterogenizovaných kultúrnych produktov, nových marketingových stratégiách v globalizujúcom sa priestore, či novej kozmopolitnej vizualite.

Zbežný pohľad na dielo Ang Leea, demonštruje rozsiahle spektrum tém, čitateľných simultánne vo viacerých kultúrach. V 90. rokoch vzniká jeho trilógia “otec to vie najlepšie”, filmy *Tlačiace ruky* (1992), *Svadobná hostina* (1993) a *Jesť, piť, muž, žena* (1994).

Prvý je príbehom čínskeho otca, ktorý prichádza za svojim synom do USA a snaží sa nájsť porozumenie so svojou americkou nevestou, v *Svadobnej hostine*, za ktorý získal na MFF v Berlíne Zlatého medveďa, prichádzajú za synom do USA čínski rodičia, nevediac, že je homosexuál a žije so svojim partnerom. Tretí sa odohráva na Tchaj-wane a rozpráva príbeh otca a jeho troch dcér, vymaňujúcich sa z jeho vplyvu.

Vo všetkých troch filmoch je prítomná tradičná téma vzťahu medzi otcom a jeho synom/ dcérami, určená konfuciánskou sociálnou geometriou rodičovského imperatívu, ktorému sa deti musia bezpodmienečne podriaďiť. Príbehy ju dôsledne deštruujú a túto „vzburu” nahradzujú novou logikou individualizmu. Novým prvkom je “glamorizácia” žien, niet tu ani stopy po predmodernej krehkosti, obalenej do hodvábu, či polovojenskej antifeminizácii maoistického razenia. Dcéry z filmu *Jesť, piť, muž, žena* sú krásky, ktoré môžu voľne migrovať do akéhokoľvek hollywoodskeho filmu.

Jednoznačne západný pôvod má i tematizácia homosexuality ako výraz presahu do sféry westernizovanej metropolitnej spoločnosti, prežívajúcej dramaticky dilemu heterosexualita versus homosexualita a jej meniaci sa právny a sociálny status. „Film Ang Leea obnovuje konvencie rodinnej melodrámy, formátu, ktorý v posledných rokoch na Tchaj-wane absentoval. Na rozdiel od hollywoodskej melodrámy, zameriavajúcej sa na individuálnych členov rodiny a ponúkajúci identifikáciu s niektorým z nich, tu rodina funguje ako kolektívny protagonista... kvôli zachovaniu jej celistvosti treba čosi obetovať.”¹¹ Otec, pri absencii matky, čeliaci rozpadu rodiny, si nájde novú, oveľa mladšiu partnerku a umožní tak dcéram ľahký odchod z rodiny, pričom ich vzťahy zostanú zachované a harmonické.

Multiúrovňová univerzalita príbehov režiséra vychádza do značnej miery z jeho vytrvalosti a stratégie udržať v harmónii všetky civilizačné tlaky. Počas života v USA ostať verný konfuciánskemu

i taoistickému dedičstvu, na Tchaj-wane žiť ako slobodný globálny občan.

Do jeho filmografie patrí aj prepis anglického románu Jane Austenovej z 19. storočia *Rozum a cit* (1995), príbeh dvoch homosexuálnych kovbojov *Zlomená hora* (2005), film *Hulk* (2003), v ktorom kritici prekvapujúco nachádzali akcent na rodinné vzťahy otca a syna, ktoré priradili do jeho čínskeho tematického portfólia. Spomienky hercov z natáčania filmu *Rozum a cit* ho označovali ako ázijského tyrana, ktorý sa postupne menil na príjemného spoločníka a učiteľa tai-či, počas prestávok v nakrúcaní.

Jeho tvorba demonštruje možnosti špecifického druhu prekladu, ktorý je čitateľný vo viacerých kultúrach predovšetkým vďaka možnostiam vizuálneho textu a jeho kvalít. Sú príznačné pre postmoderný priestor, kde miznú odlišnosti multikultúrnych spoločností a nastupuje tzv. korporatívna štandardizácia, migrácia významov a ich začleňovanie do novovytvorených naratívnych rámcov, prenosných do širokého mediálneho priestoru.

Úspech jeho filmov, ich zrozumiteľnosť je z hľadiska strategickej „dohody“ medzi rozdielnymi kultúrnymi entitami „symptómom neokoloniálneho kultúrneho vzťahu medzi Tchaj-wanom a Spojenými štátmi, kde Tchaj-wan hrá úlohu minoritného subjektu.“¹² Súhra medzi globálnym a lokálnym¹³, koalícia medzi integráciou a fragmentáciou je strategickým posunom v novom priestore kultúrnej synergie.

Okrem Ang Leea v ňom nachádzajú uplatnenie i takí tvorcovia ako Johnny To, John Woo, či Jackie Chan. Globalizujúce sa parametre čínskej filmovej kultúry, oslovujúce svetové publikum, budú popri Hollywoode a indickom Bollywoode tretím alternatívnym priestorom, prispievajúcim do rýchle sa šíriaceho amalgámu globalizovanej kultúry.

Dynamická premena formovania národnej identity prostredníctvom zobrazovacích médií je dnes fenoménom širokého rozsahu a týka sa prirodzene aj euro-atlantickej kultúrnej sféry. Identifikáciou a artikuláciou prejavov rozsiahleho procesu vizualizácie skutočnosti sa dnes zaoberajú i početné akademické disciplíny, ktoré otvárajú mnohoúrovňovú diskusiu o povahe zmien globalizujúceho sa sveta.

Poznámky

1 APPADURAI, Arjun (1949), kultúrny antropológ, pôvodom z Indie, dnes žije v New Yorku. Vo svojich prácach rozoznáva päť rozmerov globálneho kultúrneho toku: ethnoscape (pohyb jednotlivcov, turistov, migrantov...), mediascape, technoscape, financescape a ideoscape. (In :Modernity at

Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis University Press, Minneapolis 1996.

2 MIRZOEFF, Nicholas: Úvod do vizuální kultury. Academia, Praha 2012, s. 231-232.

3 SHU-MEI, Shi: Visuality and Identity. University of California Press, Los Angeles 2007, s. 8.

4 ČENĚK, David, PORYBNÁ, Tereza (ed.): Vizuální antropologie – kultura žitá a viděná. Pavel Mervart, Praha 2012, s. 61. Odkaz na sovietskeho režiséra a experimentátora Dzigu Vertova (1896-1954).

5 BABHA, Homi (1949), lingvista a kultúrny antropológ, je jedným z najvýraznejších predstaviteľov „koloniálnych štúdií“ so zameraním na post-koloniálnu fázu. Narodil sa v Bombaji, v perskej rodine.

6 BABHA, Homi: Location of Culture. Routledge, London 1994.

7 SHU-MEI, Shi: Visuality and Identity. University of California Press, Los Angeles 2007, s. 86-87.

8 Tamže, s. 106.

9 Žáner bojových umení je spojený s ich literárnou podobou. Pohyboval sa síce často v pseudohistorickom prostredí, ale vykazoval prvky klasického literárneho jazyka. Klasikovia žánru z Hongkongu a Tchaj-wanu sa objavili v 60. a 70. rokoch, kedy bola kontinentálna Čína za „železnou oponou“. Do filmovej interpretácie tohto literárneho žánru, naviazaného na tradičnú čínsku kultúru, sa teda premietali i rozdielne postoje Hongkongu a Tchaj-wanu voči Číne.

10 SHU-MEI, Shi: Visuality and Identity. University of California Press, Los Angeles 2007, s. 6.

11 BERRY, Chris Berry, FARQUHAR, Mary: China On Screen. Columbia University Press, New York 2006, s. 175-176.

12 SHU-MEI, Shih: Visuality and Identity. University of California Press, Los Angeles 2007, s. 60.

13 Sociológ Roland Robertson je autorom termínu „glokalizácia“ ako výraz jednoty medzi univerzalizmom a partikularizmom (uchovávať hodnotu pojmov „ domov“, „komunita“, a „ lokalita“), homogénitou a heterogénitou. Yingjin Zhang: Screening China. Center for Chinese Studies. University of Michigan 2002, s. 253-254.

Literatura

APPADURAI, Arjun: Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis University Press, Minneapolis 1996.

MIRZOEFF, Nicholas: Úvod do vizuální kultury. Academia, Praha 2012.

ČENĚK, David, PORYBNÁ, Tereza (ed.): Vizuální antropologie – kultura žitá a viděná. Pavel Mervart, Praha 2012.

BABHA, Homi: Location of Culture. Routledge, London 1994.

SHU-MEI, Shi: Visuality and Identity. University of California Press, Los Angeles 2007.

BERRY, Chris, FARQUHAR, Mary : China On Screen. Columbia University Press, New York 2006.

ZHANG, Yingjin: Screening China. Center for Chinese Studies, University of Michigan, Michigan 2002.

VISUAL ARTICULATION OF CULTURAL IDENTITY IN SINOSPHERE COUNTRIES: NEW LANGUAGE OF GLOBALIZING SOCIETIES

Annotation: *The countries of East Asia and mainly the countries of "sinosphere" are becoming the laboratory of new processes in the era of globalization. They have a wide influence on cultural as well as media space which creates by its non-geographic disposition, the best conditions for cooperation mainly in mass culture production and consumption. Its most distinctive attribute is visualization, image dominance above written and printed text.*

Phenomena of visualization as the consequence of the spread of electronic communication acquires the dominant function in the articulation of identity, understood as the ability to define on multilayered level the affiliation of individual or groups to existing cultural and social formations. The primary method involved in composition of the visual texts is hybridization, which means absorption and synthesis of different elements to a united form with qualitatively new kind of value. The best examples illustrating the processes of hybridization are the films of Ang Lee, film director from Taiwan.

All these processes according some experts lead to special unification of sinosphere countries in new trans or pan-chinese culture.

In my paper I have followed the symptoms of this new situation and its potentials.

Key words: *film, massmedia, visuality, culture, globalization, identity, sinosphere, China, Hongkong, Taiwan, local, origin, West, East, Ang Lee, model, influence, structure, society, migration, space, colonization, neo-colonization, post-modern, theme, process, production, westernization, synthesis, hybridity, fluidity*

THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF CHINA: SCIENCE AND TECHNOLOGY PARKS FEATURES

Anna Maltseva

***Abstract:** China's economic is most dynamic and effective economy in the world. High values of social and economic indicators were achieved due to government innovative policy and innovative infrastructure. The paper devote to consideration of main success factors of China's economy include innovation.*

***Key words:** innovation, science and technology park, innovative infrastructure, innovative program, venture investment*

Introduction

China's economic breakthrough of the last ten years named by analysts as the "Chinese miracle" is a major achievement due diligence, energy and dynamism of the Chinese nation, as well as the development of a global strategy on the initiative of the government.

Study of the experience of China as the second largest economy in the world, its current state and prospects of development is an important task for the states which are strategic partners around the world.

The purpose of this paper is to increase the reserves of the efficiency of the Chinese economy in the innovation sector which provided a rapid leap of the state economic development.

Personal contribution of the author consists of a comprehensive analytical study of macroeconomic indicators and the world rankings of China, the interpretation of statistic materials and evidence to identify specific decisions of public authorities which determine the competitive advantages of the state of the global economy.

Methods

For the study of the modern-day conditions and trends of China were used a monographic description, a comprehensive comparative analysis (base of comparison were selected indicators of the Russian Federation), a statistical analysis.

Results

According to the Asian Development Bank's current economic development in China is characterized by annual growth of more than 8%, against a background of significant increase of investment and private consumption. Thus, investment in fixed assets increased annually by more than 20% and private consumption - about 12%, with the support of employment and wage growth and public spending¹.

China ranks first in the world in terms of population, which amounts about 1.4 billion people, second after the USA to the Gross Domestic Product (GDP), which in 2010 amounted to 7298.1 billion (about 15% of world GDP). According to analysts taking into account current rate of growth, by 2030, China's economy will become the first in the world in terms of GDP. However, there is insufficient position of the country in terms of GDP per capita (80th place in the world), which is 5.4 thousand USD / person. The United States (1st largest GDP) is in 14th place in the world by GDP per capita, Japan (3rd in the world in terms of GDP) is 18th. Growth of GDP per worker in China is very large: it is 9.1% (3d in the world). These trends reveal the key features of the Chinese economy defining its high growth. The main factor is the availability of relatively cheap labor².

Systematic study of trends in the economy promoted by a comprehensive analysis of key economic indicators which are calculated by statistical services the world's leading development institutions. Analysis of Global Competitiveness Index (GCI) in 2012 shows a fairly stable position of China in the ranking of 30 most efficient economies in the world: it is number 29 (Russian Federation - 67th). The analysis shows that China is also a leader among the BRIC countries on all key indicators of socio-economic and innovation³.

Table 1 - The Global Competitiveness Index framework in 2012- 2013

State	Basic requirements subindex	Efficiency enhancers subindex	Innovation and sophistication factors subindex
China	31	30	34
Russian Federation	53	54	108

The dynamics of most components of the index of competitiveness is stable with a relatively low reduction on individual characteristics which (with absence of adequate attention from the state) may become critical for China's competitiveness: the development of the financial market (54th

place in the world, down 6 points), technological readiness (88th, down 11 points) and market efficiency (59th, down 14 points).

Due to the availability of cheap labor Chinese entrepreneurs very effectively implement production on licenses purchased from leading multinational companies. These trends provide a very high growth of the Chinese economy; it does not provide the essential prerequisites for their own innovation and technological development, which indicates a low level of technological readiness. In this case, there is a high indicator of the ratio of performance and payment (16th in the world) that determines the allowances in the cost savings of Chinese products in terms of labor costs.

The decline in market efficiency associated with the lack of internal and external competition, as well as the strengthening of the various barriers to market entry. According to the number and duration of procedures for starting a business in China is the second hundred of the world countries (134th and 116th correspondingly) which makes it necessary to improve the state and market mechanisms of the business environment. Experts also point out that the most significant challenges for the organization and business in China is access to finance, high inflation (82nd place), political instability, bureaucracy and corruption⁴.

China's economy is characterized by a very high tax burden (125th in the world) - 63.5%, and customs duties (122nd) - 11.5%.

There is a very high market size (2nd in the world) at the same time China is the first in the world by the developed foreign markets. The indicator shows the stable leadership of the Chinese economy in export of goods and services which is a source of economic growth.

As in previous years the macroeconomic environment is very favorable again (11th place) despite the long period of high inflation. The budget deficit in China is mild, with low (although increasing) share of public debt in GDP (26%). There is very high overall level of savings (over 50% of GDP). Existence of an effective macroeconomic environment helps to reduce debt of China more rapidly than of the other BRIC countries⁵.

China also provides a relatively high standard of health and primary education (35th place), positive trends in health indicators and almost universal access to primary education, which is appreciated highly in terms of quality. However there are some problems with the availability and quality of secondary and higher education, the assessment of the education system in China is not high enough (57th in the world).

China has satisfactorily high position in terms of the "business sophistication" (45th place) and "innovation" (33 place) which is a source of advanced development⁶.

There is a comparative analysis of the main elements of the indicator “innovation” in Russian Federation and China (tabl. 2).

Table 2 – the main elements of the indicator “innovation” in 2012-2013

Indicators	China	Russia
Capacity for innovation	23	56
Quality of scientific research institutions	44	70
Company spending on R&D	24	79
University-industry collaboration in R&D	35	85
Government procurement of advanced tech products	16	124
Availability of scientists and engineers	46	90
PCT patents, applications/million	38	44

Analysis of the data in the table shows that most indicators of the potential for innovation in China are higher than in the Russian Federation. According to the mind of international experts China has a very high potential for innovation (23th place) which is a prerequisite for the further growth of the innovation economy. Public authorities in China play the main role for procurement of new technology that generates effective demand for innovation and thus contributes to the development of innovation in the country.

Challenges remain in the areas of corruption and judicial independence (66th place). The problems of crime, security, business increasing government spending to combat terrorism are not solved.

In general there are relatively high values of the key components of the index of competitiveness of China which will provide (with preservation of these trends) very high position in the world rankings at the end of the next ten years.

The Global Innovation Index (GII), which is one of the universal meters of effectiveness of innovative development, allows us to characterize the Chinese economy as well developed (34th in the world in 2012). The Russian Federation rank is 51 in the world ranking of innovative development⁷.

China’s special place in the world economic system components exhibit a GII:

- an innovative input index characterizes the capacity of the state to create innovation and includes measures of institutional development, human capital and research, infrastructure, marketing complexity, the complexity of doing business (55th place);

- an innovative output index shows the results of innovation and includes features in the production of knowledge and technology and creative industries (19th place);
- index of innovation efficiency is the ratio between the available resources of the state to carry out innovation activities and their results (1st place).

“Chinese miracle” being studied by scientists and specialists of all countries, consist in getting very good results in the field of science and innovation with a relatively small resource.

The main reason for this trend according to expert’s minds is a feature of the scientific, technical and economic cooperation with innovative economies of Europe, the USA and Japan.

At the present stage China mainly replicates, assembles and markets jointly produced new product in the world market or use for its own development and the interests of modernization research and development of previous generations of developed countries.

Chinese policymakers say that West keeps a distance from China in scientific and technical sphere in 1-3 generations that is 10-20 years. Military developments even of prior generations are forbidden to sell and deliver to China which is one of the main preconditions of developing of Russian-Chinese cooperation in the military-technical sphere.

In the aspect of innovation activity leading world countries impose “catch-up strategy” to China (Chinese dependence on foreign technology industries is about 80%) while providing control of Chinese technology by protecting intellectual property rights. There is the mass training of Chinese experts in science, technology and innovation with the resources of partner countries (the share of firms that provide education to employees is 84.8%, 1st in the world) which is one of the prerequisites for further innovative development of Chinese economy⁸.

Significant growth which was provided to the Chinese economy by scientific and technical cooperation with the leaders of the global innovation system has led to further development of the innovation sector of the country. This is expressed by the absolute quantitative indicators: expenditure on research and development (5th in the world) and the number of researchers (2nd place).

Relative activities which are components of a global innovation index are smaller but still significant. These are the costs of research and development in GDP (25st in the world) and the number of researchers per million population (53ed place) while the proportion of those employed directly in generating of knowledge is rather low - it is 7.4% (98th in the world)⁹.

Analysis of other components of the global innovation index

confirms the trends of shaping China's own innovation economy at the lowest cost. Thus, according to the Program for International Student Assessment (PISA) Chinese school and college students are the first in the world in skills of reading and math, as well as in basic knowledge of other sciences. Chinese have the world's fifth-quality results of standardized tests to determine the ability to successfully study in business schools the Graduate Management Admission Test (GMAT).

All this will become a source of improving the quality of human capital of the state in the future. The current costs of education in the internal rate of return (IRR) are 1.8% (128st in the world). Integral assessment of the higher education system in China is still very low - it is 125st in the world¹⁰.

The key features of innovative business in China are its primary funding from its own resources. Thus, China ranks as 6th in the world in the proportion of research and development funded by private capital which amounts to 71.7% while the share of research and development generated by the business community is 73.3% (7th in the world).

The great length of China from west to east and from north to south defines the uneven development of innovative industries in the province. China ranks as 6th in the world in economic development of the cluster which is a significant factor for the country with a vast territory and serves as an essential prerequisite for the further effective regional development. It is noted that according to this index China is ahead of all geographically large countries (the USA has 9th place, Canada - 20th place, Russian Federation - 93ed in the world).

Effective cluster policy is a key factor in the creation of comprehensive cooperative ties between companies located in the same area, and as a consequence the synergistic effect of giving a significant increase in the economy. In general, the territorial development of China is uneven: the provinces and municipalities with provincial status on the east coast is more innovational developed than in the central and western parts of China, due to historical and climatic characteristics¹¹.

Analysis of the impact of innovation in China is characterized by the indicator "knowledge and technology outputs" (5th place) and "creative outputs" (56th place). It is noted that the state has leading positions in production of material innovations related to the real economy¹².

China is the world leader in the number of applications for patents on inventions and utility models in the national patent office per billion GDP (Russian Federation - 10th place) while it is noted that it is not enough high rank in international patent applications (27th place). The indicated very high patenting activity is due to significant development

of legislation in the field of intellectual property which is associated with the widespread use of new technologies generated by the world's leading companies. The proper patenting activity in China is predict the next decade a paradigm shift in the strategy of production and its refocusing on national technology.

Diffusion of innovations in the country promotes international trade in terms of the excess of exports over imports of high-tech products; China is one of the world leaders and ranks fourth in the rankings.

Overall, demonstrated by the country increases are not trivial and characterize the policy of aggressive growth through their own unique model which is based on the decisive role of the state in creating a market environment, macroeconomic regulation, the direct allocation of resources, relying on foreign capital (to upgrade technology, expand exports, savings foreign exchange reserves), the export orientation of the economy.

Attracting of foreign investments provide tax privileges for enterprises with foreign capital: the income tax rate for them is 10% lower than for Chinese enterprises. However, its volumes today are not large enough and do not satisfy all the needs of the growing Chinese economy (the share of foreign investment in the country's GDP is 40 in the world)¹³.

China's state policy aimed at creating their own unique innovation ecosystem built on the best international practices and the principle of openness to foreign participants. Priority in its development is to promote the generation of innovation in universities and the formation of commercially viable high-tech companies on the platform of public specialized research institutes.

Keeping the tradition of strategic planning which originated in the era of socialism in China, the state initiated and implemented five-year plans that provide the key priorities of social and economic development in the coming period. China's Twelfth Five-Year Plan (2011 - 2015) is directed to restructure of the Chinese economy by stimulating domestic consumption, the development of services, the transition to the production of higher value-added, energy saving and environmental protection. Most of the growth is the transition from an export-oriented and resource to the innovation economy.

As in other developed countries support for innovative science and innovation in China is implemented by using tools of targeted programs which are "Learning science and technology nodes", "863", "973", "Torch", "Spark".

The feature of Chinese target programs (unlike their counterparts sold in other countries) is a long-term (typically 10 years) and scope (diversified across a wide range of areas.) Such specificity has the effect of stability and allows to develop large-scale convergence projects that are the

foundation of economic growth of the country with different complexity of management.

The problem of corruption in China is a key at this stage and therefore according to some experts' minds funding and monitoring of the implementation of projects, programs are not always carried out in the framework established by the regulations of their implementing.

Diffusion of innovation in China contributes to the development of small business innovation aiming to commercialize technologies developed both Chinese and foreign scientists. Implemented public policies aimed at the comprehensive construction of xiaokang society (society mean prosperity) and will include the direct and indirect support for entrepreneurial activities, such as subsidizing and micro foundation of companies in their infancy, the attraction of investors, including foreign (Standard Charter Bank, the NYSE Acra exchange platform), for lending to potentially successful innovative companies. The results on the system of tax incentives are obviated: newly created innovative companies are fully exempt from tax in the first two years of operation.

Importance which is partly solved by generating of a wave of small innovative enterprises in China is unemployment which is characteristic for the countries with a growing population with limited job opportunities. China's working-age population is currently over 800 million people which is 300 million more than total population of the developed countries of the West. It is noted that the number of unemployed working population reaches 50 million¹⁴.

The employment challenge facing very sharply to facilitate comprehensive studies aimed at identifying the factors and reserves growth in employment in China. The model of economic growth that is creating new jobs in high-tech industries was formed. The promotion to the development of small innovative enterprises is a real opportunity to reduce unemployment.

The state policy of China in recent years aimed at actively promoting of the creation of new small businesses including innovative ones demonstrating its effectiveness. Thus, small business provides more than 80% of the jobs in the cities in particular provinces value of the index is 98%¹⁵.

Main government initiatives of support of small forms of business is the promotion of the creation of a services system including in the framework of the trade unions and associations on the basis of relevant universities, and science and technology parks, innovation incubators.

Key focus of support of small innovative business in China is the creation and development of an effective innovation infrastructure setting

the stage for the generation of innovative companies in the designated area. Active policy of the state in benchmarking made it possible to realize the program of creation and development of Chinese science and technology parks and special economic zones, since the late 80's of 20th century.

At present China have more than 120 science and technology parks at various levels including 53 state designations (areas of development of new and high technology). The first science and technology park is Beijing experimental new technology development zone located near Haydon. It was established in 1988 by the Decree of the State Council under the "Torch" program.

Regional policy in different areas of China also features uneven. The initiatives of individual regions on the formation and implementation of strategies for innovation are highlighted.

The experience of the regional administration of Nanjing in the program "Entrepreneurial talent - Plan 321" implementation is interesting. The program aim is the support of innovative business which is carried out within three years.

The target audience is high-tech export-oriented companies that are selected for the program on a competitive basis (from the 2,000 applicants selected 200). For improving of the effectiveness of the selected companies it is provided the support in recruiting of the leading scientists prepared with the support of the federal program "Thousand talents program". Such initiative can significantly speed up the integration of science and the real economy in the region and ensure the growth of innovative products that can compete with the global peers¹⁶.

Nanjing government also is implementing policy of benefits and preferences for certain groups of entrepreneurs in targeted programs: 3s "Leader in science and technology entrepreneurship" and the program 2s "Technology entrepreneurs training program".

These programs are based on science and technology parks and high-tech business incubators in Nanjing which provides not only the development of innovative business companies selected to participate in the program but also the innovation infrastructure creating the experience of identifying and subsequent growth of high-tech companies and as an objective investigation brand of science and technology parks in the region.

The science and technology parks in China are based on the experience of the major developed countries especially the United States and perform the functions of business incubators and business accelerators i.e. create the conditions for growth and development of start-up companies and have already proven itself in the market. Like the North American experience innovation infrastructure the evolution high-tech development

zones mainly focused their part in shaping the wave of innovative companies in the incubator functions, i.e. favored the development of start-up companies. Today the number of Chinese business incubators exceeds 700 and by experts minds there is a low viability of companies created after the process of incubation. Usually the life cycle does not exceed 5 years.

With the development of infrastructure and services more and more attention is paid to creating business accelerators which are accelerators of companies business at the expansion stage. At present China is the second country in the world by number of created a business accelerators and their number is constantly growing.

Chinese scientists and experts consider a very effective chain of high-tech companies implemented by the national innovation infrastructure: university → business incubator → business accelerator → technology park¹⁷.

The business accelerator creating was actively deployed in China since 2006. It helped to the growing needs of companies graduating business incubators in rental, information and services of a new quality. The financial and economic crisis of 2008 showed additional advantages of placing high-growth companies in the business accelerators including a significant reduction in the risk of insolvency and the prevention of financial difficulties in view of the accelerator as a guarantor for additional financial resources.

According to the territorial diversification of innovative development zones were primarily hosted business accelerators in the south-east of the country (55%): 1 is in the province of Zhejiang, 6 is in Guangdong, 3 is in Jiangsu (Wuxi, Nanjing), 2 is in Shanghai. In north-west China are 8 business accelerators: 3 is in Beijing, 1 is in the Shaanxi province, 1 - in the Huizhou province, 1 is in the Jilin province, 1 is in Shandong, 1 is in the city of Chongqing. There are 2 business accelerators in the central region in the Hubei and Anhui provinces¹⁸.

Territorial diversification is due to the concentration in the southeast of the scientific and technological resources and a large number of innovative companies post incubation stage as well as the initiatives of government in the provinces. Feature of the business accelerator is forming of a pool of business services to meet the needs of companies in the growth stage, namely, education, information, services, finance. Important tool is formed on a platform accelerating innovation networks to ensure the promotion of products (services), innovative companies and new contacts for business success.

Investigations show that a business accelerator in the innovation system of China act as the integrators of the scientific and business

community that creates added value and contributes to significant development of certain territories within a particular area of study.

An important part of the infrastructure of generation and transfer of innovation in China are university science parks which form an effective medium for the creation of small high-tech enterprises in the pre-incubation stage in view of the possible initiation and selection of popular research projects.

Unlike most developed countries the formation of zones of university science parks and incubators in China took place a little later than the creation of science and technology parks of state and regional significance. First National University Science Park was created in Northeastern University (Shenyang) in 1990 currently there are over 70 research parks, operating with the support of more than 130 universities¹⁹.

System support of innovative business development in China over the past ten years supports by the development of venture capital ecosystem which provides financial support for start-up companies primarily in the area of high technology providing the necessary investment resources on the conditions to qualify for the final part of the profit or innovative technology created by the project.

The system of venture capital in the world is built with using a public-private partnership in connection with high-risk nature of the investment. With the passage of time and the development of venture capital ecosystem is becoming more commercial in nature and formed a system of private venture capital funds.

In China the first venture capital investments began to arrive from the west and were associated with investments in high-tech projects created in developed countries. Later proven in the Chinese market venture capital companies and funds were able to search for local innovation to implementation of financial investments.

Currently the own Chinese venture capital industry make a serious leap. This industry embraces venture capital funds and companies initiated by the state or by interested parties (innovative companies, scientific and technological parks) including ones an equal footing. There are the most prominent venture capital funds allocated in China: IDG-Accel China Growth Fund, Sequoia Capital China and JPMorgan Chase²⁰.

Large Chinese corporations set up subsidiaries venture companies to find innovative projects, generated mainly small and medium enterprises which can further increase efficiency of the corporation itself, and in order to diversify its business. Experts identify affiliated companies of corporations: Stone Group Corp., Start, Legend, Tsinghai Tong fang, Haier²¹.

Now experts ascertain the initial development of the venture ecosystem in China which is caused by problems related to the lack of experience, skills and underdevelopment of the legal framework in the field of venture capital and intellectual property. For implementation of the venture capital some reassurance and prepared environment which can be a science and technology parks is needed.

Discussion

Thus, summing up the study of the modern innovation of China's development it is possible to underline the following key features which are the competitive advantages of its national economy:

- The highest efficiency of the chosen course of innovative development of the country reflected in the achievement of sufficiently high results with a minimum of nested resources;
- The availability of accessible and relatively cheap labor force including those with the necessary skills obtained while working for Western companies, geographically located in China;
- The territorial diversification of the country focusing on the south-east more resources to innovation development;
- The availability of affordable learning experience for the innovative development of the West over the concentration in the territory of the Republic of China a large number of advanced foreign companies and their subsidiaries;
- The formation and implementation of public policy innovation system development including the creation of areas of high technology and government innovation programs;
- The creating of innovative infrastructure, the development of which is currently growing world standard, including the creation of technology, science parks and innovation incubators and venture capital ecosystem.

The further development of innovative business in China will contribute to the policy of regional equalization which will ensure the development of the central and western parts of China that are untapped resources in the country and able to provide a solution to the ambitious targets set by the Government of China's long-term strategic documents.

Notes

1 PRC Growth to Remain Robust as Economy Diversifies - ADB Report. Cit. from <http://www.adb.org/news/prc-growth-remain-robust-economy-diversifies-adb-report?ref=countries/prc/news>.

2 World Economic Forum: *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. Geneva 2012, 545 p.

3 World Economic Forum: *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. Geneva 2012, 545 p.

4 Ibid.

5 Ibid.

6 World Economic Forum: *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. Geneva 2012, 545 p.

7 The Global Innovation Index 2012 - Stronger Innovation Linkages for Global Growth. Cit. from <http://www.globalinnovationindex.org/gii/>.

8 TITARENKO, M.L.: *Geopolitical significant of Far East. Russia, China and another country of Asia*. Moscow 2008, 624 p.

9 The Global Innovation Index 2012 -Stronger Innovation Linkages for Global Growth. Cit. from <http://www.globalinnovationindex.org/gii/>.

10 Ibid.

11 CHINA Di, U.: *The movement to state of innovative type*. Cit. from http://chelt.ru/2009/7-09/udi_709.html.

12 The Global Innovation Index 2012 - Stronger Innovation Linkages for Global Growth. Cit. from <http://www.globalinnovationindex.org/gii/>.

13 Ibid.

14 CHEN, Herbert: *SMEs Development and Job Creation. The Chinese government's ideas, practices and effect*. Korea 2010.

15 Ibid.

16 I-HUNG, Li: *Globally Networked STPs – Platform to foster knowledge-based regional economy in China*. Tallin 2012.

17 HE KEFANG, Reng Jing: *The construction and development of business accelerator in science and technology park in China*. Korea 2010.

18 HE KEFANG, Reng Jing: *The construction and development of business accelerator in science and technology park in China*. Korea 2010.

19 XU JINGHONG, Chen Herbert: *University Science Park Evaluation: 4 Standards*. 2009.

20 QIAN, Zhang: *Fostering the Venture Capital Market by the Government Policy – A Case Study of Z-Park Practice in China*. Gauteng 2008.

21 Ibid.

Literature:

PRC Growth to Remain Robust as Economy Diversifies - ADB Report. Cit. from <http://www.adb.org/news/prc-growth-remain-robust-economy-diversifies-adb-report?ref=countries/prc/news>.

World Economic Forum: *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. Geneva 2012, 545 p.

The Global Innovation Index 2012 - Stronger Innovation Linkages for Global Growth. Cit. from <http://www.globalinnovationindex.org/gii/>.

TITARENKO, M.L.: *Geopolitical significant of Far East. Russia, China and another country of Asia*. Moscow 2008, 624 p.

CHINA, Di U.: *The movement to state of innovative type*. Cit. from http://chelt.ru/2009/7-09/udi_709.html.

CHEN, Herbert: *SMEs Development and Job Creation. The Chinese government's ideas, practices and effect*. Korea 2010.

I-HUNG, Li: *Globally Networked STPs – Platform to foster knowledge-based regional economy in China*. Tallin 2012.

HE KEFANG, Reng Jing: *The construction and development of business accelerator in science and technology park in China*. Korea 2010.

XU, Jinghong, CHEN, Herbert: *University Science Park Evaluation: 4 Standards*. 2009.

QIAN, Zhang: *Fostering the Venture Capital Market by the Government Policy – A Case Study of Z-Park Practice in China*. Gauteng 2008.

RECENZE

ČÍŇAN KONFUCIUS V NOVÉM ČESKÉM PŘEKLADU

Konfucius v zrcadle Sebraných výroků. Přeložil a komentuje Jaromír Vochala. Praha: Academia, 2009, 534 s.

Radek Pělucha

Téměř sedmdesát let si musel český čtenář počkat na Konfucia v novém sinologickém provedení. V roce 1940 vyšel v překladu Jaroslava Průška, ve spoluautorství s indologem Vincencem Lesným, historicky první český Konfucius pod názvem *Hovory Konfuciovy* (Praha: Jan Laichter). Péčí Augustina Paláta došlo v devadesátých letech k reedici tohoto překladu pod názvem *Konfucius: Rozpravy, hovory a komentáře* (Praha: Mladá fronta, 1995) a stejný překlad, avšak bez udání péče, vyšel pod názvem *Hovory Konfuciovy* (Praha: Nová Akropolis) v roce 2010. Již z tohoto pohledu je Vochalův bohatě komentovaný převod nazvaný *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků* počinem více než záslužným.

Jaromír Vochala působil na pražské Filosofické fakultě, jeho odborné publikace jsou zaměřeny především lingvisticky. Mimo jiné to jsou například *Chinese Writing System* (Praha: AUC, Monographica LXX, 1986) nebo, ve spoluautorství s manželkou Žu-čen Vochalovou, *Einführung in die Grammatik des klassischen Chinesisch* (Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1990). Vochala se však souběžně věnuje překládání jak z moderní, tak z klasické čínštiny. Zde je potřeba zmínit především prozatím jediný český překladový výbor ze staročínské subjektivně laděné básnické antologie, který vyšel pod názvem *Čchü Jüan: Z čchuských písní* (Praha: BB/art, 2004).

Vochalův *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků* je plodem práce lingvisticky zaměřeného překladatele, což se obráží především v bytelném komentáři, kterým je tvořena velká část uvedené publikace. Vochalův *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků* však zároveň, kromě překladu textu, k němuž se váže jméno Konfucius, obsahuje překlad dvou dalších zásadních konfuciánských textů. V uvedené publikaci jsou tak přeloženy tři texty hned tři. Jednak je to text obsahující výpovědi tradičně připisované Konfuciovi, a pak další dva texty, zařazené do přílohy publikace, pod názvem *Střední míra* a *Veliké učení*. Je nutno poznamenat, že tyto tři texty spolu s *Menciovými Spisy* byly od doby dynastie Song (960-1279) vždy pohromadě, a to jakožto fundament novověké ortodoxie.

Samotná publikace *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků* se skládá ze dvou částí a několika oddílů. První část je překladem *Hovorů* Konfuciových opatřených poznámkami a vysvětlivkami. Je to, podle našeho názoru, nejzdařilejší část celé publikace, v níž se zračí dlouholetá zkušenost a již nelze než každému vážnějšímu zájemci o čínskou kulturu vřele doporučit. Vochala se od staršího Průškova překladu liší jak po stylistické stránce, tak, nutno říct, přesnějším filologickým čtením. Překlad názvu, který Vochala řeší jako *Sebrané výroky*, je podobně přesný a oprávněný jako v angličtině zavedený název *Analects*, stejně oprávněné je uvádění překladových variant u těch výroků, kde hutná klasická čínština originálu nabízí vícero intencionálních korelátů. Neodvažujeme se hodnotit literární kvality překladu a zároveň se domníváme, že konkrétní provedení původní partitury je součástí odpovědnosti každého překladatele, soustředíme tedy pozornost a převážnou část recenze na druhou část uvedené publikace, kde je především obnažen interpretační i překladatelský postup samotný.

Druhá část publikace se skládá ze šesti oddílů. První oddíl nese název „Konfucius a jeho doba“. Zde je podrobným způsobem vylíčena doba, v níž historický Konfucius žil, struktura tehdejší společnosti i Konfuciova situovanost v ní, je zde podán detailní Konfuciův životopis založený na dvou historických pramenech. Prvním pramenem jsou samotné *Sebrané výroky* a druhým pramenem jsou *Zápisy historika* hanského historiografa jménem Sima Qian. Onen druhý pramen se v průběhu čínských dějin stal natolik autoritativním, že citovat z něj či čerpat z něj je i v současné době téměř interpretační povinností.

„Interpretační problémy Sebraných výroků“ je název druhého oddílu druhé části publikace. Překladatel, interpret a komentátor opakovaně zdůrazňuje obtížnost a komplexnost zprostředkování textu vztahujícího se k tak odlišné kultuře jako je kultura staročínská, což opakovaně dokládá na konkrétních příkladech z textu *Sebraných výroků*, a to jak v tomto druhém oddílu, tak v celé druhé, interpretačně zaměřené části publikace. Smyslem této recenze nemůže být zamýšlet se nad konkrétními příklady či konkrétními překladatelskými řešeními, je jím spíše sledovat průběh cest k této konkrétní interpretaci a překladu vedoucích.

„Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že i přes veškeré zvláštnosti formy prezentace konfuciánských myšlenek v *Lun Yu*, která svádí překladatele k volnějšímu pojetí jejich interpretace, má co nejadekvátnější vystižení toho, co chtěl filozof světu sdělit, pro plné pochopení jeho učení zcela klíčový význam.“ (s. 143) V tomto krátkém citátu z Vochalova komentáře se zrcadlí hned dvě přístupové cesty k překládanému textu. Na první přístupovou cestu odkazuje slovní spojení „prezentace konfuciánských myšlenek“ a druhá je naznačena jako „vystižení toho, co chtěl filozof světu sdělit.“ S tím souvisejí hned dvě otázky: Jsou v textu *Lun Yu/Hovorů/Sebraných výroků* prezentovány Konfuciovy nebo konfuciánské myšlenky? Jak můžeme vědět či zjistit, co chtěl filozof světu sdělit? Tyto dvě otázky vnímáme jako zcela zásadní.

Co chtěl filozof světa sdělit? Překladatel a komentátor hovoří (strana 142) o distribuční analýze, jejíž nezbytnost vyplývá z typologické odlišnosti obou jazyků, která je východiskem při hledání „optimální ekvivalence obsahu jednotlivých výpovědí originálu.“ (s. 142) Snad ve všech oddílech druhé části publikace je tato typologická odlišnost v konkrétních ukázkách překladatelských řešení důsledně připomínána, místy se dokonce zdá, jako by Jaromír Vochala psal kontrastivní gramatiku obou jazyků založenou na zevrubné analýze textu *Lun Yu*.

Publikace se tak čtenáři obeznámenému s klasickou čínštinou stává nepostradatelnou pomůckou.

Hledání „optimální ekvivalence“ je impuls udávající základní tón při postupu překladatelském. Je formulováno schéma: „Na jedné straně je *kontextově determinované výchozí sdělení, jehož médiem je text psaný čínskými znaky*, a na druhé straně je *příjemce kódu média – překladatel*, který jej převádí *do nového kódu* překonáváním *interferencí* tak , aby došlo *k porozumění komunikativního záměru* výchozího sdělení v jeho převodu do českého jazyka, *v jiném kontextově determinovaném prostředí.*“ (s. 144-145) Komunikativní záměr je to, co chtěl filozof světa sdělit, přičemž pro jeho odhalení překladatel a komentátor nechává rozehrát filologický aparát dovedený téměř k dokonalosti. Bez odhalení komunikativního záměru by, jak se zdá, nebyla ona optimální překladová ekvivalence myslitelná.

Stím souvisí i ona druhá otázka: Jsou zde prezentovány Konfuciovy nabo konfuciánské myšlenky? „Základní termíny konfuciánské nauky jsou v *Lun Yu* často předmětem dialogů, pořizovaných a rekonstruovaných v psané podobě zpravidla *ex post.*“ (s. 153)

Třetí oddíl je nazván „Pojmový aparát *Lun Yu*“. V úvodních poznámkách je zdůrazněna nezbytnost komplexního přístupu při hledání vhodných ekvivalentů pro pojmy objevující se v textu *Sebraných výroků*, přičemž je, jak uvádí komentátor, potřeba, aby tento komplexní přístup bral v úvahu rovinu grafolingvistickou (ono zvláštní médium samotné), paradigmatickou a syntagmatickou. Je opět zdůrazněna typologická odlišnost obou jazyků: „Filozofické termíny konfuciánské nauky, vystupující na ose paradigmatické jako lexikální abstrakce jejich distribučních rysů, se při jejich aktualizacích v textu mohou podobně jako jiná slova ve staré čínštině objevovat v různých syntaktických pozicích.“ (s. 193) Graficky shodné slovo/znak může vystupovat v různých syntaktických pozicích, kterým může být připsána různá slovnědruhá příslušnost. V tomto světle se jeví typologická odlišnost klasické čínštiny a současné češtiny jako nutné východisko. Nelze než s komentátorem souhlasit v tom, že „typologické zvláštnosti staré čínštiny nemohou mít v typologicky odlišné češtině plně ekvivalentní vyjádření.“ (s. 195)

Převážnou část tohoto oddílu vytváří pododdíl nazvaný „Interpretace základních termínů konfuciánské filozofie“. „Zvláštní pozornost zasluhují zejména ty termíny, jež patří v *Lun Yu* ke klíčovým a jejich správná interpretace má pro výklad Konfuciova učení zásadní

význam.“ (s. 197) Je zde podána zevrubná, filologicky fundovaná explikace třinácti klíčových termínů konfuciánské filozofie, doplněná případnými historickými exkursy založenými na příslušných pramenech.

Čtvrtý oddíl druhé části publikace je opatřen názvem „Některé filozofické aspekty pojmové výstavby Lun Yu“. „Termíny zkoumané v předchozích kapitolách z hlediska jazykového tvoří páteř pojmové výstavby Konfuciova učení. Týkají se eticko-politických základů, na nichž by podle Konfucia a jeho stoupenců měla být budována společnost, a které byly později hanským filozofem Dong Zhongshuem (179-104 př. n. l.) definovány jako tři sloupy a pět stálých principů.“ (s. 264) Dvě staletí před počátkem našeho letopočtu byla dobou dynastie přední Han, přičemž historický Konfucius žil v letech 551-479 před naším letopočtem. Bylo to právě během dynastie přední Han, kdy se konfucianismus stal státním učením, v pozadí stál právě filozof Dong Zhongshu.

„Aby se politické principy a etické normy konfuciánského učení mohly zavést do společenské praxe a byly realizovatelné v intencích jeho zakladatele, bylo nutné, aby ve společenském vědomí byly správně chápány ony klíčové pojmy...“ (s. 264) Je zřejmé, že správná interpretace je věcí nejzazší důležitosti. To, co chtěl filozof světu sdělit, má dalekosáhlé důsledky.

V tomto oddílu je dále velice poučně a zajímavě charakterizována pojmová výstavba *Lun Yu*, která, slovy komentátora, obráží „eticko-politické pojetí uspořádání patriarchální společnosti“ (s. 267) a která je pro větší přehlednost výkladu rozdělena na pojmy spjaté s kategorií „Nebesa“, pojmy spjaté s kategorií „člověk/Člověk“ a pojmy spjaté s relací Nebesa a podnebesí.

Názvem pátého oddílu je „Konfuciova osobnost zrcadlem Sebraných výroků“. Je zde podána jakási rekonstrukce Konfuciovy osobnosti na základě studovaného a překládaného textu. „Přes své zbožštění následujícími generacemi se Konfucius ve světle *Sebraných výroků* jeví nejen jako vynikající myslitel a učitel, ale i jako člověk se svými problémy i rozporuplným nitrem.“ (s. 346) Zdá se, že tento oddíl má v rámci publikace *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků* klíčový význam. A jak se zdá vzhledem k vyznění celého komentáře, je to právě projekt osobnosti, o který zde jde především. Zároveň je však nutno se ptát, do jaké míry je možno rekonstruovat osobnost Konfuciovu a do jaké míry je možno klást právě *jeho* osobnost jakožto v textu přítomnou.

Nejprve je osobnost Konfuciova vylíčena prostřednictvím těch výroků, kde se Konfucius vztahuje ke svým učedníkům a kde se Konfuciovi učedníci vztahují k němu, je vyzvednut odlišný učitelův postoj ke každému ze svých žáků, jeho odlišné hodnocení jejich výroků i jednání. „Rozhodující pro Konfuciovy postoje k učedníkům je především jejich vůle a odhodlání osvojit si vlastnosti pravého aristokrata a plnit vysoké morální nároky.“ (s. 333) Slovním spojením „pravý aristokrat“ je vyřešen převod onoho čínského *junzi*, což není nic jiného než projekt osobnosti, kolem kterého se otáčí celý text *Sebraných výroků*. Je to projekt osobnosti jaksi neplatonsky ideální, je to limita, která směřuje k ideálu, který již

byl. Jakýsi ideální vzor tohoto projektu osobnosti není mimosvětový, je minulostní, je v té době, která byla již v době Konfuciově přístupna pouze prostřednictvím svých vlastních stop.

V dalším jsou náhledy na Konfuciovu osobnost vykresleny očima především těch postav, které vystupují v prokazatelně pozdějších a k textu *Lun Yu* později připojených posledních pěti kapitolách. Následuje charakteristika mistrových způsobů a chování, kde je vyzvednuta důležitost etikety *Li*, těžko přeložitelného pojmu, který je jakýmsi kódem chování minulých vzorů a který je svou „ideálností“ v kontrastu s neklidnou a stále chaotičtější dobou Konfuciovou. Oddíl je zakončen podáním etického a intelektuálního rozměru Konfuciovu osobnosti, kde je zvýrazněna důležitost příkladu.

Z oddílu nazvaného „K některým aspektům Konfuciova učení“ pokládáme z hlediska vyznění celého komentáře za důležitou především následující výpověď: „Návrat k mravům *Li* jako základu uspořádání společnosti může být podle Konfucia možný jen tak, že ti, kteří tvoří její páteř, tj. aristokratická vrstva v čele s panovníkem, dokážou sami sebe překonávat.“ (s. 360) Opět je tak zdůrazněna důležitost příkladu.

Druhá část publikace je zakončena interpretačně závažným „Doslovem“. Ten je hlavně pohledem na roli Konfuciova učení v současném světě a Konfuciovi či Konfuciově učení se zde dostává rozměru planetární alternativy. Komentátorova úvaha se odvíjí od nového českého překladu devatenáctého odstavce dvanácté kapitoly *Hovorů*, kde je ve formě dialogu mezi vladařem a Konfuciem zvažována možnost zabít ty, kteří se neubírají správnou Cestou. Komentátor uvádí, že dialog je postaven na předpokladu jediné správné Cesty pro všechny a že tento předpoklad vychází z „myšlení a zájmů jen určitých vrstev společnosti.“ (s. 376) Tato situace je analogicky přenesena do současného světa: „Budou se nakonec muset ti, kteří v zájmu globalizovaného Růstu, a ti, kteří v zájmu Růstu podle nábožensko-ideologických představ, jsou ochotni obětovat cokoli, uchýlit k vzájemnému vybíjení odpůrců jediné správné Cesty?“ (s. 377)

Nutno říct, že Konfucius jako aktér výše zmíněného dialogu je samozřejmě proti onomu krajnímu řešení a že vyzvedává příklad či vzor. „Konfucius nabízí východisko: ti, co jsou nejvíce odpovědní za vývoj na naší planetě, musí sami toužit po Dobru a jít lidem příkladem, tak, aby se i ostatní stali dobrými.“ (s. 378) Je to naděje.

Je tedy tím, co chtěl filozof světu sdělit naděje na jeho záchranu? Pakliže ano, nemůže se tato záchrana odehrát nikdy jindy než někdy v budoucnu.

Jak dále rozvádí komentátor, způsob, jakým naplnit tuto naději, „jak se stát velkým člověkem pro dobro celého lidského společenství“ (s. 379) může být inspirován četbou *Velikého učení*, kde je první etapou celého složitého procesu „proniknutí k podstatě věcí a jevů“ a poslední etapou „klid a mír v Podnebesí“.

To souzní s důležitostí, kterou konfucianismus obecně připisoval sebekultivaci, a songští neokonfuciáni text *Velikého učení* s textem *Hovorů* jistě četli souběžně. Ona vyústěním komentáře nastolená a s budoucnostní orientací spjatá otázka však zůstává jako zásadní interpretační problém.

Publikace pokračuje bibliografií, dodatky a přílohami. V přílohách se nacházejí české překlady *Střední míry* a *Velikého učení*, stejně jako originální verze všech tří překládaných textů. I vzhledem ke komentátorem opakovaně zdůrazňované důležitosti grafolingvistické roviny pro interpretaci a překlad textu, je však přinejmenším zarážející volba přiložit ony originální texty ve zjednodušené znakové verzi. V čínském světě se používají dvě grafické podoby písemných znaků: jednak je to podoba tradiční a jednak podoba zjednodušená. Zjednodušená podoba znaků byla v padesátých letech minulého století zavedena na území Čínské lidové republiky a používá se tam dodnes. Je však zajímavé, že takovýto oficiální úzus nebrání některým moderním čínským překladatelům a interpretům klasické literatury nadále ve svých edicích používat čínských znaků v jejich tradiční podobě.

Tento nový český překlad a komentář je nezbytnou pomůckou pro každého vážnějšího zájemce o starou čínskou kulturu. Po jeho přečtení nevíme víc, ale víme a vidíme jinak.

SEZNAM AUTORŮ A JEJICH KONTAKTY

Prof. RNDr. Václav **Blažek**, CSc.
Ústav jazykovědy a baltistiky FF MU
blazek@phil.muni.cz

PhDr. Viera **Langerová**, Ph.D.
l.viera@seznam.cz

Cand. Ec. Sci. Anna Andreevna **Maltseva**
Department of Scientific and Technical Information and
Organization of Scientific Work, Southwest State University,
Kursk, Russia
80179@list.ru

Mgr. Sylva **Martinásková**
Katedra asijských studií FF UP
sylva.martinaskova@upol.cz

Mgr. Tereza **Nakaya**
Katedra asijských studií FF UP
tereza.nakaya@upol.cz

Mgr. Michal **Schwarz**
Ústav jazykovědy a baltistiky FF MU
schwarz@phil.muni.cz

Ing. Binh **Slavická**
Ústav Dálného východu FF UK
binh.slavicka@ff.cuni.cz

Mgr. David **Uher**, Ph.D.
Katedra asijských studií FF UP
david.uher@upol.cz

Mgr. Halina **Zawiszová**
Ústav jižní a centrální Asie FF UK
ZawiszovaH@gmail.com